

फागुन - २

सर्वोच्च अदालत बुलेटिन

पाक्षिक प्रकाशन

वर्ष २८, अङ्क २२

२०७६, फागुन १६-३०

पूर्णाङ्क ६६४

प्रकाशक

सर्वोच्च अदालत

रामशाहपथ, काठमाडौं

फोन नं. ४२००७२८, ४२००७२९, ४२००७५० Ext. २५११ (सम्पादन), २५१४ (छापाखाना), २१३१ (बिक्री)

फ्याक्स: ४२००७४९, पो.व.नं. २०४३८

Email: info@supremecourt.gov.np, Web: www.supremecourt.gov.np

सम्पादन तथा प्रकाशन समिति

माननीय न्यायाधीश श्री सपना प्रधान मल्ल, सर्वोच्च अदालत	- अध्यक्ष
मुख्य रजिष्ट्रार श्री नृपध्वज निरौला, सर्वोच्च अदालत	- सदस्य
नायब महान्यायाधिवक्ता श्री पदमप्रसाद पाण्डेय, प्रतिनिधि, महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय	- सदस्य
रजिष्ट्रार श्री नारायणप्रसाद पन्थी, सर्वोच्च अदालत	- सदस्य
अधिवक्ता श्री रुद्रप्रसाद पोख्रेल, कोषाध्यक्ष, नेपाल बार एसोसिएसन	- सदस्य
वरिष्ठ अधिवक्ता श्री खगेन्द्रप्रसाद अधिकारी, अध्यक्ष, सर्वोच्च अदालत बार एसोसिएसन	- सदस्य
प्रा.डा.विजय सिंह सिजापति, डिन, त्रिभुवन विश्वविद्यालय, कानून संकाय	- सदस्य
सहरजिष्ट्रार श्री भीमकुमार श्रेष्ठ, सर्वोच्च अदालत	- सदस्य सचिव

सम्पादक : श्री रामप्रसाद पौडेल

सम्पादन तथा प्रकाशन शाखामा कार्यरत्
कर्मचारीहरू

शाखा अधिकृत श्री देवी चौधरी
शाखा अधिकृत श्री गोपी विश्वकर्मा
शाखा अधिकृत श्री नेत्र प्रसाद पौडेल
कम्प्युटर अधिकृत श्री विक्रम प्रधान
ना.सु. श्री गीता लुइँटेल
ना.सु. श्री यशोदा निरौला
सि.कं. श्री ध्रुव सापकोटा
कम्प्युटर अपरेटर श्री अर्जुन सुवेदी
कार्यालय सहयोगी श्री राजेश तिमल्सिना

भाषाविद् : श्री रामचन्द्र फुयाल

बिक्री शाखा

ना.सु.श्री अर्जुन चौधरी

मुद्रण शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरू

मुद्रण अधिकृत श्री कान्छा श्रेष्ठ
मुद्रण अधिकृत श्री आनन्दप्रकाश नेपाल
सिनियर हेल्पर श्री तुलसीनारायण महर्जन
सिनियर प्रेसम्यान श्री योगप्रसाद पोखरेल
सिनियर मेकानिक्स श्री निर्मल बयलकोटी
सहायक डिजायनर श्री रसना बज्राचार्य
कम्पोजिटर श्री प्रमिलाकुमारी लामिछाने
सिनियर प्रेसम्यान श्री अर्जुन घिमिरे
प्रेसम्यान श्री केशवबहादुर सिटौला
बुकबाइन्डर श्री अच्युतप्रसाद सुवेदी
बुकबाइन्डर श्री गंगा थापा
बुकबाइन्डर श्री धनमाया मानन्धर

विभिन्न इजलासहरूबाट सम्पादन शाखामा प्राप्त भई यस अङ्कमा
प्रकाशित निर्णय / आदेशहरू

इजलास नं. १	१२		
इजलास नं. २	१०		
इजलास नं. ३	९	इजलास नं. १०	५
इजलास नं. ४	९	इजलास नं. ११	५
इजलास नं. ५	५	इजलास नं. १२	५
इजलास नं. ६	७	इजलास नं. १३	३
इजलास नं. ७	८		
इजलास नं. ८	७		
इजलास नं. ९	७		
जम्मा	७४	जम्मा	१८

कूल जम्मा ७४ + १८ = ९२

नेपाल कानून पत्रिका

मा प्रकाशित भएका फैसलाहरू (२०१५ सालदेखि
हालसम्म)

हेर्न, पढ्न तथा सुरक्षित गर्न

www.nkp.gov.np

मा जानुहोला ।

खोज्ने तरिका

सर्वप्रथम **www.nkp.gov.np** लगइन गरेपश्चात् गृहपृष्ठमा देखिने **शब्दबाट फैसला खोज्नुहोस्** भन्ने स्थानमा आफूले खोज्न चाहेअनुसारको कुनै शब्द नेपाली युनिकोड फन्टमा टाइप गर्नुहोस् । यसबाट खोजेअनुसारको फैसला प्राप्त गर्न नसकेमा वेबसाइटको दोस्रो शीर्षकमा रहेको **वृहत् खोज** खोलेर विभिन्न किसिमले फैसला खोज्न सकिनेछ । त्यस अतिरिक्त **नेकाप प्रत्येक वर्ष** र **हाफ्रो बारेमा** समेत हेर्न सक्नुहुनेछ ।

यस पत्रिकाको इजलाससमेतमा उद्धरण गर्नुपर्दा निम्नानुसार गर्नुपर्नेछ:

सअ बुलेटिन, २०७०, ... - १ वा २, पृष्ठ

(साल) (महिना)

उदाहरणार्थ: सअ बुलेटिन, २०७६, फागुन - २, पृष्ठ १

सूचना

"नेपाल कानून पत्रिका र सर्वोच्च अदालत बुलेटिन" को **"वार्षिक ग्राहक"** बन्न चाहनेका लागि **२०७६ वैशाख अङ्क** देखि वार्षिक ग्राहक बन्न पाउने गरी सम्पादन तथा प्रकाशन समितिले निर्णय गरेको हुँदा सम्बन्धित सबैको जानकारीका लागि यो सूचना प्रकाशन गरिएको छ।

समितिको निर्णयानुसार मूल्य समायोजन भई **नेपाल कानून पत्रिका रु.७५** र **सर्वोच्च अदालत बुलेटिन प्रति अङ्क रु.४०** कायम गरिएकोसमेत सबैलाई जानकारी गराइन्छ।

सर्वोच्च अदालतबाट २०७५ सालमा प्रकाशित **नेपाल कानून पत्रिका अतिरिक्ताङ्क २०७१** सीमित मात्रामा रहेकाले आफ्नो प्रति सुरक्षित गर्न सम्बन्धित सबैको लागि जानकारी गराइन्छ।

ने.का.प.को अतिरिक्ताङ्क २०७२ र २०७३ क्रमशः प्रकाशन हुँदै गरेको पनि जानकारीका लागि अनुरोध छ। साथै सर्वोच्च अदालतबाट नेपाल कानून पत्रिका संवैधानिक इजलास खण्डको छुट्टै प्रकाशन भएको जानकारी गराउन चाहन्छौं। यस वर्ष **वातावरणसँग सम्बन्धित फैसलाहरूको सङ्कालो, २०७६** पनि प्रकाशन भएकाले आफ्नो प्रति बेलैमा सुरक्षित गर्न सम्बन्धित सबैको लागि अनुरोध छ।

मूल्य रु.४०।-

मुद्रक: सर्वोच्च अदालत, छापाखाना

विषयसूची

क्र.सं.	विषय	पक्ष / विपक्ष	पृष्ठ	इजलास नं. २		८ - १६
इजलास नं. १			१ - ८			
१.	जबरजस्ती करणी	नेपाल सरकार वि. भैरवबहादुर अधिकारी	१	१२.	मानव बेचबिखन तथा ओसार पसार	सम्पूर्ण तामाङ वि. नेपाल सरकार ८
२.	निषेधाज्ञा	इन्द्रदेव यादव वि. रामचन्द्र यादव	१	१३.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. ईश्वर गोलेसमेत ९
३.	उत्प्रेषण / परमादेश	नारायणप्रसाद अर्याल वि. अशोक शेरचन	२	१४.	मानव अपहरण तथा शरीर बन्धक	नेपाल सरकार वि. ईश्वर पाठक १०
४.	वैदेशिक रोजगार कसुर	नेपाल सरकार वि. अमृत ढकालसमेत	२	१५.	वैदेशिक रोजगार	नेपाल सरकार वि. तारा दाहाल ११
५.	वैदेशिक रोजगार कसुर	मीना राई वि. नेपाल सरकार	३	१६.	लागु औषध (ब्राउन सुगर)	नेपाल सरकार वि. इमरान ढपाली ११
६.	वैदेशिक रोजगार कसुर	चन्द्रकला भट्टराई पौडेलसमेत वि. नेपाल सरकार	४	१७.	मानव अपहरण तथा बन्धक गरी कर्तव्य ज्यान र ठगी	अभिषेकराज सिंह वि. नेपाल सरकार १२
७.	नक्सापास बदर गरिपाउँ	शकुन्तलादेवी श्रेष्ठ वि. काठमाडौं महानगरपालिका कार्यालयसमेत	४	१८.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. कृष्णबहादुर पुन १३
८.	निर्णय दर्ता बदर दर्ता	माधवध्वज रानामगर वि. मालपोत कार्यालय डिल्लीबजारसमेत	५	१९.	उत्प्रेषण	फगुनी चौधरीसमेत वि. गोवर्धन चौधरीसमेत १४
९.	उत्प्रेषण	प्रमोदकुमार देवसमेत वि. किष्ट बैंक लिमिटेड मुख्य शाखा कार्यालय, अनामनगरसमेत	६	२०.	उत्प्रेषण	राधा कुमारी मल्ल (पौडेल) वि. पुनरावेदन अदालत पोखरा, कास्कीसमेत १५
१०.	उत्प्रेषण / परमादेश	दिपकचन्द्र अधिकारी वि. पुनरावेदन अदालत पाटनसमेत	७			
११.	उत्प्रेषण / परमादेश	विपना घिमिरेसमेत वि. चुडामणि घिमिरेसमेत	७			

२१.	उत्प्रेषण / परमादेश	राजेन्द्रकुमार श्रेष्ठ वि. सनराइज बैंक लि. शाखा कार्यालय, कालीमाटीसमेत	१६
इजलास नं. ३			१७ - २१
२२.	अग्नी बिमा दाबी	पृथ्वीबहादुर स्याङ्तान वि. भोजराज शर्मा	१७
२३.	अंश चलन	जोगनलाल हजाम वि. सुहालु हजामसमेत	१७
२४.	परमादेश	राजेन्द्र दास श्रेष्ठ वि. गोर्खा डेभलपमेन्ट बैंकसमेत	१८
२५.	निषेधाज्ञा	राजेन्द्र दास श्रेष्ठ लक्ष्मेश्वर महतोसमेत वि. विन्देश्वर दास तत्मा	१९
२६.	उत्प्रेषण	दिनेशकुमार पन्त वि. गृह मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत	१९
२७.	लेनदेन	गुलसेन नेसा वि. कजिना शेखिन	२०
२८.	मोही नामसारी	अशेश्वर पेशकार वि. गहनी चौधरी	२०
२९.	मोही नामसारी	बङ्करलाल पेशकार वि. गहनी चौधरी	२०
इजलास नं. ४			२१ - २६
३०.	अंश	अजिमुल्ला मुसलमान वि. रहिम मुसलमान	२१
३१.	क्षतिपूर्ति दिलाई पाउँ	गणेशप्रसाद पाठक वि. सरस्वती उदाश मानन्धर	२१
३२.	उत्प्रेषण	कृष्णप्रसाद श्रेष्ठसमेत वि. पुनरावेदन अदालत सुर्खेतसमेत	२२
३३.	उत्प्रेषण / परमादेश	कल्पना गिरी वि. गृह मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत	२३
३४.	उत्प्रेषण / परमादेश	श्रीमती सुगिन थरूनी वि. उच्च अदालत दिपायलसमेत	२४
३५.	उत्प्रेषण / परमादेश	भरतप्रसाद कोइराला वि. लोक सेवा आयोग, अनामनगरसमेत	२४
इजलास नं. ५			२६ - २९
३६.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	निर्मल थापा वि. मकवानपुर जिल्ला अदालत, हेटौँडासमेत	२६
३७.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. कल्पना विष्ट	२६
३८.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	राजेन्द्र पाख्रिन वि. उच्च अदालत पाटनसमेत	२७
३९.	गारो भत्काई खिचोला मेटाई चलनसमेत	सुरेन्द्रलाल चित्रकार वि. बुद्धरत्न चित्रकारसमेत	२८
इजलास नं. ६			२९ - ३४
४०.	उत्प्रेषण / परमादेश	एमामुल हक अंसारी वि. सिकिन्दर महारासमेत	२९
४१.	उत्प्रेषण / परमादेश	मुबारक मियाँ हजाम वि. वीरगन्ज उपमहानगरपालिका कार्यालय, पर्सासमेत	३०
४२.	मानव	गोरीमाया स्याङ्तान वि.	३१

	बेचबिखन तथा ओसार पसार	नेपाल सरकार	
४३.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. बाबुलाल योन्जन	३२
४४.	माना चामल	वेदन थापा वि. सिता थापा	३३
४५.	हक सफा गरिपाउँ	सुकमाया विश्वकर्मा वि. श्रीमती उजेली वि.क.	३४
इजलास नं. ७			३४ - ३८
४६.	उत्प्रेषण	बुद्धकुमार श्रेष्ठ वि. प्रहरी प्रधान कार्यालय, नक्सालसमेत	३४
४७.	उत्प्रेषण	गिरीधारी लोध वि. तहसिलदार बाँके जिल्ला अदालत, नेपालगन्जसमेत	३५
४८.	उत्प्रेषण	सन्तोष सिंह धामी वि. महानगरीय प्रहरी विमानस्थल सुरक्षा कार्यालय, गौचरसमेत	३५
४९.	जबरजस्ती करणी उद्योग	नेपाल सरकार वि. रमेश थापा	३६
५०.	उत्प्रेषण / परमादेश	तिलकराम खनाल वि. स्वास्थ्य सेवा विभाग, टेकुसमेत	३६
५१.	उत्प्रेषण / परमादेश	तोमलाल गिरी वि. स्वास्थ्य सेवा विभाग, टेकुसमेत	३७
५२.	उत्प्रेषण	बसन्तनाथ भट्टराई वि. स्वास्थ्य सेवा विभाग, टेकुसमेत	३७
५३.	उत्प्रेषण / परमादेश	सीताकुमारी हमाल वि. स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, रामशाहपथसमेत	३८
इजलास नं. ८			३८ - ४२
५४.	उत्प्रेषण / परमादेश	लालबहादुर राई वि. पुनरावेदन अदालत विराटनगरसमेत	३८
५५.	जोत लगत कट्टा	सुनिल कासुला वि. नरसिं खास प्रजापति	३९
५६.	हक कायम	रत्नलाल गोसाई वि. शारदा लक्ष्मी दुवाल (गोसाई)	४०
५७.	जबरजस्ती करणी	नेपाल सरकार वि. शिवे उराव	४०
५८.	उत्प्रेषण / परमादेश	सर्वलाल राय यादव वि. शिक्षा मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत	४१
५९.	उत्प्रेषण / परमादेश	कुमारी पुष्पलता तिवारी वि. पोखरा विश्वविद्यालय सेवा आयोगको कार्यालय, गौशाला रातोपुल	४२
इजलास नं. ९			४२ - ५२
६०.	उत्प्रेषण / परमादेश	विनोद कोइराला वि. मालपोत कार्यालय काभ्रेपलाञ्चोकसमेत	४२
६१.	अपहरण तथा खुन डाँका	प्रेमसिंह भन्ने प्रेमबहादुर सुवेदी वि. नेपाल सरकार	४४
६२.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. नन्दकुमार धोबीसमेत	४५

६३.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	महेन्द्रप्रसाद कानु वि. बारा जिल्ला अदालत, कलैया बारासमेत	४९
इजलास नं. १०			५२ - ५८
६४.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. चक्रबहादुर योन्जन तामाङ	५२
६५.	उत्प्रेषण / परमादेश	रत्नेश्वरप्रसाद शर्मा वि. नेपाल सरकार, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबार काठमाडौंसमेत	५३
६६.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	माधव गौतमको हकमा सञ्जिव गौतम वि. माननीय गृह मन्त्री, गृह मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौंसमेत	५४
६७.	जबरजस्ती करणी	नेपाल सरकार वि. परिवर्तित नाम बेनी-१ को छोरा परिवर्तित नाम पर्वत-१	५६
६८.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. मोहनसिंह कुँवर	५७
इजलास नं. ११			५८ - ६०
६९.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. शियाशरण राय यादवसमेत	४७
७०.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	गीता खरेल वि. नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौंसमेत	६०

इजलास नं. १२			६० - ६५
७१.	जबरजस्ती करणी	नेपाल सरकार वि. सुमन थापा	६०
७२.	उत्प्रेषण	पृथ्वीराज जोशी वि. जिल्ला शिक्षा कार्यालय, बाजुरासमेतसमेत	६१
७३.	आगोलागी ज्यान मार्ने उद्योग	भिमबहादुर कुँवर वि. नेपाल सरकार	६२
७४.	निर्णय दर्ता बदर	दिपा सुनारसमेत वि. प्रकाश बुढाथोकीसमेत	६३
७५.	उत्प्रेषण	रुकुमाङ्गत अधिकारी वि. जिल्ला शिक्षा कार्यालय, नवलपरासीसमेत	६४
इजलास नं. १३			६५ - ५२
७६.	उत्प्रेषण / परमादेश	रन्जना केसरी वि. नेपाल सरकार सिंहदरबार, काठमाडौंसमेत	६५
७७.	निर्माणाधीन घर हटाई चलन चलाई पाउँ	धनमाया चिमरिया वि. गंगाबहादुर कार्की	६६
७८.	परमादेश	शोभालक्ष्मी थाँजु वि. नापी विभागको कार्यालय, मीनभवन, काठमाडौंसमेत	६७

इजलास नं. १

१

मा.न्या.श्री चोलेन्द्र शम्शेर ज.ब.रा. र मा.न्या.श्री सारदाप्रसाद घिमिरे, ०७०-CR-१२८७, जबरजस्ती करणी, नेपाल सरकार वि. भैरवबहादुर अधिकारी

प्रतिवादी भैरवबहादुर अधिकारी कसुरदार रहेको भनी प्रतिवादी सूर्यबहादुर लामाको पोलबाहेकका अन्य कुनै पनि यथार्थ प्रमाण अभियोजन पक्षबाट पेस हुन सकेको देखिएन। जाहेरी दरखास्त र जाहेरवालीको बकपत्र एकआपसमा मेल नखाएको एवं पीडित जाहेरवालीले प्रतिवादी भैरवबहादुरसमेतले जबरजस्ती करणी गरेको भन्न नसकेको अवस्थामा सहप्रतिवादीको पोललाई मात्र आधार मानी जबरजस्तीजस्तो गम्भीर अपराधमा शंका गरी कसुरदार ठहर गर्न न्यायको रोहमा मिल्दैन। अभियोजन पक्षबाट उक्त वारदातमा प्रतिवादी भैरवबहादुर अधिकारीको संलग्नतालाई शंकाहित तवरबाट पुष्टि र प्रमाणित नै गर्न नसकेको अवस्थामा प्रतिवादी भैरवबहादुरलाई सफाइ दिने गरी भएको पुनरावेदन अदालतको फैसलालाई अन्यथा भन्न नमिल्ने।

अतः विवेचित तथ्य एवं प्रमाणको आधारमा प्रतिवादी भैरवबहादुर अधिकारीलाई मुलुकी ऐन, जबरजस्ती करणीको महलको ३ नं. को देहाय (५) बमोजिम ५ (पाँच) वर्ष कैद र ऐ. ३क नं.बमोजिम थप ५ (पाँच) वर्ष कैद गरी जम्मा १० (दश) वर्ष कैद हुने र ऐ. १० नं.बमोजिम निजबाट पीडितलाई रु.१,००,०००।- (एक लाख) क्षतिपूर्ति भराई दिने ठहर गरी मकवानपुर जिल्ला अदालतबाट मिति २०६९।१।९ मा भएको फैसलालाई उल्टी गरी प्रतिवादी भैरवबहादुर अधिकारीलाई अभियोग दाबीबाट सफाइ दिने ठहर गरी पुनरावेदन अदालत हेटौँडाबाट मिति २०७०।८।२५

मा भएको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने।

उपरजिस्ट्रार: इन्दिरा शर्मा

इति संवत् २०७५ साल वैशाख ४ गते रोज ३ शुभम्।

२

मा.न्या.श्री चोलेन्द्र शम्शेर ज.ब.रा. र मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा, ०७२-CI-१०८४, निषेधाज्ञा, इन्द्रदेव यादव वि. रामचन्द्र यादव

राज्यको अधिकार र व्यक्तिको सम्पत्ति प्राप्त गर्ने कुरालाई कानूनद्वारा नै व्यवस्थित गर्न खोजिएको देखिन्छ। साथै व्यक्तिको सम्पत्ति सार्वजनिक हितका लागि राज्यले प्राप्त गर्दासमेत प्रचलित कानूनबमोजिम निर्धारित र उचित कार्यविधिको पालना गर्नुपर्ने सो नगरेमा उचित क्षतिपूर्तिलगायत त्यस्ता काम कारबाही वा निर्णयउपर पुनरावेदन गर्न पाउने कुरालाई समेत व्यवस्थित गरेको देखिन्छ। यसबाट राज्य वा राज्यका साधिकार निकायहरूले व्यक्तिको सम्पत्ति प्राप्त गर्दासमेत संविधान र कानूनको निर्दिष्ट सीमाभित्र रहेर मात्र गर्नुपर्छ। अझ घरवासको अवस्था भनेको व्यक्तिको जराधार भएकोले त्यस्तो अवस्थामा राज्य थप संवेदनशील हुनुपर्ने।

निवेदकको निवेदन दाबीको जग्गामा घर बनाई कम्पाउन्ड वाल लगाई नक्सा पाससमेत गरी निर्वाध रूपमा भोग चलन बसोवास गर्दै आएकोले निवेदकको स्वामित्व रहेको र निजी स्वामित्वमा रहेको जग्गामा बनेका संरचना सार्वजनिक हितका लागि सार्वजनिक सडक निर्माण वा अन्य प्रयोजनका लागि प्रयोग गर्नुपर्ने भई अधिग्रहण गरी लिनु पर्ने भएमा पनि सरोकारवाला जग्गाधनीलाई सो जग्गा प्राप्त गरेबापतको उचित क्षतिपूर्ति वा मुआब्जा दिएर मात्र अधिग्रहण गर्न वा प्राप्त गर्न सक्ने।

विपक्षी सिराहा नगरपालिकाले आवश्यक कानूनी प्रक्रिया अपनाई कानूनबमोजिम जग्गा अधिकरण गर्न सक्ने कानूनी अवस्था विद्यमान रहे

भएकै देखिँदा सो कानूनी प्रक्रिया पूरा नगरी निवेदकको घर जग्गा कम्पाउन्ड वाल भत्काई दिने अवस्था देखाई प्राप्त नक्सा स्केचको आधारमा निवेदकले आफ्नो निर्विवाद हक भोगको जग्गामा बनाएको घर कम्पाउन्ड वाल भत्काउने आशंकाको स्थिति विद्यमान रहेको देखिँदा निवेदकको निवेदन दाबीअनुसार बनाइएका घर संरचना नभत्काउनु, भत्काउन नलगाउनु भनी विपक्षीहरूको नाममा प्रतिषेधको आदेश जारी हुने ठहर गरी पुनरावेदन अदालत राजविराज, सप्तरीबाट भएको आदेश मुनासिब नै देखिने ।

अतः माथि विवेचित आधार प्रमाणबाट निवेदनमा उल्लिखित घर जग्गामा गैरकानूनी प्रवेश, गैरकानूनी तोडफोड र गैरकानूनी कब्जा नगर्नु नगराउनु भनी विपक्षीको नाउँमा निषेधाज्ञाको आदेश जारी हुने ठहर्छ भनी मिति २०७१।०७।१६ गतेको पुनरावेदन अदालत राजविराजको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : हिरामाया अवाल

कम्प्युटर : संजय जैसवाल

इति संवत् २०७४ साल जेठ २५ गते रोज ५ शुभम् ।

- यसै लगाउको ०७२-CI-१०६३, ०७०-CI-०५६८, निषेधाज्ञा, इन्द्रदेव यादव वि. गीतादेवी यादवसमेत भएको मुद्दामा पनि यसैअनुसार फैसला भएको छ ।

३

मा.न्या.श्री चोलेन्द्र शम्शेर ज.ब.रा. र मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा, ०७३-CI-०५८३, उत्प्रेषण / परमादेश, नारायणप्रसाद अर्याल वि. अशोक शेरचन

कुनै अधिकारप्राप्त निकाय वा अधिकारीले पहिले रोक्का राखेको घर जग्गा वा सेयरसमेतको सम्पत्तिका हकमा अर्को निकाय वा अधिकारीले पुनः रोक्का राख्न नमिल्ने भन्ने होइन तर पहिले रोक्का राखिएको कार्यालय वा निकायबाट नै फुकुवा भएका अवस्थामा मात्र दोस्रो वा क्रमशः अरूले राखेको

रोक्काको अधिकार सिर्जना हुने कानूनी सिद्धान्त रहेको छ । पहिले राखेको रोक्काबाटै उक्त सम्पत्ति अरू कसैमा हस्तान्तरण भई गएमा पछि राखेका रोक्काहरू निस्प्रयोजनहीन बन्न पुग्ने ।

बैंक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी ऐन, २०६३ को दफा ५७ बमोजिम लिलामी कारबाही गर्दा लिलाम सकार गरेको व्यक्तिहरूका नाउँमा दा.खा. नामसारी गर्न पछि रोक्का राख्ने कार्यहरूले कानूनतः बाधा नदिने भन्ने व्यवस्था रहेको देखिन्छ । तसर्थ मालपोत कार्यालयबाट दा.खा. नामसारी गर्ने गराउने सम्बन्धमा अस्वीकार गर्ने गरी भएको निर्णय एवं कामकारबाहीहरू कानूनतः मनासिब देखिन नआउने ।

अतः माथि विवेचित आधारमा निवेदकले दाबी लिएअनुसार विपक्षीहरूबाट जारी भएका रोक्कापत्रहरू र ती पत्रहरूको आधारमा विपक्षीमध्येको मालपोत कार्यालय काठमाडौँबाट भएका कामकारबाहीहरू न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ८(२) अनुसार उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर हुने र निवेदकको मागअनुसार दा.खा. नामसारीसमेत गरी दिन भनी विपक्षी मालपोत कार्यालय काठमाडौँका नाउँमा परमादेशको आदेश जारी हुने ठहन्याई भएको मिति २०७३।०५।०१ को पुनरावेदन अदालत पाटनको आदेश मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत:- हिरामाया अवाल

कम्प्युटर : प्रेमबहादुर थापा

इति संवत् २०७४ साल जेठ २५ गते रोज ५ शुभम् ।

४

मा.न्या.श्री चोलेन्द्र शम्शेर ज.ब.रा. र मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत, ०७०-CR-०८८०, वैदेशिक रोजगार कसुर, नेपाल सरकार वि. अमृत ढकालसमेत जाहेरवालाहरूले मिति २०६८।०८।०६ मा दिएको जाहेरी दरखास्तमा प्रतिवादीमध्येका अमृत ढकालले फोन रिसिभ गर्ने, कागज गर्ने प्रेमबहादुर बोगटीले फोन अफ गरी फरार रहेकोले दुवैको

मिलेमतोमा ठम्ने काम गरेको भन्ने उल्लेख भएको देखिन्छ । उक्त जाहेरी दरखास्तबाट प्रतिवादी अमृत ढकालले जाहेरवालाहरूसँग रकम बुझ्निएको भन्ने देखिँदैन । मिति २०६८।७।१३ गते प्रेमबहादुर बोगटी र जाहेरवालाहरूबिच भएको लिखत कागजमा यी प्रतिवादी अमृत ढकाल साक्षी बसेकोसमेत देखिँदैन । प्रतिवादीमध्येका प्रेमबहादुर बोगटीले अनुसन्धान अधिकारी एवं न्यायाधिकरणसमक्ष गरेको बयानमा प्रतिवादी अमृत ढकालसमेतको संलग्नता रहेको भनी पोल गर्न सकेको देखिँदैन । जाहेरवालाहरूले न्यायाधिकरणसमक्ष गरेको बकपत्रमा प्रतिवादी अमृत ढकालसमेतले आफूहरू लाई ठगी गरेको भनी भन्नसकेको देखिँदैन । यसरी प्रतिवादी अमृत ढकालले फोन रिसिभ गरेको आधारमा शंका गरी सुरु जाहेरी दरखास्त दिएको देखिएको र सो जाहेरी दरखास्तबाहेक अन्य स्वतन्त्र प्रमाणबाट निजको जाहेरवालाहरूलाई ठगी गर्ने कसुरमा संलग्नता रहेको भन्ने पुष्टि हुन सकेको नपाइने ।

प्रतिवादीमध्येका प्रेमबहादुर बोगटीले अनुसन्धान अधिकारी र न्यायाधिकरणसमक्ष बयान गर्दा कुमार विश्वकर्माले भिसा पठाइदिएको र उक्त भिसाबापत रु.६,००,०००।- निजलाई पठाइदिएको भनी पोल गरी बयान गरेको देखिन्छ । निजले के कुन माध्यमबाट कुमार विश्वकर्मालाई रु.६,००,०००।- पठाएको हो, सो उल्लेख गर्न सकेको देखिँदैन भने आफूले पठाएको रकमको प्रमाणसमेत पेस गर्न सकेको देखिँदैन । प्रतिवादी कुमार विश्वकर्माको जाहेरवालाहरूलाई ठगी गर्ने कार्यमा संलग्नता रहेको तथ्य जाहेरी दरखास्त एवं जाहेरवालाहरूको न्यायाधिकरणमा भएको बकपत्रबाट पनि देखिएको छैन । केवल सहप्रतिवादीले प्रमाणबिना मौखिक रूपमा भिसाबापत रकम पठाएको भन्ने उल्लेख गरेकै आधारमा कसुरदार कायम गर्नु न्यायोचित देखिन नआउने ।

अतः माथि विवेचित आधारहरूबाट प्रत्यर्थी प्रतिवादी अमृत ढकाल र कुमार विश्वकर्माउपरको कसुर शंकारहित तवरले पुष्टि हुन नआएकोले निजहरूलाई अभियोग माग दाबीबाट सफाई दिने गरी वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणबाट सफाई दिने गरी वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणबाट मिति २०७०।०१।२३ मा भएको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : लोकबहादुर हमाल

कम्प्युटर : चन्द्रशेर राना

इति संवत् २०७३ साल मंसिर १४ रोज ३ शुभम् ।

५

मा.न्या.श्री चोलेन्द्र शम्शेर ज.ब.रा. र मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत, ०७१-CR-१४४४, वैदेशिक रोजगार कसुर, मीना राई वि. नेपाल सरकार

पुनरावेदक प्रतिवादीसँग वैदेशिक रोजगार व्यवसाय सञ्चालन गर्ने इजाजतपत्रसमेत रहे भएको पाइएन । विना इजाजत वैदेशिक रोजगारका लागि विदेश पठाई दिने भनी जाहेरवालाहरूसँग छुट्टाछुट्टै लिखत गरी २ महिनाको भाखा राखी उक्त लिखतमा आफैँले सहीछाप गरेको भनी पुनरावेदक प्रतिवादीले सबै लिखतको अस्तित्वलाई स्वीकार गरेको अवस्थामा जाहेरवालाहरूको पासपोर्ट नभएको र लिखत तयार गरेको मुकाम र बकपत्रमा खुलाइएको लिखतको मुकाम फरक परेको भन्ने मात्र आधारमा पुनरावेदक प्रतिवादीले वैदेशिक रोजगारको कसुर गरेका होइनन् भनी अनुमान गर्न नमिल्ने ।

अतः विवेचित तथ्य एवं प्रमाणको आधारमा जाहेरवालाहरूलाई विदेश पठाइसकेको नदेखिँदा प्रतिवादी मीना राईलाई वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४ को दफा ४३ अनुसार २ (दुई) वर्ष कैद र रु.२,००,०००।- (दुई लाख) जरिवाना हुने र दाबीबमोजिमको हर्जानासहितको बिगो जाहेरवालाहरूले प्रतिवादी मीना राईबाट भरी पाउने ठहर गरी वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणबाट मिति

२०७०।१२।२४ मा भएको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने।

उपरजिस्ट्रार: इन्दिरा शर्मा

कम्प्युटर: चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७५ साल जेठ १७ गते रोज ५ शुभम्।

६

मा.न्या.श्री चोलेन्द्र शम्शेर ज.ब.रा. र मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत, ०७१-CR-०८५४, वैदेशिक रोजगार कसुर, चन्द्रकला भट्टराई पौडेलसमेत वि. नेपाल सरकार

जाहेरवालाहरू जितबहादुर घलान, बलबहादुर तामाङ र बिक्रमकुमार नेपालीलाई विदेश दुबई पठाई दिने भनी प्रतिवादी नारायणप्रसाद पौडेलले जाहेरवालाहरूबाट रकम लिई कागजसमेत गरी दिएको मिसिल संलग्न लिखतको प्रतिलिपिबाट देखिन्छ। जितबहादुर घलानसमेतका तीनजना जाहेरवालाहरू २०६८।३।१२ मा दुबई गएको भन्ने निजहरूले जाहेरीसाथ पेस गरेको मिसिल संलग्न टिकटको प्रतिलिपिबाट देखिने। मिति २०६८।६।६ मा प्रतिवादीले जाहेरवालाहरूलाई वैदेशिक रोजगारका लागि विदेश पठाई दिने भनी रकम लिई कागज गरेको अवस्थामा लिखत हुनुभन्दा पहिले नै जाहेरवालाहरू विदेश गई फिर्ता आएको भन्ने प्रमाणबाट देखिँदा पहिले नै भइसकेको कार्यलाई पछि भएको सम्झौताअनुसारको कार्य भनी प्रतिवादीले जाहेरवालाहरूलाई विदेश पठाइसकेको भनी अर्थ गर्न मिल्दैन। यस्तो अवस्थामा जाहेरवालाहरूलाई वैदेशिक रोजगारमा पठाइसकेको नदेखिएको भनी प्रतिवादी नारायणप्रसाद पौडेललाई उक्त ऐनको दफा ४३ बमोजिम आधा सजाय गर्ने गरी भएको वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणको फैसलालाई अन्यथा भन्न नमिल्ने हुँदा यस अदालतबाट विपक्षी झिकाउँदा लिएको आधारसँग सहमत हुन नसकिने।

जाहेरवाला लोकप्रसाद तिवारीलाई विदेश पठाई दिने भनी प्रतिवादी चन्द्रकला भट्टराई (पौडेल)

ले जाहेरवालाबाट रकम लिएको भन्ने जाहेरी दरखास्त भए पनि सो कुरालाई पुष्टि गर्ने लिखतलगायतको आधिकारिक र भरपर्दो प्रमाण पेस हुन सकेको नदेखिँदा जाहेरी दरखास्तको आधारमा मात्र कसुरदार ठहर गर्नु न्यायोचित नहुने।

अतः विवेचित तथ्य एवं प्रमाणको आधारमा प्रतिवादी चन्द्रकला भट्टराई (पौडेल) लाई अभियोग दाबीबाट सफाइ दिई र प्रतिवादी नारायणप्रसाद पौडेललाई वैदेशिक रोजगार व्यवसाय सञ्चालन गर्ने इजाजतपत्र नलिई बिक्रमकुमार नेपालीसमेतबाट रकम लिई वैदेशिक रोजगारमा नपठाई वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४ को दफा १० र ४३ को कसुरमा ऐ. दफा ४३ बमोजिम १ (एक) वर्ष ६ (छ) महिना कैद र रु.१,५०,०००।- (एक लाख पचास हजार) जरिवाना हुने र जाहेरवालाहरू बिक्रमकुमार नेपाली, जितबहादुर घलान र बलबहादुर तामाङले लिखतबमोजिमको रकम र सोको ५० प्रतिशत रकम हर्जानाबापत प्रतिवादी नारायणप्रसाद पौडेलबाट भरी पाउने ठहर गरी वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणबाट मिति २०७०।१।१६ मा भएको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने।

उपरजिस्ट्रार: इन्दिरा शर्मा

कम्प्युटर: विपिनकुमार महासेठ

इति संवत् २०७५ साल जेठ १७ गते रोज ५ शुभम्।

७

मा.न्या.श्री चोलेन्द्र शम्शेर ज.ब.रा. र मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल, ०६९-CI-०४२४, नक्सपास बदर गरिपाउँ, शकुन्तलादेवी श्रेष्ठ वि. काठमाडौं महानगरपालिका कार्यालयसमेत

श्री ५ को वायुदेवता गुठीको सो जग्गाको नित्य पूजा र रेखदेखको कार्यका लागि प्रत्यर्थी प्रतिवादीहरू लिलाबिक्रम शाह र टोपबिक्रम शाहलाई तालुकदार तोकिएको भन्ने कुरा पुनरावेदक वादीहरू तथा प्रतिवादीहरूसमेतले स्वीकार गरेको नै पाइन्छ। उक्त कि.नं. को जग्गामा काठमाडौं महानगरपालिकाबाट

मिति २०६२।१।१५ मा डि.पि.सी. सम्मको नक्सा पास गर्दा कुनै व्यक्ति विशेषको नाममा नक्सापास नगरी सम्पूर्ण कागज प्रमाण बुझी गुठीकै नाममा नक्सा पास गरिएको भनी प्रतिवादी काठमाडौं महानगरपालिकाको तर्फबाट परेको प्रतिउत्तर जिकिर तथा मिसिल संलग्न इजाजतपत्रको प्रतिलिपिबाट खुल्न आएको पाइयो। सो जग्गामा नयाँ घर निर्माणका लागि नक्सा पास गर्न उक्त गुठीबाट मिति २०६२।१।२२ मा निर्णय भएको भन्ने मिसिल संलग्न कागजातबाट खुल्न आएको पाइन्छ। विवादित कित्ता नं. को जग्गामा पुनरावेदक वादीहरूका पुर्खाहरूले भू-बहाल तिरी घर बनाई भोगचलन गर्दै आएकोमा वि.सं.१८८५ मा उक्त घर पसलहरू भत्किँदा तत्काल उक्त गुठीका तालुकदारहरूको अनुमतिले उक्त घर पुनरावेदकहरूका पुर्खाहरूले बनाएको भन्ने फिराद दाबीबाट खुल्न आएकोसमेतका प्रमाणबाट उक्त जग्गामा नयाँ घर निर्माण गर्ने अनुमति लिने एवं दिनेलगायतको अधिकार तालुकदारमा रहे भएको भन्नेमा विवाद देखिएन। यसरी उक्त गुठीको नित्य पूजा तथा रेखदेख गर्नेसमेतको अधिकारप्राप्त तालुकदारहरूलाई सोही गुठीको नाममा पुरानो घरहरू भत्काई नयाँ घर निर्माणको लागि निवेदन दिने एवं नक्सा पास गराउने अधिकार नै छैन भनी व्याख्या गर्न मिल्ने नदेखिने।

विवादित जग्गा श्री ५ को वायुदेवता गुठीअन्तर्गतको राज गुठी रहेको, सो गुठीका तालुकदार प्रत्यर्थी प्रतिवादीहरू रहेको, तालुकदारमा गुठीको नित्य पूजालगायतको रेखदेख तथा संरक्षण गर्ने अधिकार रहेको, प्रत्यर्थीहरूले सो गुठीको जग्गामा रहेका पुराना घर भत्काई नयाँ घर बनाउनका लागि उक्त गुठीबाट निर्णयसमेत भई तालुकदारहरूले श्री ५ को वायुदेवता गुठीकै नाममा नयाँ घर निर्माण गर्ने गरी नक्सा पासको लागि काठमाडौं महानगरपालिकाबाट इजाजत प्राप्त गरेको देखिन्छ। सो गुठीको सम्पूर्ण रेखदेखको जिम्मा गुठी संस्थानमा रहेको र गुठी संस्थानले सो

गुठीको पूजालगायतको रेखदेखको जिम्मा प्रत्यर्थी तालुकदारहरूलाई सुम्पिएको कार्यलाई बदर नगराएको अवस्थामा सो जग्गामा उक्त गुठीकै नाममा नयाँ घर निर्माणको लागि नक्सा पास गराउने गरी प्रत्यर्थी प्रतिवादीहरूले गरेको कार्य गैरकानूनी रहेको भन्ने पुनरावेदक वादीहरूको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिई पुनरावेदन अदालतको फैसलालाई अन्यथा भन्न नमिल्ने।

अतः विवेचित तथ्य एवं प्रमाणको आधारमा वादी दाबी ठहर्ने गरी भएको सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतको मिति २०६६।३।२८ को फैसलालाई उल्टी गरी काठमाडौं महानगरपालिकाबाट मिति २०६२।१।१५ मा भएको डि.पि.सी. सम्मको इजाजतपत्र एवं नक्सा पास कार्य बदर गरिपाउँ भन्ने वादी दाबी पुन नसक्ने ठहर गरी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०६८।८।११ मा भएको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने।

उपरजिस्ट्रार: इन्दिरा शर्मा

कम्प्युटर : बासुदेव गिरी

इति संवत् २०७४ साल फाल्गुण २ गते रोज ४ शुभम्।

८

मा.न्या.श्री चोलेन्द्र शम्शेर ज.ब.रा. र मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल, ०६८-CI-१४२२, निर्णय दर्ता बदर दर्ता, माधवध्वज रानामगर वि. मालपोत कार्यालय डिल्लीबजारसमेत

नापीको समयमा पर्ती जनिएको जग्गाको छुट जग्गा दर्ताका लागि मालपोत कार्यालयमा मिति २०४७।१।१० मा निवेदन दिँदा साबिक मौजा नघल १११/१०४ पोतामध्येबाट भिङ्ने साबिक बालाजु पञ्चायत वडा नं. ३(ख) कि.नं. ४१ को ३-१२-० जग्गा नापीका बखत आवादीलायक पर्ती जनिएको भनी निवेदन दिएको र मिति २०६२।३।३ मा मालपोत कार्यालयमा पुनः निवेदन दिँदा उक्त कित्ता जग्गा साबिक मौजा नघल १११/१०४ पोता रसिदबाट

नभिङ्ने भई ल.नं. ९८६/८१२ को लगत भिङ्ने भनी फरक फरक लगत देखाई छुट जग्गा दर्ताका लागि प्रवेश गरेको पाइयो । पुनरावेदक वादीले दाबी गर्दा फरक फरक लगत देखाई निवेदन दिएको अवस्थामा नापीको समयमा जग्गाधनी तथा मोही महलमा पर्ती लेखिएको जग्गा नेपाल सरकार (तत्कालीन श्री ५ को सरकार) का नाममा दर्ता गर्दा पुनरावेदक वादीलाई जानकारी नदिएको भन्ने जिकिर आफैँमा खण्डित भएको पाइने ।

नेपाल सरकारको नाममा दर्ता रहेको जग्गा कुनै व्यक्ति विशेषले लामो समयदेखि चर्ची भोग गरी आएको र सो जग्गा त्यस्तो व्यक्तिको घर जग्गाको सन्धिसर्पनभित्र परेको भन्ने आधारमा नेपाल सरकारको नामको दर्ता खारेज गरी कुनै व्यक्ति विशेषका नाममा दर्ता गर्न नमिल्ने । नेपाल सरकारको नाममा दर्ता रहेको वादीले दाबी लिएको जग्गामा वादीको लामो समयदेखि भोग चलन रहेको भन्ने मात्र आधारमा उक्त जग्गा पुनरावेदक वादीको नाममा दर्ता हुन सक्ने देखिएन । नेपाल सरकारको नाममा दर्ता रहेको जग्गा जुनसुकै तरिकाबाट कुनै व्यक्तिले जतिसुकै लामो समयदेखि आवाद भोग चलन गरी आएको भए पनि सो जग्गा नेपाल सरकारको नै भई कुनै व्यक्ति विशेषका नाममा दर्ता हुन नसक्ने हुँदा पुनरावेदक वादीको दाबीको सरकारी जग्गामा वादीको भोगचलन रहेको भन्ने आधारमा भोगाधिकार कायम गरी भएको सुरुको फैसलालाई उल्टी गरी फिराद खारेज गर्ने गरी भएको पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसलालाई अन्यथा भन्न मिल्ने । सो जग्गा वादीको नाममा दर्ता गरिपाउँ भन्ने वादीको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

अतः उल्लिखित तथ्य, प्रमाण एवं कानूनी व्यवस्थासमेतको आधारमा मुद्दाको फिराद खारेज गर्नु पर्नेमा फैसला गरेको सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतको मिति २०६७।१।१५ को फैसलालाई उल्टी गरी वादीको फिराद खारेज गर्ने ठहर गरी

पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०६८।१।१५ मा भएको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने ।

उपरजिस्ट्रार: इन्दिरा शर्मा

कम्प्युटर : चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७४ साल फाल्गुण २ गते रोज ४ शुभम् ।

९

मा.न्या.श्री चोलेन्द्र शम्शेर ज.ब.रा. र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७०-WO-०६१९, उत्प्रेषण, प्रमोदकुमार देवसमेत वि. किष्ट बैंक लिमिटेड मुख्य शाखा कार्यालय, अनामनगरसमेत

ऋण लिँदा राखेको सर्त पालना गरी भाखाभित्र कर्जाको साँवा तथा ब्याज चुक्ता गर्ने दायित्व ऋणीको हुन्छ । भाखाभित्र कर्जा नतिर्ने ऋणीबाट कानूनी प्रक्रिया अवलम्बन गरी कर्जा असुली गर्न पाउने भनी बैंक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी ऐन, २०७३ को दफा ५७ ले व्यवस्था गरेको पाइन्छ । उक्त दफाको उपदफा (१) मा “ऋणीले कर्जा लेनदेनसम्बन्धी लिखत वा करारमा उल्लिखित सर्त कबुलियतको पालना नगरेमा वा लिखत वा करारको भाकाभित्र कर्जा र सोमा लागेको ब्याज वा हर्जाना चुक्ता नगरेमा ... कर्जा लेनदेनसम्बन्धी लिखत वा प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि ऋणीले बैंक वा वित्तीय संस्थालाई लेखिदिएको वा धितो राखेको सुरक्षणलाई लिलाम बिक्री गरी वा अन्य कुनै व्यवस्था गरी सम्बन्धित बैंक वा वित्तीय संस्थाले आफ्नो साँवा, ब्याज असुलउपर गर्न सक्नेछ” भन्ने व्यवस्था रहेको छ । सो व्यवस्थाअनुसार निवेदकहरूले विपक्षी बैंकबाट लिएको कर्जा भाखाभित्र नतिरेको एवं भाखा नाघेपछि पनि चुक्ता गर्ने तत्परता नदेखाएको अवस्थामा सरकारी निकायका पदाधिकारीसमेत रहेको मूल्याङ्कनकर्ताहरूबाट कानूनको परिधिभित्र रही कानूनी प्रक्रिया पूरा गरी निर्धारण गरिएको पञ्चकृते मूल्यलाई स्वेच्छाचारी रूपमा गरिएको मूल्याङ्कन भन्न मिल्ने नदेखिने । रिट निवेदकले आफूले बेहोर्नु पर्ने दायित्व नगर्दै तिर्ने बुझाउने भनी नगद रकम धरौटी

राखी आएको अवस्थासमेत देखिएन। ऋणीले आफूले लिएको ऋण तिर्नु पर्ने दायित्व वहन नै नगरी निष्क्रिय रूपमा बसेको र बराबर सूचना गर्दासमेत ऋण चुक्ता गर्नेतर्फ कुनै तत्परता नदेखाएको अवस्थामा बैंकले आफ्नो लगानी उठाउनको लागि कानूनबमोजिम प्रक्रिया पूरा गरी सुरक्षणबापत धितो राखेको सम्पत्ति सकार गरेको कार्यलाई अन्यथा भन्न सकिने अवस्था नदेखिने।

अतः विवेचित तथ्य, कानूनी व्यवस्था र प्रमाणसमेतको आधारमा निवेदन मागबमोजिमको उत्प्रेषणसमेतको आदेश जारी गर्नु पर्ने अवस्था विद्यमान देखिएन। प्रस्तुत रिट खारेज हुने।

उपरजिस्ट्रार : इन्दिरा शर्मा

इति संवत् २०७४ साल चैत्र ५ गते रोज २ शुभम्।

१०

मा.न्या.श्री चोलेन्द्र शम्शेर ज.ब.रा. र मा.न्या. श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७३-WO-०१९१, उत्प्रेषण / परमादेश, दिपकचन्द्र अधिकारी वि. पुनरावेदन अदालत पाटनसमेत

अ.बं.१७ नं.ले काम कारबाहीमा म्याद नाघेको वा बेरित भएको कुरासम्म हेर्नुपर्ने गरी सीमित अधिकार प्रदान गरेकोसम्म देखिई तल्लो अदालतमा विचाराधीन रहेको कुराको न्यायिक अधिकारमा हस्तक्षेप हुन जाने गरी माथिल्लो अदालतबाट निर्णय गर्ने अधिकार प्रदान गरेको देखिँदैन। पुनरावेदन अदालतलाई त्यस्तो निर्णय गर्ने क्षेत्राधिकार पुनरावेदन तहबाट मुद्दाको सुनुवाइ गर्ने अवस्थामा मात्र हुन्छ। अ.बं.१७ नं.बमोजिमको निवेदनबाट पुनरावेदन सुनेको जस्तो त्यस प्रकारको आदेश गर्दा विचाराधीन विषयमा हुने स्वतन्त्र निर्णयमा प्रभाव पर्न जाने। अंश मुद्दा सुरु जिल्ला अदालतमा विचाराधीन अवस्थामा रहेको देखिँदा विवाद निरूपणको सन्दर्भलाई लिएर सम्बद्ध प्रमाणहरू बुझ्ने विषयमा निर्देशित गर्दा परिणामतः तल्लो अदालतलाई प्राप्त अधिकारमा हस्तक्षेप भएको

आभास हुन गई न्यायिक स्वतन्त्रतामा प्रश्न खडा हुन सक्छ। न्याय र इन्साफको लागि कुन सम्बद्ध प्रमाण बुझ्ने भन्ने सम्बन्धमा आफ्नो क्षेत्राधिकारभित्र सम्बन्धित न्यायकर्ता स्वतन्त्र हुन्छन् त्यसलाई सीमित बनाउन कानूनसम्मत हुँदैन। जुनकुरा न्याय सिद्धान्तको मर्मविपरीत समेत हुने।

तसर्थ, माथि विवेचित आधार प्रमाण एवं कारणसमेतबाट हाम्रो न्यायिक परिपाटी, प्रतिपादित सिद्धान्तसमेतले सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट D.N.A. परीक्षण गर्नु नपर्ने भनी दुवै पक्षबाट तायदाती माग गर्ने गरी गरेको मिति २०७३।२।५ को आदेशलाई बदर गरी भएको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०७३।४।२९ को आदेश कानूनसम्मत नदेखिँदा उत्प्रेषणको आदेशले बदर हुने। अब काठमाडौं जिल्ला अदालतको मिति २०७३।२।५ को आदेशबमोजिम गर्नु भनी विपक्षीका नाममा परमादेशको आदेशसमेत जारी हुने।

इजलास अधिकृत: शिवहरी पौड्याल

कम्प्युटर : चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७५ भदौ १३ गते रोज ४ शुभम्।

११

मा.न्या.श्री चोलेन्द्र शम्शेर ज.ब.रा. र मा.न्या. श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७२-WO-०३८५, उत्प्रेषण / परमादेश, विपना घिमिरेसमेत वि. चुडामणि घिमिरेसमेत
विपक्षीसमेतको उपस्थितिमा भएको मिति २०७१।१२।१९ को बन्डा मुचुल्का पहिलो कुरा त कार्यान्वयनमा आइसकेको देखिन्छ भने विपक्षीको प्रतिनिधि बन्डा मुचुल्का खडा हुँदा रोहवरमा उपस्थित भए पनि निजले असहयोग गरी मुचुल्कामा सहीछाप गर्न इन्कार गरेको भन्ने मुचुल्काको बेहोराबाट समेत देखिन्छ। निवेदकले कि.नं.२६०१ र २६०३ का जग्गामा किताकाट गर्दा आफ्नो अंश भाग पछाडिको जग्गालाई स्वीकारी अगाडितर्फ विपक्षीको भाग निवेदकको भन्दा बढी जग्गा छुट्ट्याएको यस्तो

अवस्थामा मूल्यको कारण देखाई बन्डा मुचुल्का बदरको माग गरी कास्की जिल्ला अदालतमा दिएको निवेदनमा बन्डा बदर नभएपछि पुनरावेदन अदालत पोखरामा निवेदन दिई त्यसकै आधारमा विवादित मिति २०७१।१२।१९ को बन्डा मुचुल्का बदर गर्ने गरी पुनरावेदन अदालत पोखराबाट भएको मिति २०७२।१।२९ को आदेश कानूनानुरूपको नदेखिने।

तसर्थ, माथि विवेचित आधार प्रमाणबाट कास्की जिल्ला अदालतको मिति २०७२।१।२५ को आदेश बदर गर्ने गरी पुनरावेदन अदालत पोखराबाट भएको मिति २०७२।१।२९ को आदेश उत्प्रेषणको आदेशले बदर हुने।

इजलास अधिकृत: शिवहरी पौड्याल

कम्प्युटर : चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७५ साल भदौ १३ गते रोज ४ शुभम्।

इजलास नं. २

१

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री मीरा खडका, ०७२-CR-०६८८, मानव बेचबिखन तथा ओसार पसार, सम्पूर्ण तामाङ वि. नेपाल सरकार

जाहेरवालाले जाहेरी दरखास्त र अभियोगपत्रमा शम्भु भन्ने समिर थिङको वतन नुवाकोट जिल्ला रालुका देवी गा.वि.स. वडा नं.९ हो र निजको बाबुको नाम मंगलबहादुर तामाङ भनी उल्लेख गरेको देखिन्छ। पुनरावेदक / प्रतिवादी सम्पूर्ण तामाङले अदालतमा बयान गर्दा बाबुको नाम मंगलबहादुर तामाङ भनी वतनमा नुवाकोट जिल्ला रालुकादेवी गा.वि.स. वडा नं.९ भन्ने उल्लेख गरेको पाइन्छ। मिति २०६९।१।१८ मा जाहेरवालाहरूले शम्भु भन्ने समिर थिङ भन्ने व्यक्ति पुनरावेदक / प्रतिवादी सम्पूर्ण तामाङ नै भएको भनी सनाखत कागज गरेको देखिन्छ। पुनरावेदक / प्रतिवादी सम्पूर्ण

तामाङले मेरो नाम सम्पूर्ण तामाङ हो भनी आफ्नो नामको प्रामाणिक लिखत प्रमाण प्रस्तुत गरी आफू शम्भु भन्ने समिर थिङ नभएको भनी कुनै तथ्ययुक्त प्रमाण पेस गर्न सकेको देखिँदैन। त्यसैगरी शम्भु भन्ने समिर थिङ र सम्पूर्ण तामाङ अलगअलग अस्तित्व भएको व्यक्ति भएको भन्ने सम्बन्धमा पनि कुनै लिखित प्रमाणबाट प्रस्तुत हुन सकेको नदेखिने। पुनरावेदक सम्पूर्ण तामाङले अदालतमा बयान गर्दा लेखाएको निजको वतन र बाबुको नाम, जाहेरवालाहरूको जाहेरी एवं अभियोग पत्रमा उल्लिखित शम्भु भन्ने समिर थिङको वतन र बाबुको नाम समान रहेको देखिँदा अभियोगपत्रमा उल्लेख भएका शम्भु भन्ने समिर थिङ र यी पुनरावेदक / प्रतिवादी सम्पूर्ण तामाङ एउटै व्यक्ति भएको तथ्य स्थापित हुन आएको देखिने।

अदालतसमक्षको बयानमा प्रतिवादी सम्पूर्ण तामाङले अभियोग दाबीबमोजिम कसुर गरेकोमा इन्कार रही बयान गरेको देखिन्छ। सहअभियुक्त प्रतिवादी राहुल भन्ने सानु कान्छा तामाङले अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष बयान गर्दा प्रतिवादी शम्भु भन्ने समिर थिङले जाहेरवालाहरूको छोरी भारतमा लगी बिक्री गर्न संलग्न रहेको भनी लेखाएको पाइन्छ। जाहेरवाला रामबहादुर तामाङले यी प्रतिवादीहरूले ललाइफर्काई भारतमा लगी बिक्री गरेका हुन् भनी दिएको जाहेरी बेहोरा मैले भनेबमोजिम लेखिएको ठीक छ भनी आफ्नो जाहेरी बेहोरालाई समर्थन गरी अदालतमा आई बकपत्र गरेको पाइन्छ। अनुसन्धानको क्रममा बुझिएका मानिसहरू बुद्धिमाया तामाङ, सम्मरबहादुर तामाङ र अजय तामाङसमेतले प्रहरीमा गरेको कागज बेहोरा आफूहरूले भनेबमोजिम लेखिएको ठीक छ भनी अदालतमा बकपत्र गरेको पाइने। जाहेरवाला रामबहादुर तामाङको जाहेरी तथा बकपत्र, बुझिएका मानिसहरूले प्रहरीसमक्ष गरेको कागजलाई समर्थन हुने गरी गरेको बकपत्र र प्रतिवादी राहुल भन्ने सानु कान्छा तामाङले अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष गरेको बयानसमेतबाट

प्रतिवादी शम्भु भन्ने समिर थिङ्ग भन्ने सम्पूर्ण तामाङले जाहेरवालाहरूको छोरीहरू भारतमा लगी बिक्री गर्ने कार्यमा संलग्न रहेको तथ्य एक अर्कोमा समर्थित हुन आएको देखिँदा निजहरूले अभियोग दाबीबमोजिमको कसुर गरेको ठहर्‍याई निज प्रतिवादीलाई मानव बेचबिखन तथा ओसार पसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४ को दफा १५(१)(क) बमोजिम २० (बीस वर्ष) कैद र रु.२,००,०००।- (दुई लाख रुपैयाँ) जरिवाना हुने तथा पीडितहरूले निज प्रतिवादीबाट समेत क्षतिपूर्ति भराई पाउने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत पाटनबाट भएको फैसला मिलेकै देखिँदा पुनरावेदक / प्रतिवादी सम्पूर्ण तामाङको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने।

अतः उल्लिखित विवेचित आधार, कारण र प्रमाणसमेतबाट प्रतिवादी शम्भु भन्ने समिर थिङ्ग भन्ने सम्पूर्ण तामाङलाई मानव बेचबिखन तथा ओसार पसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४ को दफा १५(१)(क) बमोजिम २० (बीस वर्ष) कैद र रु.२,००,०००।- (दुई लाख रुपैयाँ) जरिवाना हुने तथा पीडितहरूले निज प्रतिवादीबाट जनही रु.१,००,०००।- (एक लाख) समेत क्षतिपूर्ति भराई पाउने ठहर्‍याई सुरु नुवाकोट जिल्ला अदालतबाट मिति २०७१।१।१५ मा भएको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०७१।१२।१७ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत : कोशलेश्वर झवाली

कम्प्युटर : अभिषेककुमार राय

इति संवत् २०७४ साल फाल्गुण १० गते रोज ५ शुभम्।

२

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री मीरा खडका, ०७३-CR-००६०, ०७३-CR-०३९५, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. ईश्वर गोलेसमेत

मृतक भिमसेन गोलेको मृत्यु टाउकोको चोटको कारण भएको हो भन्नेसमेत बेहोराको शव

परीक्षण प्रतिवेदनमा उल्लेख भएको देखिन्छ। मकवानपुर, टिष्टुङ्ग गा.वि.स. वडा नं. २ स्थित ईश्वर गोलेको छाप्रो अगाडि आलु बारीमा भीमसेन गोलेले मादक पदार्थ सेवन गरी ईश्वर गोलेसँग झगडा गर्दा ईश्वर गोलेले काठको दाउराले भीमसेन गोलेको टाउकोमा प्रहार गरी घाइते बनाई मिति २०७२।०२।०७ गते उपचार गर्न लगेकोमा निजको मृत्यु भएको हो भन्नेसमेत बेहोराको घटनास्थल मुचुल्कामा उल्लेख भएको देखिँदा प्रतिवादी ईश्वर गोलेले काठको दाउराले टाउकोमा हिकार्एको र मृतक भीमसेन गोलेको सोही चोटको कारणले मृत्यु भएको भन्ने कुरामा विवाद नदेखिने।

मृतक र प्रतिवादी ईश्वर गोलेबिच पूर्वरिसइवी झै-झगडा आदि भएको भन्ने कुरा मिसिल संलग्न प्रमाणबाट पुष्टि हुन सकेको देखिँदैन। प्रतिवादीले कुनै पूर्वयोजना बनाएर योजनाबद्ध किसिमले अपराध गर्ने तयारी गरेर मारेको भन्ने पनि देखिँदैन। तत्काल दाजुभाइको बिचमा भनाभन भएको कारणबाट प्रतिवादीको रिस उठ्न गएको भन्ने देखिने। प्रतिवादीले मार्ने योजना बनाएर लुकिछिपी बसेर प्रहार गरेको भन्ने देखिँदैन। तत्काल झगडा भएर रिसको आवेगमा आपसमा दाउराले प्रहार गर्दा टाउकोमा लाग्न गएर सोही चोटका कारण मृतकको मृत्यु भएको देखिँदा सोही १४ नं. को कसुर ठहर गरी १०(दश) वर्ष कैद सजाय गर्ने ठहर्‍याएको र अन्य प्रतिवादी दीपक गोले, बहादुर गोले र सोमे गोलेको हकमा जाहेरी दरखास्तमा समेत नाम किटान भएको देखिँदैन। घटना विवरण कागज गर्ने मानिस र प्रतिवादी ईश्वर गोलेसमेतले यी प्रतिवादीहरूलाई पोल गरेको देखिँदैन। वारदातस्थलमा केहीबेर यी प्रतिवादीहरूको उपस्थिति रहे भए पनि भीमसेन गोलेलाई मार्नमा यी प्रतिवादीहरूको कुनै भूमिका नदेखिएको र निजहरूउपरको दाबी वस्तुनिष्ठ प्रमाणबाट पुष्टि हुन नसकेको अवस्थामा अभियोग दाबीबाट सफाई पाउने ठहर गरेको पुनरावेदन

अदालत हेटौंडाको फैसला मिलेकै देखिँदा पुनरावेदक प्रतिवादी ईश्वर गोलेको र सबै प्रतिवादीहरूलाई अभियोग मागदाबीबमोजिम सजाय गरिपाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

अतः माथि विवेचित आधार, कारण र प्रमाणसमेतबाट सुरु मकवानपुर जिल्ला अदालतबाट प्रतिवादी ईश्वर गोलेलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १४ नं.बमोजिम १० (दश) वर्ष कैद हुने र अन्य प्रतिवादीहरू दीपक गोले, बहादुर गोले र सोमे गोलेलाई अभियोगदाबीबाट सफाइ दिने ठहर्‍याई मिति २०७२।३।२० मा भएको फैसला मनासिब देखिँदा सदर हुने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत हेटौंडाबाट मिति २०७२।१।१७ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृतः कोशलेश्वर ज्ञवाली

कम्प्युटर : अभिषेककुमार राय

इति संवत् २०७४ साल फाल्गुण १० गते रोज ५ शुभम् ।

३

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री मीरा खडका, ०७२-CR-०१६८, मानव अपहरण तथा शरीर बन्धक, नेपाल सरकार वि. ईश्वर पाठक

प्रत्यर्थी / प्रतिवादीमध्येका ईश्वरकुमार पाठकको हकमा विचार गर्दा निज मकवानपुर जिल्ला अदालतमा उपस्थित भई आरोपित कसुरमा पूर्ण इन्कार रही बयान गरेको देखिन्छ । निजलाई अन्य सहअभियुक्तहरूले समेत कसुरमा पोल गरेको देखिँदैन । जाहेरीमा यी प्रतिवादीको समेत नाम उल्लेख भएको र जाहेरवालाले बकपत्र गर्दा यी प्रतिवादीको समेत संलग्न रहेको भनी उल्लेख गरेको भए पनि निज के कुन कार्यबाट कसरी अपहरणमा संलग्न भएको भन्ने उल्लेख गर्न नसकेबाट केवल बकपत्र बेहोरा मात्रकै आधारमा निजको अपहरण कार्यमा संलग्नता थियो भन्न मिल्ने हुँदैन । निजउपरको कसुर प्रमाणित

गर्ने कुनै वस्तुनिष्ठ आधार प्रमाण वादी पक्षले पेस गर्न सकेको नदेखिने ।

प्रत्यर्थी / प्रतिवादी हेमन्तकुमार थापाको हकमा विचार गर्दा निजले अधिकारप्राप्त अधिकारी र सुरु अदालतसमक्ष सहअभियुक्तहरू सुन्दर लामा र प्रेम लामा भन्ने मानध्वज जिम्बा पहिलेदेखि चिनजानका साथी भएको र साथीहरूले हेटौंडामा आउँदैछु, होटल कोठा बुक गरिदिनुस् भनेकोले साथीको हैसियतले होटलको कोठासम्म बुक गराएको हुँ । जाहेरवाला निमा लामालाई अपहरण गरेको होइन, आफ्नो अपहरण गर्ने कार्यमा संलग्नता छैन भनी कसुरमा इन्कार रही बयान गरेको देखिने । प्रतिवादीको इन्कारी बयानलाई समर्थन हुने गरी निजका साक्षी अमृत थापाले सुरु अदालतमा उपस्थित भई बकपत्र गरेको देखिन्छ । मौकामा बुझिएका मानिसहरूले पनि निज प्रतिवादीको अपहरण गर्ने कार्यमा संलग्नता रहेको भनी किटान गर्नसकेको देखिँदैन । सजाय ठहर भएका प्रतिवादी प्रेम लामा भन्ने मानध्वज जिम्बाले समेत बयान गर्दा हेटौंडाको साथी यी प्रतिवादी हेमन्त थापालाई होटलको कोठा बुक गराउनसम्म लगाएको हो भनी बयान गरेको देखिन्छ । उक्त कसुरमा निजको समेत संलग्नता रहेको भनी कुनै पोलसमेत गरेको पाइँदैन । वादी नेपाल सरकारले प्रतिवादीको उक्त वारदातमा प्रत्यक्ष संलग्नता रहेको भन्ने कुरा प्रमाण कागजबाट पुष्टि गराउन सकेको नदेखिने ।

अतः उल्लिखित विवेचित आधार, कारण र प्रमाणसमेतबाट प्रत्यर्थी / प्रतिवादीहरू ईश्वरकुमार पाठक र हेमन्तकुमार थापाले अभियोग दाबीअनुसारको कसुर गरेको प्रमाणबाट देखिन नआएकोले निज प्रतिवादीहरूलाई आरोपित कसुरबाट सफाइ दिने गरी सुरु मकवानपुर जिल्ला अदालतबाट मिति २०७०।१।२९ र २०७०।१।०७ मा भएको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत हेटौंडाबाट मिति २०७१।१।१७ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा

सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: कोशलेश्वर झवाली
कम्प्युटर टाइप गर्ने: अभिषेककुमार राय
इति संवत् २०७४ साल फाल्गुण १० गते रोज ५ शुभम् ।

४

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री मीरा खडका, ०७२-CR-१५५८, वैदेशिक रोजगार, नेपाल सरकार वि. तारा दाहाल

प्रतिवादी तारा दाहालले वैदेशिक रोजगार विभाग एवं सुरु न्यायाधिकरणसमक्ष आरोपित कसुरमा इन्कारी रही बयान गरे तापनि उक्त वैदेशिक रोजगारमा पठाउने कागजमा मलाई जबरजस्ती करकापले सही गराएका हुन् भनी बयान गरेको देखिन्छ । विपक्षी तारा दाहालले जाहेरवाला मीनाकुमारी साहलाई मिति २०६७।९।२ सम्ममा वैदेशिक रोजगार मलेसियामा रोजगारको लागि पठाइदिने भनी मिति २०६७।८।१४ मा रु.४,००,०००।- को वैदेशिक रोजगारको कागज गरेको मिसिल संलग्न उक्त सक्कल कागजबाट देखिने ।

लिखत बेहोराअनुसार जाहेरवाला साहुलाई २०६७।९।२ सम्म मलेसियामा पठाउन भनी उल्लेख भएको देखिन्छ । अर्थात् २०६७।९।२ सम्ममा वैदेशिक रोजगारमा जान जाहेरवाला तयार भई रकम दिएको भन्ने देखिन्छ । जाहेरवाला मीनाकुमारी साहले मैले वैदेशिक रोजगारमा मलेसिया जान भनी प्रतिवादी तारा दाहाललाई रु.४,००,०००।- (चार लाख) बुझाएको हुँ । प्रतिवादीले मलाई रकम लिई वैदेशिक रोजगारमा भनेअनुसारको मुलुकमा नपठाई रकम ठगी गरेका हुन् भनी जाहेरी बेहोरालाई समर्थन हुने गरी अदालतमा आई बकपत्र गरेको पाइन्छ । प्रतिवादीले मिति २०६७।८।१४ को लिखतलाई आफ्नो इच्छाविपरीत गराएको जिकिर लिए तापनि निजले सो लिखतउपर काठमाडौं जिल्ला अदालतमा नालिस दिई करकाप नठहर्ने गरी फैसला भई सो फैसला अन्तिम भएको देखियो । जाहेरवाला मीनाकुमारी साहको जाहेरी एवं

बकपत्र, मिति २०६७।८।१४ को लिखत, लिखतमा भएको सहीछाप आफ्नै भएको भन्ने प्रतिवादीको बयानसमेतका प्रमाण कागजातहरू एकआपसमा समर्थित भएको देखिँदा यी प्रतिवादीले जाहेरवाला मीनाकुमारी साहलाई वैदेशिक रोजगार मलेसियामा पठाउँछु भनी लिएको रु.४,००,०००।- को कागज रीतपूर्वककै मान्नु पर्ने देखिन आउने ।

इजलास अधिकृत : कोशलेश्वर झवाली

कम्प्युटर : अभिषेककुमार राय

इति संवत् २०७४ साल चैत्र १५ गते रोज ५ शुभम् ।

५

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री मीरा खडका, ०७३-CR-०८४६, लागु औषध (ब्राउन सुगर), नेपाल सरकार वि. इमरान ढपाली

प्रतिवादी इमरान ढपालीले अदालतसमक्ष बयान गर्दा इन्कार रही बयान गरे पनि टाँगामा चढी भारतबाट आउँदा पक्राउ परेको कुरा स्वीकार गरी बयान गरेको देखिन्छ भने आफ्नो इन्कारीलाई साक्षी सबुद प्रमाण पेस गरी आफू बरामद भएको लागु औषध कारोबारमा संलग्न छैन भनी कुनै वस्तुनिष्ठ प्रमाण पेस गर्न सकेको पाइँदैन । यी प्रतिवादीसमेत दुवैजनालाई सँगसाथमा रहेको अवस्थामा पक्राउ गरेको भन्ने प्रतिवेदक यज्ञबहादुर बस्नेतको प्रतिवेदन र सो प्रतिवेदनलाई समर्थन गर्दै अदालतमा आई बकपत्र गरेको देखिन्छ । निज प्रतिवेदकको भनाइ बेहोरा मिथ्या हो भन्ने पुष्टि भएको देखिँदैन । प्रतिवादीहरूमध्येका एकजना मोहमद सरिफबाट २६ पुडिया तौल गर्दा २२ ग्राम लागु औषध ब्राउन सुगर र यी प्रतिवादी मोटरसाइकलमा बसी आएको अवस्थामा दुई जना प्रतिवादीहरूलाई पनि सँगै पक्राउ गरेको भन्ने मिसिलबाट देखिने । लागु औषधसम्बन्धी अपराध निरपेक्ष दायित्वअन्तर्गत पर्ने अपराध भएको हुनाले जसबाट लागु औषध बरामद भएको छ, निजसँग सो लागु औषधको कारोबार गर्न आफू नहिँडेको वा

निजको समूहमा सामेल नभएको भन्ने तथ्य स्पष्ट रूपमा पुष्टि नभएसम्म समूहगत रूपमा पक्राउ परेको देखिएपछि प्रतिवादीहरूमध्ये कसैको सो लागु औषधको कारोबार गर्ने मनसाय थियो वा थिएन भनी विचार गरिरहनु पर्ने हुँदैन। लागु औषध छ भन्ने थाहा पाई लागु औषध बोक्नेसँग वा निजसँग सोको कारोबार गर्न सँगै हिँडेको अवस्थामा कसैबाट लागु औषध बरामद नभएकै आधारमा सिर्जित दायित्वबाट उन्मुक्ति पाउने वा लागु औषध बरामद नभएको भन्ने आधारमा दायित्वबाट पन्छिन मिल्ने नहुने। लागु औषध जसबाट बरामद भएको हो, निज मात्र जवाफदेही हुने प्रचलित कानूनमा व्यवस्था नपाउँदा सो कारोबारमा संलग्न रहेका यी प्रतिवादी ईमरान ढपालीसमेत सो कार्यमा सहयोगीको (मतियार) रूपमा जवाफदेही हुने देखिन्छ। यस्तो अवस्थामा अर्का प्रतिवादी मोहमद सरिफ अन्सारीसँग लागु औषध कारोबार गर्न वारदात समयमा सहअभियुक्तसँगै आएको भन्ने देखिएको अवस्थामा निज मतियारसम्म देखिँदा यी प्रत्यर्थी प्रतिवादीलाई लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा १७ अनुसार अर्का प्रतिवादी मोहम्मद सरिफ अन्सारीलाई भएको कैद वर्ष ९ (नौ) र जरिवाना रु.२०,०००।- (बीस हजार) को आधा सजाय हुने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत नेपालगन्जबाट भएको फैसला मिलेकै देखिँदा वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने।

अतः उल्लिखित विवेचित आधार, कारण र प्रमाणसमेतबाट प्रत्यर्थी प्रतिवादी इमरान ढपाली वारदात समयमा सहअभियुक्त सँगै आएको भन्ने देखिएको अवस्थालाई आफ्नो साक्षी सबुदबाट खण्डन गरी प्रमाणित गराउन नसकेको स्थितिमा आरोपित कसुरबाट सफाई दिने गरी सुरु बाँके जिल्ला अदालतबाट मिति २०७१।१२।२२ मा भएको फैसला मिलेको नदेखिँदा नमिलेको हदसम्म यी प्रत्यर्थी प्रतिवादी ईमरान ढपालीको हकमा केही उल्टी भई यी

प्रत्यर्थी प्रतिवादी मतियारसम्म देखिन आएकोले लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा १७ अनुसार अर्का प्रतिवादी मोहम्मद सरिफ अन्सारीलाई भएको कैद वर्ष ९ (नौ) र जरिवाना रु.२०,०००।- (बीस हजार) को आधा सजाय हुने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत नेपालगन्जबाट मिति २०७३।१।२८ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: कोशलेश्वर ज्ञवाली

कम्प्युटर : अभिषेककुमार राय

इति संवत् २०७४ साल फाल्गुण १० गते रोज ५ शुभम्।

६

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री मीरा खडका, ०७३-CR-०६६३, मानव अपहरण तथा बन्धक गरी कर्तव्य ज्यान र ठगी, *अभिषेकराज सिंह वि. नेपाल सरकार*

प्रतिवादी अभिषेकराज सिंहले अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष गरेको बयानको स.ज.१२ मा जगतसिंह तामाङ आफ्नो चेलो भएको, निज तान्त्रिक विद्यामा लागेकोमा सो विद्याको दुरुपयोग गरेको कारण सिलगढी हुँदै भारतको फौजावाद भन्ने ठाउँमा पुर्‍याई कर्तव्य गरी मारेर फालेको हो भनी आरोपित कसुरमा साबित भई बयान गरेको देखिन्छ। निज प्रतिवादीले सुरु अदालतमा गरेको बयानको स.ज.५ मा घटना गरे नगरेको थाहा छैन, बिरिने रोग लागेको छ भनी लेखाएको भए तापनि उक्त घटनाको बारेमा सिलसिलेवार रूपमा उल्लेख गरेको देखिने। सहअभियुक्तमध्येका प्रतिवादी मिलन सागर योड्या लिम्बूले अदालतमा इन्कार भई बयान गरे तापनि मिति २०६९।४।७ गते लखनउमा पूजा गर्न जाँदा भनी मृतकलाई नै गाडी चलाउन लगाई सिलगढी हुँदै भारतको फौजावादसम्म साथमा गएको, होटल हाइवेमा सँगसँगै बसेको, मृतक बिरामी भयो भनी लखनऊ जाने गाडीमा राखी प्रतिवादी अभिषेकराज सिंहसँग साथै गएकोमा जगत सिंह मर्‍यो भनी निजलाई बाटोनजिक फालेको, सोही रात रक्सौलमा फर्की

आई बसेका हौं भनी अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष पोल गरी बयान गरेको देखिँदा प्रतिवादीले अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष गरेको बयान सहअभियुक्तको मौकाको बयानबाट समर्थित भएको देखिँदा पुनरावेदक / प्रतिवादी अभिषेकराज सिंहले अदालत तथा अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष गरेको बयान प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा ९ बमोजिम प्रमाणमा लिन मिल्ने नै देखिने ।

प्रतिवादी आफू मानसिक रोगी भएको भनी चेकजाँच गराएको र सो सम्बन्धमा कुनै सबुत प्रमाण पेस गरेको नदेखिँदा निजले गरेको बयानसमेत परस्पर रूपमा समर्थित हुन आएकोले निज मानसिक रूपमा बिरामी भएको भन्ने पनि पत्यारलायक नदेखिने ।

अतः उल्लिखित विवेचित आधार, कारण र प्रमाणसमेतबाट पुनरावेदक / प्रतिवादी अभिषेकराज सिंहलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको महलको १३(३) नं.बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय र मुलुकी ऐन, अपहरण तथा शरीर बन्धक लिनेको महलको १ नं. को कसुरमा ऐ. ३ नं.बमोजिम १५ वर्ष कैद र रु.१,००,०००/- जरिवाना गरी पीडितलाई ऐ. १२ नं.बमोजिम रु.२,५०,०००/- क्षतिपूर्ति भराई दिने ठहर्‍याई सुरु भक्तपुर जिल्ला अदालतबाट मिति २०७१।१२।२३ मा भएको फैसला सदर हुने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०७३।०३।०७ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : कोशलेश्वर झवाली

कम्प्युटर : अभिषेककुमार राय

इति संवत् २०७४ साल फाल्गुण १० गते रोज ५ शुभम् ।

७

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री उम्बरबहादुर शाही, ०७२-CR-०४५६, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. कृष्णबहादुर पुन

प्रतिवादी कृष्णबहादुर पुनले रक्सी सेवन गर्नका निमित्त आफ्नी श्रीमतीसँग माग गरेकोमा

निजलाई सो नदिएको कारण प्रतिवादीले आफ्नी श्रीमतीप्रति आक्रोशित भई कुटपिट गर्नका लागि झम्टेको अवस्थामा मृतकले यी प्रतिवादी कृष्णबहादुर काका भएका कारण एवं आफ्नै घरमा वैवाहिक कार्यक्रम रहेको अवस्थामा लग्ने स्वास्नीका बिच झगडा हुन नदिने उद्देश्यले प्रतिवादी कृष्णबहादुरलाई मृतकले सम्झाउँदै समातेर धकेली घरको भित्तामा च्यापेकोमा यी प्रतिवादी त्यसबाट फुटकी यी मृतक मेहरमान पुनलाई धकेली लडाई च्यापेको अवस्थामा यी प्रतिवादीले मृतकलाई कुनै साधारण लाठा, ढुङ्गा, हात, मुक्का इत्यादिले प्रहार गरेको अवस्थामेत नदेखिएको र प्रस्तुत मुद्दाको वारदातमा यी प्रतिवादीले मृतकलाई मार्नेसम्मको आपराधिक मनसाय रहेको वा मृतक र प्रतिवादीका बिचमा कुनै अन्तरद्वन्द्व भई सोही विषयमा तत्काल आवेशमा आएर प्रतिवादीले मृतकको संवेदनशील अंगलाई जानाजान च्यापेकै कारणले मृतकको मृत्यु हुन पुगेको भन्ने तथ्य खुल्न सक्ने गरी वादी पक्षबाट कुनै स्वतन्त्र र वस्तुनिष्ठ प्रमाणहरूबाट पुष्टि गराउन सकेको पनि देखिएन । यस्तो अवस्थामा सोही घटना वारदात समयमा यी मृतकको मृत्यु भएको कारणले मात्र यी प्रतिवादीले उक्त ज्यानसम्बन्धी महलको १४ नं.बमोजिमको कसुर गरेका होलान् भनी केवल अनुमान, आशंका र सम्भावना जस्ता मनोगत आधारमा मात्र यी प्रतिवादीलाई सोही नं.बमोजिम सजाय हुनु पर्छ भनी निष्कर्ष निकाल्नु न्यायोचित हुन नसक्ने ।

वारदातको पृष्ठभूमि, अवस्था र परिस्थितिको विश्लेषण गर्दा मृतक र प्रतिवादीका बिचमा कुनै विषयमा झैझगडा भएको न भई प्रतिवादी र निजको श्रीमतीका बिचमा झगडा हुन लागेको अवस्थामा सो अवस्था नआओस् भनी प्रतिवादीलाई मृतकले समातेको र प्रतिवादीले पनि मृतकबाट फुट्किनको लागि गरेको प्रयासमा धकेलाधकेल भई सोही क्रममा मृतक भुइँमा लड्न पुगेको अवस्थामा सोही वारदातका बखत निज

मृतकको मृत्यु हुन पुगेको देखिएको हुँदा मृतकको मृत्यु भवितव्यबाटै हुन पुगेको देखिएकोले मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको ५ नं.बमोजिम भवितव्यको कसुरको दायराभित्र पर्न आएको देखिएकोले प्रतिवादी कृष्णबहादुर पुनको हकमा निजलाई भवितव्यको वारदात कायम गरी मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको ६(४) नं.बमोजिम ४ महिना कैद हुने भनी सुरु प्युठान जिल्ला अदालतबाट मिति २०७०/०९/२२ मा भएको फैसलालाई सदर गर्ने गरी पुनरावेदन अदालत तुलसीपुरबाट मिति २०७१/०२/२१ मा भएको फैसला मिलेकै देखिन आएकोले पुनरावेदक वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर एवं मुद्दा दोहोर्चाई हेर्न निस्सा प्रदान गर्ने गरी यस अदालतबाट मिति २०७२/०४/१५ मा भएको आदेशमा उल्लिखित आधारहरूसँग सहमत हुन नसकिने ।

तसर्थ माथि विवेचित आधार प्रमाणबाट प्रतिवादीले रिसको आवेगमा नभई प्रतिवादी र मृतकसमेतले जाँडरक्सीसमेत सेवन गरेको र प्रतिवादीका श्रीमान् श्रीमतीबिच झगडा हुँदा सो झगडा छुट्याउनको लागि प्रतिवादीलाई मृतकले समातेर अँचेटेका कारण मृतक र प्रतिवादीका बिचमा भएको धकेला धकेलका क्रममा मृतक भुइँमा पल्टन गएको कारण उक्त घटना घटेको पुष्टि भइराखेको देखिँदा यी प्रतिवादी कृष्णबहादुर पुनको हकमा निजलाई भवितव्यको वारदात कायम गरी मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको ६(४) नं.बमोजिम ४ महिना कैद हुने भनी सुरु प्युठान जिल्ला अदालतबाट मिति २०७०/०९/२२ मा भएको फैसलालाई सदर गर्ने गरी पुनरावेदन अदालत तुलसीपुरबाट मिति २०७१/०२/२१ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: सुरथप्रसाद तिमल्सेना

कम्प्युटर : पद्मा आचार्य

इति संवत् २०७४ साल कार्तिक २७ गते रोज २ शुभम् ।

८

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री उम्बरबहादुर शाही, ०७२-WO-१०८५, उत्प्रेषण, फगुनी चौधरीसमेत वि. गोवर्धन चौधरीसमेत

निवेदक र विपक्षीहरूबिचमा मिति २०७१।१।२१ गते सर्तनामाको कागज भएको र सोको पालना नभएको भनी करार पूरा गराई जग्गा दा.खा दर्ता गरिपाउँ भनी उदयपुर जिल्ला अदालतमा मुद्दा चलेकोमा सोही अदालतबाट करार ऐनबमोजिम निरूपण हुने नै हुन्छ । पक्षहरूबिचको करारबाट सिर्जित दायित्वको कुरामा रिट क्षेत्र आकर्षित हुन नसक्ने । करारका पक्षहरूले आफ्नो आवश्यकताअनुकूल कानूनद्वारा निषेध नगरिएको सर्त बन्देजहरू राखी पारस्परिक हक दायित्वको सिर्जना गर्ने भएकोले करारद्वारा सिर्जित हक दायित्वलाई संवैधानिक एवं कानूनी हक दायित्वको स्तरमा राख्न मिल्दैन । संवैधानिक एवं कानूनी हक अधिकारको प्रचलनको लागि रहेको यस अदालतको असाधारण अधिकार क्षेत्रको प्रयोग करारका पक्षद्वारा सिर्जित हक अधिकारको प्रचलनको लागि हुन सक्ने देखिँदैन । प्रस्तुत विवादसम्बन्धी करारमा नै करारको सर्तसम्बन्धी विवादका लागि छुट्टै उपचार रहेको देखिन्छ । करारसम्बन्धी उठेका कुनै विवादको सम्बन्धमा सोही करारनामाको सर्तबमोजिम गर्नुपर्ने र प्रस्तुत विषय करार ऐनको अधिकार क्षेत्रभित्र पर्ने भई सो अधिकार क्षेत्रबाट उपचार प्राप्त गर्न सक्ने देखिएकोले यस्तो दुई पक्षबिच सम्पन्न भएको अचल सम्पत्तिको करारको सम्बन्धमा उठेको विवादमा यस अदालतको असाधारण अधिकार क्षेत्रबाट हस्तक्षेप गर्न मिल्ने नदेखिने ।

निवेदक र विपक्षीहरूबिच मिति २०७१।१।२१ को सर्तनामाको कागज मुद्दा मिलापत्रको प्रयोजनार्थ भएको देखिएको अवस्थामा जग्गा नै अ.बं.१७१क नं.बमोजिम रोक्का राख्ने एवं यथास्थितिमा राख्ने आदेश भएकोमा फुकुवा गरिपाउँ

भनी दिएको निवेदनमा “फुकुवा गर्न मिलेन” भनी सुरु उदयपुर जिल्ला अदालतबाट मिति २०७२।१०।१९ मा भएको आदेश मिलेको नदेखिँदा बदर गरी रोक्का राखेको जग्गा फुकुवा गरिदिनु भनी पुनरावेदन अदालत राजविराजबाट मिति २०७३।१।१६ मा भएको आदेश मिलेकै देखियो। प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने।

इजलास अधिकृत : कोशलेश्वर ज्ञवाली

कम्प्युटर : अभिषेककुमार राय

इति संवत् २०७४ साल चैत्र १४ गते रोज ४ शुभम्।

९

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री उम्बरबहादुर शाही, ०६९-WO-०२०४, उत्प्रेषण, राधा कुमारी मल्ल (पौडेल) वि. पुनरावेदन अदालत पोखरा, कास्कीसमेत

निवेदकले कास्की जिल्ला अदालतमा आफ्ना पति तथा देवरउपर अंश मुद्दा दायर गरी अंश पाउने फैसला भएकोमा सोतर्फ प्रस्तुत निवेदनबाट बोलिरहनु परेन। निवेदिका राधाकुमारी मल्लको पति भनिएका कुमबहादुर खत्रीले २०२९।१२।३ मा जन्ममिति राखी बाबु बलराम मल्ल भनी जिल्ला प्रशासन कार्यालय कास्कीबाट मिति २०५६।१।११ मा जारी भएको भनिएको नागरिकता अंश मुद्दामा यी निवेदिकाले पेस गरेको र बाबु हिमबहादुर खत्री देखाई मिति २०२२।१२।३ को जन्ममिति राखी जिल्ला प्रशासन कार्यालय म्याग्दीबाट पनि खुमबहादुर खत्रीले नागरिकता लिएकोमा कहीं खत्री कहीं मल्ल भनी भिन्दाभिन्दै वतन देखाई नागरिकता लिएको प्रमाण संकलन गरी कित्ते नागरिकता बनाएको भनी जिल्ला प्रशासन कार्यालय कास्कीमा जाहेरी दिएको देखिन्छ। उक्त जाहेरी तामेलीमा राखी दर्ता नगरेउपर विपक्षी ओमप्रसाद गौचनले उक्त आदेशउपर पुनरावेदन अदालत पोखरामा २०६८ सालको विविध नं.३७ (०६७-WO-००१८) को परमादेशका रिट निवेदन दायर गरेकोमा सम्बन्धित जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा

जाहेरी दिनुपर्नेमा जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा जाहेरी दिएको देखिँदा खारेज हुने गरी मिति २०६८।८।१४ मा फैसला भएको देखिने। विपक्षीले पुनः सोही विषयमा संवत् २०६८ सालको विविध नं.३६ (०६८-WO-००२५) परमादेशको रिट निवेदन दायर गरेकोमा उक्त निवेदनमा सुनुवाइ हुँदा निवेदक ओमप्रसाद गौचनले रीतपूर्वक जाहेरी दर्ता गर्न ल्याएमा जाहेरी दर्ता गरिदिनु भनी विपक्षी जिल्ला प्रहरी कार्यालयका नाममा परमादेशको आदेश जारी गर्ने गरी मिति २०६९।३।६ मा आदेश भएको देखिने।

प्रस्तुत निवेदनमा जिल्ला प्रहरी कार्यालयलाई निवेदक ओमप्रसाद गौचनको कित्ते नागरिकता मुद्दामा रीतपूर्वकको जाहेरी पर्न आएमा जाहेरी लिई दर्ता गरी कानूनबमोजिम दर्ता गर्नु भनी पुनरावेदन अदालत पोखराबाट मिति २०६९।३।६ मा आदेश भई उक्त आदेशबमोजिम कित्ते नागरिकता मुद्दामा जिल्ला प्रहरी कार्यालय, कास्कीमा यी निवेदक र निजका पती कुमबहादुर मल्लउपर कानूनबमोजिम जाहेरी दर्ता भई मुद्दाको अनुसन्धान तहकिकातको लागि निवेदिकाको पतिलाई पक्राउ गरी अदालतबाट म्याद थप भई अनुसन्धान प्रक्रिया अगाडि बढाएको देखिने। कानूनबमोजिम स्थापना भएका निकायमा रीतपूर्वकको जाहेरी परेकोमा अनुसन्धान प्रक्रिया अगाडि बढाउनु पर्ने नै हुन्छ। यसरी अनुसन्धान प्रक्रिया अगाडि बढाउँदा निवेदिकाको संविधानद्वारा प्रदत्त मौलिक हकमा बाधा पर्ने देखिँदैन। कुनै पनि व्यक्तिले कुनै अपराध गरेको वा गरिरहेको छ भन्ने जानकारी प्राप्त हुन आएमा उक्त घटनाको बारेमा रीतपूर्वकको जाहेरी दर्ता गर्न ल्याएमा सम्बन्धित प्रहरी कार्यालयले दर्ता गरी प्रारम्भिक अनुसन्धान प्रक्रिया सुरु गर्नुपर्दछ भन्ने सरकारी मुद्दासम्बन्धी ऐन, २०४९ ले व्यवस्था गरेको पाइन्छ। तसर्थ, पुनरावेदन अदालत पोखराबाट मिति २०६९।३।६ मा भएको आदेश मिलेकै देखिँदा प्रस्तुत निवेदनबाट निवेदिकाको माग दाबीबमोजिमको आदेश

जारी गर्न मिलेन । प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।
इजलास अधिकृत : कोशलेश्वर ज्ञवाली
कम्प्युटर : अभिषेककुमार राय
इति संवत् २०७४ साल चैत्र १४ गते रोज ४ शुभम् ।

१०

**मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री
उम्बरबहादुर शाही, ०६८-WO-११०३, उत्प्रेषण
/ परमादेश, राजेन्द्रकुमार श्रेष्ठ वि. सनराइज बैंक लि.
शाखा कार्यालय, कालीमाटीसमेत**

निवेदकले विपक्षी सनराइज बैंकबाट उद्योग सञ्चालन गर्न बैंकको कर्जा लिएपछि कर्जा तिरी कर्जा राफसाफ गर्नुपर्नेमा कर्जाको साँवा ब्याज नतिरी बसेको देखियो । बैंकबाट लिएको कर्जा तिर्नु बुझाउनु पर्ने दायित्व कर्जा लिने पक्षको नै हुन्छ । बैंकबाट ऋण लिएपछि निवेदकले के कति ऋणको रकम, साँवा ब्याज विपक्षी बैंकलाई बुझाएको हो उक्त कुरा निवेदनमा खुलाएको पाइँदैन । निवेदक र बैंक दुवै पक्षबिच कर्जा लेनदेनको सम्झौता हुँदा समयमा कर्जा नबुझाएमा सुरक्षणबापत राखिएको चल अचल सम्पत्तिबाट असुल गरी लिन मन्जुर गरी हस्ताक्षर गरेको देखिने । निवेदकले बैंकबाट लिएको ऋण नतिरेको कारण आफ्नो रकम कानूनबमोजिम असुलउपर गर्न कारबाही गर्दा वा धितो लिलाम गर्दा वा ऋण नतिरेको कारण कानूनले दिएको अधिकार प्रयोग गरी सुरक्षणबापत राखेको सम्पत्तिबाट आफ्नो ऋण असुल गर्न बैंक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी ऐन, २०६३, नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८, बैंक तथा वित्तीय संस्थाको कर्जा असुली ऐन तथा राष्ट्र बैंकको निर्देशनबमोजिम कर्जा लगानी तथा असुली गर्न पाउने कानूनी अधिकार विपक्षी बैंकलाई दिएको देखिने ।

निवेदक र बैंकबिचको ऋण लिने दिने भिन्न खालको कारोबारमा ऋण लिने पक्षको बैंकप्रति के कस्तो Obligation हो ऋण रकम तिर्नमा ऋणीको अधिकार र कर्तव्य के कति हुने हो ? ऋणीलाई ऋण

नतिर्नु भनी अन्तरिम आदेश दिँदा बैंकलाई कति अपूरणीय क्षति हुन जान्छ र अन्तरिम आदेश जारी नगर्दा निवेदकको के कस्तो हक कसरी हनन हुने हो ? विपक्षी र निवेदकबिचको सम्बन्ध कानूनी सम्बन्ध हो वा के हो ? ऋणीको ऋण तिर्न पर्ने कर्तव्य भन्ने महसुस गरी Balance of Convenience लाई समेत ध्यान दिनु पर्ने हुन्छ । यी निवेदकले विपक्षी बैंकबाट धितोसमेत सुरक्षण राखी ऋण लिएकोमा स्वीकार गरेको तर ऋण समयमा नबुझाई बैंकले धितो लिलाम गर्न लाग्दा अदालतमा मुद्दा दर्ता गरी लिलामै रोक्न खोज्नु सराहनीय मान्न सकिँदैन । प्रस्तुत मुद्दामा जिल्ला अदालतमा कित्ते जालसाजी र रसिद भरपाई दिलाई हरहिसाब गराई पाउँ भनी मुद्दा दर्ता गरेकोमा उक्त मुद्दा पर्देमा त्यस्तो मुद्दा टुङ्गो नलगाउन्जेल लिएको ऋण तिर्न नपर्ने गरी निषेधाज्ञाको मुद्दामा अन्तरिम आदेश जारी गरेकोमा उक्त आदेश रीतपूर्वकको नदेखिँदा बदर गरी विपक्षी / प्रतिवादी सनराइज बैंक लि.समेतको निवेदनअनुरूप ऋण कर्जाबापत धितो रहेको सुरक्षण रोक्का गर्न मिल्ने अवस्था नहुँदा फुकुवा गरी दिनु भनी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट भएको आदेश मिलेकै देखिने ।

उल्लिखित विवेचित आधारसमेतबाट सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतमा दर्ता भएको निषेधाज्ञा मुद्दामा अन्तरिम आदेश जारी गर्ने गरी भएको उक्त आदेश रीतपूर्वक भएको नहुँदा बदर गरी निवेदक प्रतिवादी सनराइज बैंक लि.समेतको निवेदनअनुरूप ऋण कर्जाबापत धितो रहेको सुरक्षण रोक्का गर्न मिल्ने अवस्था नहुँदा फुकुवा गरी कानूनबमोजिम गर्नु भनी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०६९।०२।११ मा भएको आदेश मिलेकै देखिँदा निवेदकको मागबमोजिमको आदेश जारी गर्न मिलेन । प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत : कोशलेश्वर ज्ञवाली
इति संवत् २०७४ साल चैत्र १४ गते रोज ४ शुभम् ।

इजलास नं. ३

१

मा.न्या.श्री केदारप्रसाद चालिसे र मा.न्या.श्री सारदाप्रसाद घिमिरे, ०६९-RB-००५८, अग्नी बिमा दाबी, पृथ्वीबहादुर स्याङ्तान वि. भोजराज शर्मा

पुनरावेदकले भुक्तानीबारे २०६६।५।२८ को पत्रबाट जानकारी पाएको भनी २०६७।२।१० गते प्रस्तुत उजुरी निवेदन दिएको भन्ने सन्दर्भमा उल्लिखित २०६६।५।२८ को पत्र राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकले पठाएको मिति २०६६।४।८ को पत्रको सन्दर्भमा लेखिएको र त्यसमा पनि बिमा दाबीका सन्दर्भमा पूर्ण तथा अन्तिम दाबी स्वीकृत गरी सोको डिस्चार्ज भौचर पठाएकोमा बैंकबाट सहीछाप भई फिर्ता आएबमोजिम दाबी रकम भुक्तानीसमेत गरी सकिएको बेहोरा उल्लेख भएको रहेछ । राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकबाट पनि उक्त पत्र यिनै पुनरावेदकले बिमाबापतको रकम उपलब्ध गराई पाउँ भनी २०६६।४।६।३ मा दिएको निवेदनको सन्दर्भमा पठाएको देखिन्छ । उक्त निवेदनमा पृथ्वीबहादुर स्याङ्तानले बैंकद्वारा दिने सुविधा क्षतिपूर्ति राहत स्वरूप मिति २०६४।७।११ मा रु.१७,५८१।१४ प्राप्त भएकोमा बिमाबापतको रकमलगायत अन्य सुविधा उपलब्ध गराई पाउँ भन्ने उल्लेख गरेका रहेछन् । निजले २०६४।७।११ गते प्राप्त गरेको रकम बैंकबाट के कुन प्रयोजनको लागि कसरी क्षतिपूर्ति प्राप्त गरेको भन्नसकेको छैन भने उल्लिखित मिति र रकमसमेतलाई मध्यनजर राख्दा प्रत्यर्थी बिमक कम्पनीबाट राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकले बिमा दाबीबापत प्राप्त गरेको रु.२०,०००।- बाट बिमालेखको बैंकसम्बन्धी व्यवस्थाअन्तर्गत प्राप्त गरेको हिस्सा नै मान्नु पर्ने । आफूले प्राप्त गरेको हिस्सा अपर्याप्त महसुस भएको वा चित्त नबुझेको अवस्थामा करार ऐन, २०५६ को दफा ८९(२)

बमोजिम दुई वर्षभित्र उजुर गर्न सक्नु पर्नेमा दुई वर्ष नघाई २०६७।२।१० मा मात्र उजुर गरेको देखियो । यसरी प्रत्यर्थी नेको इन्सुरेन्स कम्पनीबाट बिमाबापत रु.२०,०००।- मिति २०६४।५।३१ मा नै भुक्तानी पठाई यी पुनरावेदक बिमितले पनि २०६४।७।११ गते बुझिसकेको अवस्थामा पुनः बिमा दाबी गरी २०६७।२।१० गते दिएको उजुरी निवेदनका आधारमा बिमालेखबमोजिम भुक्तानी गर्नु भन्ने बिमा समितिको निर्णय उल्टी गरी सुरु निवेदन दाबी हदम्यादसमेतका आधारमा खारेज हुने ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसलामा अन्यथा भएको नदेखिने ।

अतः माथि विवेचित आधार र कारणबाट निवेदन दाबी खारेज हुने ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६९।५।१७ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: टेकनाथ गौतम

कम्प्युटर : देवीमाया खतिवडा (देविना)

इति संवत् २०७४ साल चैत्र १२ गते रोज २ शुभम् ।

२

मा.न्या.श्री केदारप्रसाद चालिसे र मा.न्या.श्री सारदाप्रसाद घिमिरे, ०७३-CI-०१७६, अंश चलन, जोगनलाल हजाम वि. सुहालु हजामसमेत

पुनरावेदक / वादीले पाउने अंश लिई पाइसकेको भन्ने तथ्य निजले जग्गा नामसारीका लागि पेस गरेको निवेदन, सर्जमिन मुचुल्कासहितको गा.वि.स.को सिफारिस र सोही आधारमा मालपोत कार्यालयबाट भएको नामसारी निर्णयबाट समेत पुष्टि हुन आएको देखिँदा यी पुनरावेदक / वादीले पाउनुपर्ने जति आफ्नो अंश हकको सम्पत्ति आफ्नो बाबु दल्लु हजाम र आमा चमानियादेवीको मृत्युपश्चात् आफू एक मात्र हकदार भई अंश नामसारीको माध्यमबाट प्राप्त गरिसकेको देखिन आउने ।

स्व. रतन हजामको दुई छोरा जेठो सुहालु हजाम र कान्छा दल्लु हजामले सभै नापी

हुँदा २०२३, २०२६ र २०२८ मा नरम गरम हुने गरी विभिन्न किता जग्गाहरू आफ्नो आफ्नो नाममा नापी दर्ता गराएको देखिन्छ । वादीको बाबु दल्लु हजाम र आमा चमनियादेवीको मृत्युपछि निजका छोरा वादीले मिति २०६१/१२/०४ मा एकलौटी नामसारी दा.खा. गराई स्वतन्त्र रूपले भोगचलन गरेको देखिन्छ । यसरी २०३४ सालभन्दा अगाडिदेखि नै यी वादी प्रतवादीहरूका बाबुहरू सुहालु र दल्लु अलग अलग बसी छुट्टै व्यवहार गरी अलग भई बसेको देखिन्छ । यसैगरी सुहालु हजामले भदुलाललाई मोरङ बरडङ्गा २ को कि.नं. १७, ११, १३० र १२ का जग्गाहरू मिति २०२९/१०/२४ मा स्वतन्त्र रूपले बिक्री व्यवहार गरेको देखिन्छ । वादीले आफ्नो नाममा भएको जग्गा रुकमणीदेवी हजामलाई मिति २०६७/०३/१५ मा बिक्री गरेकोमा गणेशी हजामको सन्धि सर्पन परी हक निखनाई पाउँ भनी मुद्दा परी गणेशीले हक निखनाई पाउने ठहर भई अन्तिम भई बसेको अवस्था देखियो । यसरी यी वादी आफ्ना बाबुको अंश हक खानेमा निजको हकदार आफू मात्र रहेको भनी गा.वि.स.को सिफारिस सर्जमिनसाथ निवेदन गरी मालपोत कार्यालय विराटनगरबाट अंश नामसारी गरी दा.खा.समेत गरेको देखिँदा यी वादीले लिखित रूपबाटै आफू भिन्न भई अलग व्यवहार गरेको स्वीकारीसकेपछि यी वादी प्रतिवादीहरूबिच अंशबन्डा भएको छैन भनी भन्न सक्ने अवस्था देखिन नआउने ।

उल्लिखित तथ्य एवं प्रमाणहरूबाट यी वादी प्रतिवादीहरूका बिचमा रीतपूर्वकको लिखित रजिस्ट्रेसन गरी अंशबन्डा भएको नदेखिए तापनि बाबुहरूकै पालामा भोग व्यवहारबाट अलग बसेको तथ्य स्थापित हुन आउने । वादी प्रतिवादीहरू भोग व्यवहारबाट अलग अलग रही नापी दर्ता गरेको आ-आफ्नो जग्गा बेचबिखन गरेको समेत देखिँदा यी वादी प्रतिवादीबिचमा अंशबन्डा भएको थिएन छैन भनी भन्न सकिने अवस्था नरहेकोले वादी दाबी

नपुग्ने ठहर्‍याई सुरु मोरङ जिल्ला अदालतबाट मिति २०६८/१२/२२ मा भएको फैसला सदर हुने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत विराटनगरबाट मिति २०६९/११/२० मा भएको फैसला अन्यथा देखिन नआउने ।

अतः माथि विवेचित आधार, कारण र प्रमाणहरूसमेतबाट यी वादी प्रतिवादीहरू भोग व्यवहारबाट अलग अलग रही नापी दर्ता गरेको आ-आफ्नो जग्गा बेचबिखन गरेको समेत देखिँदा यी वादी प्रतिवादीबिचमा अंशबन्डा भएको थिएन छैन भनी भन्न सकिने अवस्था नरहेकोले वादी दाबी नपुग्ने ठहर्‍याई सुरु मोरङ जिल्ला अदालतबाट मिति २०६८/१२/२२ मा भएको फैसला सदर हुने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत विराटनगरबाट मिति २०६९/११/२० मा भएको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : लोकबहादुर हमाल

कम्प्युटर : सिजन रेग्मी

इति संवत् २०७४ साल जेठ १० गते रोज ४ शुभम् ।

३

मा.न्या.श्री केदारप्रसाद चालिसे र मा.न्या.श्री मीरा खडका, ०७२-CI-००७१, परमादेश, राजेन्द्र दास श्रेष्ठ वि. गोर्खा डेभलपमेन्ट बैंकसमेत

निवेदक र विपक्षीबिच गाडी नामसारी गर्ने र नगर्ने भनी विवाद सिर्जना भएको देखिँदा उल्लिखित सम्झौताबमोजिम दुवै पक्षबिच आपसी सहमतिबमोजिम वा त्यसरी सहमति नभएमा मध्यस्थताद्वारा समाधान गर्नुपर्नेमा त्यसतर्फ नगई अदालतमा रिट निवेदन लिई आएको देखियो । निवेदकउपर विपक्षी बैंकमा भएको बैंकिङ कसुरजन्य कार्यमा सजाय हुने ठहर भएको भन्ने देखिएको र निवेदकले दाबी लिएको सम्झौतामा उपचारको मार्गसमेत देखाएको अवस्थामा सो अवलम्बन नगरी निवेदन लिई आएको देखिँदा रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालतको

आदेशमा अन्यथा भएको नदेखिने ।

अतः माथि विवेचित आधार र कारणबाट पुनरावेदन अदालत पाटनको २०७२।१।२ को आदेश मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृतः टेकनाथ गौतम

कम्प्युटर : देवीमाया खतिवडा (देविना)

इति संवत् २०७४ साल माघ १० गते रोज ४ शुभम् ।

४

मा.न्या.श्री केदारप्रसाद चालिसे र मा.न्या.श्री मीरा खडका, ०७२-CI-०४००, निषेधाज्ञा, राजेन्द्र दास श्रेष्ठ लक्ष्मेश्वर महतोसमेत वि. विन्देश्वर दास तत्मा

लेनदेनको विवादको विषयमा निवेदकलाई इलाका प्रहरी कार्यालय यज्ञभूमिमा उपस्थित गराइएको कुरा डिठा महतोसमेतको र इलाका प्रहरी कार्यालय यज्ञभूमिको लिखित जवाफमा उल्लेख भएको, इलाका प्रहरी कार्यालयले निवेदकसँग मिति ०७१।५।२१ मा सक्कल लिखत यसै कार्यालयमा दाखल गर्नेछु भन्ने बेहोरा लेखाइएको अवस्थामा निवेदकलाई निजले दाबी लिएको लेनदेनको विषयलाई लिएर पक्राउ गरी कागज फिर्तालगायत जग्गा फिर्ता गर्न धम्काउने कार्य गरेको छैन भन्न मिल्ने अवस्था देखिएन । लेनदेनको विषयमा सोधपुछ गर्ने, कागज गराउने, पक्राउ गर्नेलगायतका कार्य गर्ने अधिकार प्रहरी कार्यालयलाई कानूनले प्रदान गरेको पाइँदैन । यसरी अधिकार नै नभएको विषयमा विपक्षी प्रहरी कार्यालयबाट भएका कार्यहरूबाट प्रत्यर्थी निवेदकले निवेदनमा उल्लेख गरेको आशंकाको विद्यमानता देखिँदा विपक्षीहरूमध्येका इलाका प्रहरी कार्यालय ढल्केवर र इलाका प्रहरी कार्यालय धारापानीका नाउँमा पुनरावेदन अदालत जनकपुरबाट जारी गरेको निषेधाज्ञाको आदेशमा अन्यथा भएको छ भन्ने पुनरावेदन जिकिरसँग यो इजलास सहमत हुन नसक्ने ।

अतः माथि विवेचित कारण र आधारबाट पुनरावेदन अदालत जनकपुरबाट मिति २०७१।१।०।६

मा भएको आदेश मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृतः टेकनाथ गौतम

कम्प्युटर : देवीमाया खतिवडा (देविना)

इति संवत् २०७४ साल माघ १० गते रोज ४ शुभम् ।

५

मा.न्या.श्री केदारप्रसाद चालिसे र मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई, ०६७-WO-१००९, उत्प्रेषण, दिनेशकुमार पन्त वि. गृह मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत

निवेदकले यस अदालतबाट तोकिएको ०६८।१।६ को तारेख गुजारेको र थामी ल्याएको पनि देखिएन । सार्वजनिक हक र सरोकारको विवाद भनी नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १०७(२) अन्तर्गत दर्ता गरिएको निवेदनमा निवेदकका भूमिका सूचनाकर्ताको हुने भई मिसिल हेर्दा निवेदनमा लागु औषध गाँजा कानूनको रीत नपुर्‍याई जलाई नष्ट गरिएको भनी पत्रपत्रिकामा प्रकाशित समाचारलाई आधार गरी निवेदन दिएको देखियो । सोबाहेक अन्य तथ्यपरक कुनै सूचना मिसिलमा संलग्न गरेको देखिएन । लिखित जवाफकर्ताहरूमध्ये पूर्वक्षेत्रीय सशस्त्र प्रहरी बल तथा सशस्त्र प्रहरी बल प्रधान कार्यालयको लिखित जवाफ हेर्दा बेवारिसी अवस्थामा फेला परेका गाँजा जिल्ला प्रशासन कार्यालय बाराका प्रमुख जिल्ला अधिकारी निवर्तमान वडा अध्यक्ष, इलाका प्रकारी कार्यालयका प्रमुख र स्थानीय बुद्धिजीवीसमेतको रोहवरमा मुचुल्का खडा गरी जलाइएको नष्ट गरिएको हो भन्ने उल्लेख भएको पाइयो । यसरी जलाउने कार्य कानूनबमोजिम भयो वा भएन भन्ने कुरा सम्बन्धित अधिकारीहरूले हेर्ने र जाँच्ने विषय हो, सो कुरा अख्तियारवालाले गर्न सक्ने नै हुन्छ । कानूनको अख्तियारीबेगर गरेका कार्यले कानूनी मान्यता पाउँदैन । तर यहाँ निवेदकले दिएको निवेदनसम्मको आधारमा कानून बर्खिलाप कार्य भएको छ भन्ने यकिन नभई कुनै आदेश जारी गर्न उचित र आवश्यक देखिएन । रिट निवेदन दिएपछि बहस पैरवीको लागि

उपस्थित भई अदालतलाई न्याय निरूपणमा सहयोग गर्नु पर्नेमा सो नगरेको र लामो समयदेखि तारेखसमेत गुजारी बसेको हुँदा प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।
इजलास अधिकृत / उपसचिव: जयराम श्रेष्ठ
कम्प्युटर : प्रेमबहादुर थापा
इति संवत् २०७४ साल असोज २२ गते रोज १ शुभम् ।

६

मा.न्या.श्री केदारप्रसाद चालिसे र मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल, ०७०-८१-०९७०, लेनदेन, गुलसेन
नेसा वि. कजिना शोखिन

प्रतिवादीले जुन लिखतलाई किर्ते भनी जिकिर लिएको हो, सो लिखतमा लागेको ल्याप्चे सहीछाप कारणीकै देखिई सद्दे रहेको प्रमाणित हुन आएकोले प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

तसर्थ वादी दाबीअनुसारको साँवा ब्याज वादीले प्रतिवादीबाट भराई लिन पाउने ठहर्‍याई भएको पुनरावेदन अदालत हेटौँडाको मिति २०६९।८।८ को फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: आनन्दराज पन्त

कम्प्युटर : प्रेमबहादुर थापा

इति संवत् २०७४ साल कार्तिक २३ गते रोज ५ शुभम् ।

- यसै लगाउको ०७०-८१-०९७१, लेनदेन, गुलसेन नैसा वि. गुफराना बेगमसमेत भएको मुद्दामा पनि यसैअनुसार फैसला भएको छ ।

७

मा.न्या.श्री केदारप्रसाद चालिसे र मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल, ०७०-८१-०५०२, मोही नामसारी,
अशेश्वर पेशकार वि. गहनी चौधरी

दाबीको जि. मोरङ दुलारी गा.वि.स. वडा नं.९ कि.नं. ४४ को जग्गाको फिल्डबुकको जोताहाको नाम, थर, वतनमा "टिकाई चौधरी थारू ९ नं.वार्ड" उल्लेख भएको पाइन्छ । वादीका पति टिकाई चौधरीले दुलारी-९ बाट मोहीको १ नं. लगत भरी सोबमोजिम २

नं.अनुसूची प्रकाशित भई ४ नं. जोताहाको अस्थायी निस्सासमेत प्राप्त गरेको देखिँदा यी वादीका पति टिकाई चौधरी दाबीको जग्गाको मोही भएको देखिन आउने । वादीका पति टिकाई चौधरी दाबीको जग्गाको मोही रहे भएकोमा प्रतिवादीले स्वीकारै गरेको र कानूनबमोजिम मोहीको लगत कट्टासमेत नभएको अवस्थामा स्व. पतिका नाउँको मोही हक निजको श्रीमती वादीका नाउँमा नामसारी नहुने भनी भूमि सुधार कार्यालय मोरङले मिति २०६७।१०।२० गतेमा गरेको निर्णय मिलेको नदेखिँदा सो फैसला उल्टी गरी वादी दाबीबमोजिम मोही नामसारी हुने ठहर्‍याई भएको पुनरावेदन अदालत विराटनगरको फैसला अन्यथा नदेखिने ।

अतः पुनरावेदन अदालत विराटनगरको मिति २०७१।१।२१ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : जयराम श्रेष्ठ

कम्प्युटर : प्रेमबहादुर थापा

इति संवत् २०७४ साल मंसिर १ गते रोज ६ शुभम् ।

८

मा.न्या.श्री केदारप्रसाद चालिसे र मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल, ०७१-८१-०५०३, मोही नामसारी,
बड्करलाल पेशकार वि. गहनी चौधरी

कि.नं.३७ को जग्गाको मोहीको नाम थर वतनमा मोहीको नाम "बगिचा" उल्लेख गरेको र मालपोत कार्यालय बेलवारीले मिति ०६७।३।१ मा प्रमाणित गरी दिएको जग्गाधनी प्रमाण पुर्जाको प्रतिलिपिमा उक्त कि.नं.३७ फोड भई कायम कि.नं.२११ को जग्गामा भुलबाट मोहीको नाम टिकाई चौधरी मोठको मोही महलमा लेखिन गएको भन्ने बेहोरासमेत उल्लेख भएको देखिँदा दाबीको कि.नं.२११ को जग्गाको मोही हक यी वादीका पतिकै नभएको अवस्थामा वादीका पतिका नामबाट निज गहनी चौधरीका नाउँमा मोही नामसारी हुने अवस्था देखिएन । तसर्थ माग दाबीबमोजिम मोही नामसारी गरिपाउँ भन्ने वादी दाबी पुन सक्ने अवस्था

नदेखिने ।

अतः कि.नं. २११ को जग्गाको मोही वादी गहनी चौधरीका पति रहे भएको नदेखिएकोले मोही नामसारीको दाबी नपुग्ने ठहर्‍याई सुरु भूमि सुधार कार्यालय मोरङबाट मिति २०६७।०४।१७ मा भएको निर्णय सदर गर्नु पर्नेमा प्रत्यर्थी वादीको पतिलाई मोही ठहर गर्ने गरी पुनरावेदन अदालत विराटनगरबाट भएको फैसला मिलेको नदेखिँदा उल्टी भई वादी दाबी नपुग्ने ।

इजलास अधिकृत : जयराम श्रेष्ठ

कम्प्युटर : प्रेमबहादुर थापा

इति संवत् २०७४ साल मंसिर १ गते रोज ६ शुभम् ।

इजलास नं. ४

१

मा.न्या.श्री सारदाप्रसाद घिमिरे र मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा, ०७२-सी-२०९०, अंश, अजिमुल्ला मुसलमान वि. रहिम मुसलमान

अंशबन्डाका महलको ३० नं.बमोजिम व्यवहार प्रमाणबाट वादी रहिसका बाबु, बाजे तथा प्रतिवादी महबुबसमेतका बाबु सकुरका बिच २०२८ सालभन्दा अगाडि नै अंशबन्डा गरी भिन्न भएको तथ्य पुष्टि हुन आएको देखियो । तसर्थ पहिले नै छुट्टिई भिन्न भएका सकुरको पत्नी तथा छोराहरुसमेतबाट अंश पाउँ भनी वादीले गरेको फिराद दाबी पुग्न सक्ने नदेखिने । सकुर मुसलमानको हाँगातर्फका मानिसहरुबाहेक समी मुसलमानको हाँगातर्फ ऐसा, रहिस र अनिस गरी ३ जना अंशियार रहेको पाइयो । निजहरुका बिच अंशबन्डा भएको छैन भन्ने कुरामा पक्षहरुका बिच मुख मिलेकै देखिन्छ । तसर्थ वादी रहिस मुसलमानले निजकी आमा ऐसा र भाई अनिसबाट ३ भागको १ भाग अंश छुट्टयाई लिन पाउने देखिन आउने ।

अतः पुनरावेदन अदालत बुटवलको मिति

२०७०/१२/५ को फैसला केही उल्टी भई वादी रहिस मुसलमानले समी मुसलमानको हाँगातर्फका अंशियारहरु ऐसा खातुन, रहिस मुसलमान र अनिस मुसलमानका नाममा देखिएको तायदाती फाँटवारीमा उल्लेख भएको सम्पत्तिमध्येबाट ३ भागको १ भाग अंश छुट्टयाई लिन पाउने ठहर्छ । सकुर मुसलमानतर्फको हाँगाका अजिमुल्ला मुसलमानसमेतका प्रतिवादीहरुबाट समेत अंश पाउँ भन्ने हदसम्म वादीको फिराद दाबी पुग्न नसक्ने ।

इजलास अधिकृत : डिल्लीराम प्रसाई

कम्प्युटर : संजय जैसवाल

इति संवत् २०७४ साल भाद्र ७ गते रोज ४ शुभम् ।

२

मा.न्या.श्री सारदाप्रसाद घिमिरे र मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा, ०७१-सी-०१८०, क्षतिपूर्ति दिलाई पाऊँ, गणेशप्रसाद पाठक वि. सरस्वती उदाश मानन्धर

वादीको क्षतिपूर्तिको दाबी रहेकोमा क्षतिपूर्ति के आधारमा भराउने सम्बन्धमा न्यायिक व्याख्या हुनुपर्ने र क्षेत्राधिकारको शुन्यतासमेत नहुने भएकोले प्रस्तुत विवाद न्यायिक विश्लेषणको लागि प्रचलित कानूनी मार्ग अवलम्बन गर्नु भनी वादीलाई सुनाई दिने ठहर्‍याई काठमाडौँ महानगरपालिकाको प्रमुख तथा कार्यकारी अधिकृतबाट मिति २०६७/१२/४ मा निर्णय भएपश्चात् वादीले प्रस्तुत मुद्दाको फिराद लिई क्षतिपूर्ति भराई पाउँ भनी पुनरावेदन अदालत पाटन प्रवेश गरेको देखिन्छ । नागरिक अधिकार ऐन, २०१२ को दफा ६, ९, १७ र २० समेतलाई टेकी प्रतिवादीबाट क्षतिपूर्ति दिलाई पाउँ भन्ने दाबी लिई प्रस्तुत मुद्दाको फिराद परेको देखिँदा प्रस्तुत मुद्दाको फिराद पुनरावेदन अदालत पाटनमा परी सोही अदालतबाट निर्णय भएकोलाई अन्यथा भन्न मिल्ने देखिएन । फिराद पुनरावेदन अदालतमा लाग्ने नै देखिने ।

नागरिक ऐन, २०१२ को दफा १७ मा

व्यवस्था भएअनुरूप प्रस्तुत मुद्दा पुनरावेदन अदालतमा परेको हुँदा यस्तो मुद्दा दफा २० बमोजिम मुद्दा चलाउनु पर्ने कारण भएको मितिले ८ महिनाभित्र उजुरी गरिसक्नु पर्नेमा फिरादीले यसै विषयमा काठमाडौं महानगरपालिकामा मिति २०६५/१२/३१ मा निवेदन गरेको देखिन्छ । यसरी प्रतिवादीको घरको पाखो भत्केको सम्बन्धमा १४ दिनभित्र पहिलेको हालतमा वाल लगाई दिनेछु भनि मिति २०६५/१२/१३ मा सर्तनामाको कागज गरेको मितिबाट १४ दिनपश्चात् अर्थात् २०६५/१२/२७ बाट मुद्दा गर्नुपर्ने कारण सिर्जना भएको मान्नु पर्ने देखिन्छ । सो मितिबाट ८ महिनाभित्र नालिस उजुर परेको अवस्था देखिँदैन । महानगरपालिकामा मिति २०६५/१२/३१ मा परेको निवेदनबाट उठान भएको मुद्दामा मिति २०६७/१२/४ मा गरेको निर्णयले आफ्नो कार्यालयको क्षेत्राधिकारभित्र नपर्ने भनी अन्य कानूनी बाटो अवलम्बन गर्नु भनेको आधारलाई लिएर हदम्याद सृजित हुनसक्ने अवस्था देखिँदैन । हदम्यादका सम्बन्धमा कानूनमा स्पष्ट व्यवस्था भएको अवस्थामा नालिस उजुर गरी सोही तोकिएको हदम्यादभित्र नै फिराद गर्नुपर्नेमा क्षेत्राधिकारविहीन निकायले निर्णयमा उल्लेख गरेकै कारणका आधारमा हदम्याद कायम हुनसक्ने नदेखिने तसर्थ प्रस्तुत फिराद हदम्यादभित्र परेको भन्न सकिने अवस्था नदेखिने ।

अतः हदम्यादविहीन मुद्दामा प्रवेश गरेर वादीले प्रतिवादीबाट क्षतिपूर्तिबापतको रकम दिलाई भराई पाउने ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६९/२/११ को फैसला उल्टी भई प्रस्तुत मुद्दाको फिरादपत्र नागरिक अधिकार ऐन, २०१२ को दफा २० अनुसारको हदम्यादभित्र परेको नदेखिँदा मुद्दा खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत : ध्रुवकुमार ढकाल

कम्प्युटर : संजय जैसवाल

इति संवत् २०७५ साल कार्तिक ३० गते रोज ६ शुभम् ।

३

मा.न्या.श्री सारदाप्रसाद घिमिरे र मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी., ०७२-WO-०७९४, उत्प्रेषण, कृष्णप्रसाद श्रेष्ठसमेत वि. पुनरावेदन अदालत सुर्खेतसमेत

अदालतले फैसला कार्यान्वयनको क्रममा वादीले दिएको मिति २०६७/९/१३ मा चलनतर्फ दरखास्त परेकोमा वादीको कि.नं. १३६ को जग्गामध्ये उत्तरतर्फबाट ०-०-१ चलन चलाई दिएको मुचुल्कामा प्रतिवादीमध्येका श्यामकुमार श्रेष्ठले सहीछापसमेत गरेको देखिन्छ । पुनः प्रतिवादीहरूले पेटीसम्म भत्काई दिएका तर पर्खाल नभत्काएका भनी दोस्रो पटक चलन चलाइपाउँ भनी वादीले दरखास्त दिएको पाइन्छ । तहसिलदारले फैसलाभन्दा बाहिर गई कार्यान्वयन गर्न नसक्ने भनी तामेलीमा राखिदिने गरी भएको आदेशमा चित्त नबुझाई आदेश बदर गरिपाउँ भनी दिएको निवेदन इजलाससमक्ष पेस हुँदा सुर्खेत जिल्ला अदालतबाट प्रतिवादीहरूले पेटी भत्काई लगेको तर पर्खाल भत्काई लगेको नदेखिएको हुँदा पर्खाल भत्काई चलन छाडी हाजिर हुन आउनु भनी प्रतिवादीहरूका नाउँमा म्याद जारी गर्ने भएको मिति २०७१/१२/२९ को आदेशले पुनरावेदन अदालतको फैसलाले भनेबमोजिम पेटी भत्काएको, ०-०-१ जग्गाभित्र पेटी मात्र भएको र पर्खाल नपरेको भनी प्रतिवादीहरूले जिकिर लिइरहेको अवस्थामा पर्खाल भत्काई सुनुवाइको लागि आउनु भनी आदेश भएको देखिने । जिल्ला अदालतले निवेदकलाई पर्खाल भत्काएपछि मात्र सुनुवाइको लागि उपस्थित हुन म्याद जारी गर्ने गरी भएको आदेशले अन्तिम फैसलाले चलन चलाउन पाउने भनेको भन्दा बढी चलन चलाई दिन सक्ने अवस्थाको विद्यमानता अद्यापि कायमै रहेको देखिन्छ । यी निवेदक र विपक्षीबिच चलेको जग्गासम्बन्धी विवादको निरूपण भई फैसला अन्तिम भएको अवस्थामा जिल्ला अदालतको मिति २०७१/१२/२९ को आदेशले प्रतिवादीहरूलाई

पहिले भत्का अनि आइज भनी भएको निर्णय प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तविपरीत रहेको देखिँदा उक्त निर्णय उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरिदिएको छ । अब पुनरावेदन अदालत सुर्खेतबाट २०६७/०३/२४ मा भएको फैसलामा चलन चलाई दिनु भनी उल्लेख भएको फैसलाबमोजिम ०-०-१ जग्गाको हदसम्म मात्र फैसला कार्यान्वयन गर्नु गराउनु भनी विपक्षीहरूको नाउँमा निवेदन मागबमोजिम परमादेशको आदेश जारी हुने ।

इजलास अधिकृत:- मनिराम झवाली

कम्प्युटर : चन्दा तिमल्सेना

इति संवत् २०७५ साल जेठ ७ गते रोज २ शुभम् ।

४

मा.न्या.श्री सारदाप्रसाद घिमिरे र मा.न्या. श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७२-WO-००८२, उत्प्रेषण / परमादेश, कल्पना गिरी वि. गृह मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत

सार्वजनिक हितका लागि राष्ट्रिय सम्पत्तिउपर राज्यको पहिलो हक अन्तरनिहित रहन्छ भन्ने विधिशास्त्रीय मान्यता रहेको पाइन्छ र यसरी सम्पत्ति प्राप्त गर्दा व्यक्तिको सम्पत्ति बृहद् राष्ट्रिय हितका लागि राज्यले नियन्त्रण, नियमन अंकुश लगाउन सक्ने देखिन्छ तर स्वेच्छाचारी रूपमा कुनै मुआब्जा नदिई वा दिए पनि अनुचित अनुपयुक्त तवरले सम्पत्ति अधिग्रहण अपहरण गर्न राज्यलाई छुट दिएको पाइँदैन । राज्यलाई सार्वजनिक हितका लागि व्यक्तिको हक स्वामित्वको सम्पत्ति आवश्यक परी अधिग्रहण गर्नुपर्ने अवस्था भएमा कानूनसम्मत प्रक्रिया अपनाई अधिग्रहण गर्न सकिने कुरा संविधान र प्रचलित कानूनले व्यवस्था गरेको देखिने ।

बाटो विस्तार गर्ने प्रयोजनका लागि प्रचलित कानूनको अधीनमा रही राज्यले व्यक्तिको सम्पत्ति अधिग्रहण गर्न सक्ने तर अधिग्रहण गर्दा उचित मुआब्जा दिनुपर्ने देखिन्छ । निवेदिकाको कि.नं. ११२

र ११४ मध्ये केही जग्गाको मूल्याङ्कन ३३ लाख कायम गरेको र केही भागको मूल्याङ्कन बाह्र लाख कायम गरेकोलाई उचित मुआब्जा मूल्याङ्कन मान्न सकिने अवस्था नदेखिने ।

तसर्थ निवेदिकाको कि.नं. ११२ र ११४ समेतका जग्गासमेत जग्गा प्राप्ति ऐन, २०३४ बमोजिम अधिग्रहण पर्न गएको जग्गामध्ये केही जग्गा चक्रपथको ट्र्याकमा परेको भनी प्रति आना ३३ लाखका दरले मुआब्जा पाउने र सोही जग्गामध्येको जग्गालाई बाटोले नछोएको भनी १२ लाख कायम गर्ने आधार र कारण लिएको जिल्ला प्रशासन कार्यालय मूल्य निर्धारण समितिको मिति २०७१/२/२० को निर्णय न्याय र कानूनसम्मत देखिएन । अतः मुआब्जा दिन बाँकी रहेका जग्गाहरूको सम्बन्धमा न्यायोचित दृष्टिकोणबाट मुआब्जाको मूल्याङ्कन भएको नदेखिँदा ती कि.नं.को सम्बन्धमा मुआब्जा तोकेको मिलेको नदेखिँदा उक्त जि.प्र.का.को मिति २०७१/२/२० को निर्णय र सो निर्णयलाई सदर गर्ने गरेको गृह मन्त्रालयको मिति २०७१/६/२७ को निर्णयलगायतका सम्पूर्ण कामकारबाही उत्प्रेषणको आदेशले बदर हुने ठहर्छ । अब न्यायोचित रूपबाट पुनः मूल्याङ्कन गरी पहिले तोकेको प्रतिआना ३३ लाखको अनुपातमा न्यायोचित ढंगले मुआब्जा दिन सम्बन्धमा निर्णय गर्नु भनी परमादेशको आदेश जारी हुने ।

इजलास अधिकृत : ध्रुवकुमार ढकाल

कम्प्युटर : संजय जैसवाल

इति संवत् २०७५ साल पौष ११ गते रोज ४ शुभम् ।

यसै लगाउको निम्न मुद्दाहरूमा पनि यसैअनुसार फैसला भएका छन् :-

- ०७२-WO-००८१, उत्प्रेषण / परमादेश, तुलादेवी गिरी वि. गृह मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत
- ०७२-WO-००८३, उत्प्रेषण / परमादेश, उषा गिरी वि. गृह मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत

५

मा.न्या.श्री सारदाप्रसाद घिमिरे र मा.न्या.श्री उम्बरबहादुर शाही, ०७४-WO-०८४२, उत्प्रेषण / परमादेश, श्रीमती सुगिन थरुनी वि. उच्च अदालत दिपायलसमेत

सर्वोच्च अदालतबाट मिति २०७३।८।१५ मा भएको बन्डा छुट्याई पाउँ भनी वादी अतवारी डगौरा थारूसमेत ५ जनाको फैसला कार्यान्वयनमा दरखास्त परी कार्यान्वयनको क्रममा मिति २०७४।९।४ गते वादी प्रतिवादीलाई तारेख दिँदा अंशबन्डा मुचुल्का गर्नका लागि डोर खटी जाने हुँदा मिति २०७४।९।२७ गतेको डोरमा हाजिर हुनुहोला भनी तारेख तोकिएको देखिन्छ र सो तारेख वादीको वारेस दिपेन्द्र चौधरीले र प्रतिवादीहरूको वारेस अमन चौधरीले लिएको मिसिल सामेल तारेख पर्चाबाट देखिन्छ । यसरी प्रतिवादीको वारेसले मिति २०७४।९।२७ को डोरको तारेख लिएको अवस्थामा प्रतिवादीहरूलाई सोको जानकारी थिएन भन्ने मिल्ने देखिएन । मिति २०७४।९।२७ मा भई आएको बन्डा मुचुल्कालाई हेर्दा आवश्यक प्रक्रिया पुऱ्याई नरम गरम मिलाई बन्डा छुट्याएको देखिन्छ । बन्डा मुचुल्का भएपश्चात् प्रतिवादीको निवेदन मागबमोजिम मुचुल्काबमोजिमको कार्य स्थगित गर्नु भनी मिति २०७४।९।०।९ मा कैलाली जिल्ला अदालतबाट भएको आदेश उच्च अदालत दिपायलबाट मिति २०७४।९।२।९ मा बदर भएको देखिने। उच्च अदालतबाट भएको मिति २०७४।९।२।९ को आदेशको परिप्रेक्ष्यमा मिति २०७४।९।२।७ को बन्डा मुचुल्का बदर गर्न नमिल्ने भनी जिल्ला अदालत कैलालीले मिति २०७४।९।२।८ मा आदेश गरेको र सो आदेशउपर उच्च अदालत दिपायलमा अ.बं.१७ नं. को निवेदन परी उच्च अदालतको मिति २०७४।९।२।९ मा नै मिति २०७४।८।८ र २०७४।९।०।९ को सुरु अदालतको आदेश बदर भइसकेको अवस्थालाई देखाउँदै कैफियत प्रतिवेदन माग गर्नुपर्ने अवस्था

र स्थिति देखिएन भनी उल्लेख भएको देखिँदा उक्त आदेशलाई अन्यथा गर्नुपर्ने अवस्थाको विद्यमानता नदेखिने। एउटै विषयमा बारम्बार निवेदन दिई फैसला कार्यान्वयन कार्यलाई विलम्ब गर्न मिल्ने देखिँदैन। तहतहबाट निर्णय हुँदै अन्तिम भएको अदालतको फैसला कार्यान्वयन नभएसम्म फैसलाबाट जिति पाउने पक्षले न्यायको अनुभूति गर्न सक्ने देखिँदैन। फैसलाको सार नै कार्यान्वयनमा निहित रहेको हुने।

तसर्थ फैसला कार्यान्वयनको क्रममा प्रक्रिया पुऱ्याई भएको बन्डा मुचुल्का कानूनसम्मत देखिँदा निवेदकको कुनै पनि कानूनी तथा संविधान प्रदत्त हकमा आघात पुग्न गएको अवस्थाको विद्यमानता देखिँदैन। निवेदन मागबमोजिमको आदेश जारी गर्नुपर्ने देखिएन। प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने।

इजलास अधिकृत: ध्रुवकुमार ढकाल

कम्प्युटर: चन्द्रा तिमल्सेना

इति संवत् २०७५ साल कार्तिक २५ गते रोज १ शुभम्।

६

मा.न्या.श्री सारदाप्रसाद घिमिरे र मा.न्या.श्री उम्बरबहादुर शाही, ०७४-WO-०५१०, उत्प्रेषण / परमादेश, भरतप्रसाद कोइराला वि. लोक सेवा आयोग, अनामनगरसमेत

निजामती सेवा ऐन, २०४९ विधायिका निर्मित कानून हो भने नेपाल इन्जिनियरिङ सेवा (गठन, समूह तथा श्रेणी विभाजन र नियुक्ति) नियमहरू, २०५१ यस ऐनको दफा ७५ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी नेपाल सरकारले बनाई लागू गरेको देखिन्छ। विधायिका स्वयंले ऐनमा ज्येष्ठता र कार्य सम्पादन मूल्याङ्कनको आधारमा बढुवा गर्ने सोको लागि शैक्षिक योग्यतासमेत तोकेको अवस्थामा प्रत्यायोजित विधायनअन्तर्गतको शैक्षिक योग्यता लागू हुने भनिएका कानूनको व्याख्या र कानूनको पदसोपानमा गम्भीर त्रुटि हुन जान्छ। प्रत्यायोजित विधायनले जनक कानून (Parent Law) लाई परास्त

गर्न नसक्ने ने.का.प. २०७४, नि.नं. ९८८६ पृ. १६५८ मा व्याख्या भएको हुँदा निवेदकले बढुवा दाबी गरेको पदमा नेपाल इन्जिनियरिङ सेवा (गठन, समूह तथा श्रेणी विभाजन र नियुक्ति) नियमहरू, २०५१ ले तोकेको शैक्षिक योग्यता लागू हुने भन्न मिल्ने देखिएन। प्रत्यायोजित विधायनले जन्मदातृ कानूनलाई पछ्याउँदछ त्यसलाई उछिन्न वा जन्मदातृ कानूनलाई अन्यथा गर्न सक्ने नहुने।

लोक सेवा आयोगबाट ज्येष्ठता र कार्यसम्पादन प्रणालीद्वारा बढुवा गर्न सूचना प्रकाशित गरेको अवस्थामा उपर्युक्त बढुवाको लागि ऐनमा भएको प्रावधानभन्दा सामान्य व्यवस्था आकर्षित गर्न मिल्ने हुँदैन। कानूनमा भएको सामान्य व्यवस्थाले विशेष व्यवस्थालाई निष्तेज (Override) गर्न नमिल्ने सम्बन्धमा ने.का.प. २०५९, नि.नं. ७०७३ पृ. १६६ र बुलेटिन वर्ष २०७५ पृ. ६२३ पृ. ५२ (डा. शोभराज सुवेदी विरुद्ध लोक सेवा आयोगसमेत) मा सिद्धान्त प्रतिपादन भएको देखिन्छ। तसर्थ ज्येष्ठता र कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनद्वारा गरिने बढुवाको विषयमा अन्य कानूनी व्यवस्थाको आधारमा निर्णय गरिएको प्रत्यर्थीहरूको कार्य कानूनको विशेष व्यवस्थाको मान्य सिद्धान्तानुरूप देखिन नआउने।

निजामती सेवा ऐन, २०४९ मा मिति २०७०/१२/१२ मा भएको तेस्रो संशोधनबाट थप भएको ज्येष्ठता र कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनद्वारा बढुवा गर्ने प्रणाली र सोको लागि विधायिकाले नै शैक्षिक योग्यता तोकेको अवस्थामा सोअगावै २०५१ सालमा लागू भएको नियमको प्रावधान आकर्षित गरिँदा विधायिकी कानून पराजित हुने अवस्था उत्पन्न हुन्छ। कानूनबमोजिम कार्य गर्ने सार्वजनिक निकाय एवं पदाधिकारीले कानून कार्यान्वयन गर्ने सामान्य व्यवस्था र मान्य सिद्धान्तानुसार कानूनको व्याख्या र कार्यान्वयन गर्नुपर्नेमा ऐनको व्यवस्थालाई अनदेखा गरी नियमलाई अग्राधिकार दिई भएको कार्य

विधिसम्मत देखिन नआउने।

निवेदकको शैक्षिक उपाधि बढुवा हुने सेवा, समूहसँग सम्बन्धित भएको र उक्त शैक्षिक योग्यता Post Diploma in Relevant Subject भएको त्रिभुवन विश्वविद्यालयको समकक्षता निर्धारण पुस्तिकाबाट देखिएको हुँदा निवेदक लोक सेवा आयोगद्वारा मिति २०७३/३/२६ मा प्रकाशित सूचना नं. २६३/०७३-७४ को क्र.सं. ३० ज्येष्ठता सूचना नं. ३०/०७३-७४ को इन्जिनियरिङ सेवा, जियोलोजी समूह जनरल जियोलोजीको रा.प. द्वितीय श्रेणीको बढुवाको लागि योग्य भएको देखिँदा निजलाई न्यूनतम शैक्षिक योग्यता नभएको भनी बढुवाबाट वञ्चित गरी भएको सम्बद्धता निर्धारण समितिबाट भएको मिति २०७३/६/१२ बढुवा समितिको मिति २०७४/६/६ र लोक सेवा आयोगको मिति २०७४/८/२८ को निर्णय र तत्सम्बन्धी काम कारबाही कानूनसम्मत नभएकोले उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरिदिएको छ। उक्त सूचनामा २ पदको लागि सूचना प्रकाशित भएको र उक्त पदमा मिति २०७४/६/६ को निर्णयानुसार मिति २०७४/६/७ मा एक पद मात्र बढुवा गरिएको देखिएको र निवेदक कानूनतः योग्य हुँदाहुँदै निजलाई बढुवाबाट वञ्चित गर्न नमिल्ने र नेपालको संविधानको धारा १३३(२) बमोजिम नागरिकलाई न्याय प्रदान गर्न आवश्यक र उपयुक्त आदेश जारी गर्न सकिने अधिकार यस अदालतलाई भएको हुँदा निवेदकलाई उक्त विज्ञापनमा अन्य व्यक्तिलाई बढुवा गरिएको मितिदेखि लागू हुने गरी ज्येष्ठता कायम गरी बढुवा गरी नियुक्ति दिई कानूनबमोजिम पाउने सुविधासमेत दिनु भनी प्रत्यर्थीको नाउँमा परमादेशको आदेश जारी गरिदिने।
इजलास अधिकृत : ध्रुवकुमार ढकाल
कम्प्युटर : संजय जैसवाल
इति संवत् २०७५ साल पौष १ गते रोज १ शुभम्।

■ यसै लगाउको ०७४-WO-११०१,
उत्प्रेषण / परमादेश, भरतप्रसाद कोइराला

वि. लोक सेवा आयोग, अनामनगरसमेत भएको मुद्दामा पनि यसैअनुसार फैसला भएको छ ।

इजलास नं. ५

१

मा.न्या.श्री मीरा खडका र मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ, ०७३-CR-०६८७, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, निर्मल थापा वि. मकवानपुर जिल्ला अदालत, हेटौंडासमेत

पुनरावेदकका पिता गोविन्दबहादुर थापा र आमा देवकी थापाको २ जना छोराहरू रहेको कुरामा विवाद रहेन । सो कुरा पुनरावेदकका आमा देवकीले रोक्का जग्गा फुकुवा गरिपाउँ भनी मकवानपुर जिल्ला अदालतमा दिएको निवेदनपत्र तथा अनुसन्धानका क्रममा प्रहरीद्वारा प्रतिवादी निरन्जन थापाको बाजेको नाम खड्गबहादुर थापा, बुबा गोविन्दबहादुर थापा, दाजु अमृत थापा, आमा देवकी थापा रहेको भनी च.नं.४२५ मिति २०६०।३।२ मा लेखेको पत्रबाट देखिने । गोविन्दबहादुर थापा र देवकी थापाको २ जनाबाहेक अन्य कुनै छोरा भए सो देखाउने दायित्व पुनरावेदकमा रहन्छ । निजले सो कुरा देखाउन सकेको पाइँदैन । आफू बसेकै गा.वि.स., वडामा निरन्जन थापा नाम गरेका अन्य व्यक्ति थिए वा छन् भन्ने कुरा पुनरावेदकले देखाउन खुलाउन सकेको पनि देखिएन । मकवानपुर जिल्ला अदालतद्वारा निरन्जन थापाको नाउँमा जारी भएको वारेन्टसहितको म्यादी पुर्जा यी पुनरावेदक रहेकै गा.वि.स., वडा स्थित घर दैलामा टाँस भएको देखिने । पुनरावेदकका आमाको नाउँको जग्गा जबरजस्ती करणी मुद्दाका पीडितको अंशबापतमा मिति २०६०।३।४ मा नै रोक्का गरिसकेपछि मकवानपुर जिल्ला अदालतले प्रतिवादीको अंशसमेतको कुरामा प्रतिवादीका आमा देवकीमाया थापालाई बुझ्ने आदेश भई म्याद जारी गरी पठाउँदा म्यादमा हाजिर भई निरन्जन थापा मेरो

छोरा होइन भनी भन्नसकेको अवस्था पनि मिसिलबाट नदेखिने । निरन्जन थापा र निर्मल थापा एकै व्यक्ति हुन् भन्ने देखिन आयो । तसर्थ अदालतको फैसलाअनुसार लागेको कैद असुल गर्ने सिलसिलामा पक्राउ गरी कैदी पुर्जा दिई कानूनबमोजिम रिट निवेदकलाई थुनामा राखेको देखिँदा सो थुनालाई गैरकानूनी थुना भन्न मिल्ने नदेखिने ।

अतः पुनरावेदक निर्मल थापाले निरन्जन थापालाई ठहर भएको कैदको नाममा आफूलाई थुनामा राखेको गैरकानूनी छ भन्ने जिकिर लिएको देखिए तापनि पुनरावेदकको बुबाको नाम, वतनसमेतबाट एउटै व्यक्ति देखिएको अवस्थामा पुनरावेदकले लिएको जिकिर पुष्टि हुन नआएको हुँदा पुनरावेदकलाई राखेको थुनालाई गैरकानूनी भन्न नमिल्ने भनी पुनरावेदन अदालत हेटौंडाबाट रिट खारेज गर्ने गरी भएको मिति २०७३।५।१९ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : सुदिपकुमार भट्टराई

कम्प्युटर : हर्कमाया राई

इति संवत् २०७५ साल मंसिर १० गते रोज २ शुभम् ।

२

मा.न्या.श्री मीरा खडका र मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा, ०७४-RC-००३९, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. कल्पना विष्ट

प्रतिवादीको साबिती बयान, घटना विवरण कागज गर्ने शान्ति विष्ट, शारदा विष्ट, धर्मी रावल, पदम खनालसमेतले कल्पना विष्टले गाई गोरु बाँध्ने काठको किलोले मृतक पदम विष्टको टाउको ढाडमा प्रहार गरी कर्तव्य गरी मारेको भनी गरिदिएको मौकाको कागज, जाहरेवालाले अदालतसमक्ष गरिदिएको बकपत्र, मृतकको शव परीक्षण प्रतिवेदनसमेतबाट समर्थित भएको देखिँदा प्रतिवादीले मृतकलाई कर्तव्य गरी मारेको तथ्य पुष्टि हुन आएकाले मुलुकी ऐन ज्यानसम्बन्धी महलको १ नं. विपरीत ऐ. १३(३) नं. को कसुरमा ऐ. १३(३) नं. बमोजिम प्रतिवादीलाई

सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय ठहर गरी भएको सुरु फैसला सदर गर्ने ठहर्‍याएको उच्च अदालत सुर्खेतको मिति २०७३।११।२२ को फैसला मनासिब नै देखिने।

प्रतिवादीको ५ जनाको परिवारलाई घरको आयस्ताले खान नपुग्ने भई ज्याला मजदुरी गरी जिवन निर्वाह गर्नुपर्ने अवस्थामा छोराहरूको जन्म भएपछि नै मृतकले परिवार पालन पोषणको दायित्वसमेतलाई बेवास्ता गरी कमाएको धन पैसा मादक पदार्थ रक्सी सेवन गरी उडाउने, घरमा आई प्रतिवादीसँग निहुँ खोजी गाली गलौज झै-झगडा गर्ने, कुटपिट गर्ने तथा परपुरुषसँगको सम्बन्धको आरोपसमेत लगाउनेलगायतका वर्षौंदेखि मृतकको हिंसापूर्ण दुर्व्यवहारबाट यी प्रतिवादी प्रताडित पीडित भएको देखिन्छ। वारदातको दिन पनि घरको लागि किल्ला कब्जा लिन भनेर बिहानदेखि पैसा लिएर बजार गएका मृतक राति अ.९:२५ बजे किल्ला कब्जासमेत नल्याई मादक पदार्थ रक्सी सेवन गरेर घरमा आई महिनावारी भई छाउगोठमा सुतेकी श्रीमतीलाई गालीगलौज गरी प्रतिवादीलाई हान्न मृतकले गोरु बाँध्ने काठको किलो उखेलेकोमा वर्षौंदेखि मृतकले दिएको प्रताडनासमेतको परिणाम स्वरूप पीडित प्रतिवादीले मृतकले उखेलेको काठको किलो खोसी मृतकको टाउको र ढाडमा प्रहार गरी प्रताडित मनोदशा (Battered Women Syndrome) को रूपमा प्रस्तुत अपराध गर्न पुगेको देखिने।

मुद्दाको तथ्य, वारदातको प्रकृति, वारदात हुँदाको अवस्था र परिस्थितिसमेतलाई विश्लेषण गर्दा मृतक पदम विष्टले मादक पदार्थ रक्सी सेवन गरी प्रतिवादी कल्पना विष्टलाई वर्षौंदेखि दिँदै आएको प्रताडना र हिंसाबाट पीडित प्रतिवादीले प्रताडित महिलाको मनोदशाको उपजको रूपमा आफ्नो लोभे मृतक पदम विष्टको टाउको र ढाडमा काठको किलो प्रहार गरी प्रस्तुत वारदात घट्टन गएको अवस्था विद्यमान देखिएको, प्रतिवादीले अदालतसमक्ष

समेत कसुरमा साबित भई न्याय सम्पादनमा समेत सहयोग गरेकी, ३/३ जना छोराहरूको पालनपोषण शिक्षा दिक्षालगायतको जिम्मेवारीसमेत प्रतिवादीमा रहेकोसमेतका अवस्थाहरू विद्यमान देखिएकोले निज प्रतिवादीलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय गर्दा चर्को पर्ने देखिन आयो। तसर्थ प्रतिवादी कल्पना विष्टलाई अदालती बन्दोबस्त महलको १८८ नं. बमोजिम ६ वर्ष कैद सजाय हुन उच्च अदालत सुर्खेतबाट लगाएको राय न्यायोचित देखिन आउने।

अतः माथि विवेचित तथ्य, आधार, कारणसमेतबाट प्रतिवादी कल्पना विष्टलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १ र १३(३) नं. को कसुरमा ऐ.१३(३) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय ठहर गरी निज प्रतिवादीलाई सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय गर्दा चर्को पर्ने अवस्था देखी मुलुकी ऐन, अदालती बन्दोबस्त महलको १८८ नं. बमोजिम ६ वर्ष कैद सजाय हुन राय लगाई सुरु सुर्खेत जिल्ला अदालतबाट मिति २०७२।१०।१९ भएको फैसला सदर गरी उच्च अदालत सुर्खेतबाट मिति २०७३।११।२२ मा भएको फैसला मनासिब देखिँदा साधक सदर हुने।

इजलास अधिकृत: भगवती शर्मा ढुङ्गाना

कम्प्युटर : उत्तरमान राई

इति संवत् २०७५ साल वैशाख २५ गते रोज ३ शुभम्।

३

मा.न्या.श्री मीरा खडका र मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा, ०७३-WH-००६३, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, राजेन्द्र पाख्रिन वि. उक्त अदालत पाटनसमेत

नेपाल सरकारका आधिकारिक निकायहरूबाट जारी भएका प्रमाणपत्र तथा लिखतबाट निवेदकको वतन जिल्ला सर्लाही धुर्कोली गा.वि.स. वडा नं.८ भन्नेमा विवाद रहेन। सर्लाही जिल्ला धुर्कोली गा.वि.स. वडा नं.८ स्थायी बसोवास रहेका निवेदकलाई

जिल्ला धनुषा जिल्ला सवैला गा.वि.स. वडा नं.१ उल्लेख गरी अभियोग लगाइएको, सोही वतनमा म्याद जारी गरिएको, बेपत्ते तामेल भएको र सोही वतनमा राष्ट्रिय दैनिक गोरखापत्रमा सूचना प्रकाशित गरिएका यावत कार्यबाट निवेदकले प्रतिउत्तरसरहको बयान गर्न अदालतमा हाजिर हुन आउने प्रतिवादको सूचना पाएको मान्न नमिल्ने ।

सूचना पाउने हक स्वच्छ सुनुवाइको आधारशिला पनि हो । वास्तविक वतनभन्दा फरक वतन देखाई अभियोग लगाइन्छ, सोही वतनमा म्याद तामेल वा पत्रिकामा समेत प्रकाशित गरिन्छ भने त्यस्तो तामेली वा सूचना कानूनको दृष्टिमा मान्य हुँदैन । निवेदकका हकमा उनाउ वतन देखाई अभियोग लगाउने, सोही वतनमा म्याद तामेल गर्ने र त्यसरी तामेल भएको म्यादलाई रीतपूर्वको मानी कैद र जरिवाना सजाय गर्ने गरी विपक्षी पुनरावेदन अदालत पाटन वाणिज्य इजलाससमेतका विपक्षीहरूबाट भएका कामकारबाही अ.बं.११० नं. को कानून र प्राकृतिक न्यायको सर्वमान्य सिद्धान्त प्रतिकूलसमेत रहेको देखिने ।

तसर्थ, निवेदक राजेन्द्र पाख्रिनको वतन सर्लाही जिल्ला, धुर्कोली गा.वि.स. वडा नं.८ भन्ने तथ्य मिसिल संलग्न प्रमाणबाट स्थापित भइरहेको देखिएको अवस्थामा सो वतन उल्लेख नगरी अर्कै धनुषा, सवैला गा.वि.स. वडा नं.१ भनी गलत वतन उल्लेख गरी अभियोगपत्र दायर भएको, सोहीबमोजिमको वतन खुलाई म्याद जारी गरी सार्वजनिक सूचना प्रकाशित गराइएको कारणबाट अभियोगको सम्बन्धमा जानकारी पाउन नसकी प्रतिवाद गर्न पाएको नदेखिँदा प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तविपरीत प्रतिवाद गर्न उचित मौका नै प्रदान नगरी निजलाई कसुरदार ठहर्‍याई उच्च अदालत पाटनबाट फैसला भएको देखिँदा निज राजेन्द्र पाख्रिनका नाउँमा धनुषा जिल्ला, सवैला गा.वि.स. वडा नं.१ को वतनमा जारी भएको म्याद,

सो आधारमा पुनरावेदन अदालत पाटन (वाणिज्य इजलास) बाट राजेन्द्र पाख्रिनलाई कसुरदार ठहर गरी भएको हदसम्म मिति २०७०।१२।११ को फैसला र सो फैसलाबमोजिम निजलाई दिइएको कैदी पुर्जिसमेत उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरिदिएको छ । अब निवेदक राजेन्द्र पाख्रिनलाई उच्च अदालत पाटनमा उपस्थित गराई निजको बयान गराई थुनछेक आदेश गर्नेलगायत अरु जे जो बुझनुपर्ने हो बुझी कानूनबमोजिम निज राजेन्द्र पाख्रिनको हकमा मुद्दा किनारा गर्नु भनी उच्च अदालत पाटनसमेतका विपक्षीहरूका नाउँमा परमादेशको आदेश जारी हुने । यो आदेशको परिणाम स्वरूप निवेदक न्यायिक प्रक्रियामा रहने अवस्था देखिएको र सोही नियमित न्यायिक प्रक्रियाबाट न्याय निरूपण हुने नै भएकोले बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गरिरहनु नपर्ने ।

इजलास अधिकृत : गीता श्रेष्ठ

कम्प्युटर : अर्जुन पोख्रेल

इति संवत् २०७४ साल साउन १६ गते रोज २ शुभम् ।

- यसै लगाउको ०७३-WH-००६४, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, राजेन्द्र पाख्रिन वि. उच्च अदालत पाटनसमेत भएको मुद्दामा पनि यसैअनुसार फैसला भएको छ ।

४

मा.न्या.श्री मीरा खडका र मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई, ०७१-CI-०८९९, गारो भत्काई खिचोला मेटाई चलनसमेत, सुरेन्द्रलाल चित्रकार वि. बुद्धरत्न चित्रकारसमेत

वादीको जग्गाधनी प्रमाण पुर्जामा कि.नं.९०८ मा ०-१-१-२ (४३.६ वर्ग फिट) देखिन्छ भने ट्रायल चेकबाट पनि त्यति नै अर्थात् ०-१-१-२ जग्गा रहे भएको देखिन्छ । पुनरावेदन अदालत पाटनबाट भई आएको नक्सा हेर्दा वादीको विवादरहित जग्गालाई नक्सा नं.२, ३, ४ मा देखाई सोमा क्षेत्रफल ०-१-१-२^१/_३ देखाइएको पाइयो भने प्रतिवादीको जग्गाधनी

प्रमाण पुर्जामा कि.नं.९०७ मा ०-१-३-२ र ट्रायल चेकमा ०-१-३-३ र पुनरावेदन अदालतबाट भई आएको नक्सा नं.६ र ७ मा ०-१-३-२ देखाइएको ट्रायल चेकभन्दा कम जग्गा नक्सामा देखियो । पुनरावेदन अदालतबाट भएको नक्सामा न.नं.५ लाई विवादित देखाई सोको चौडाई १'४" अर्थात् १६" र क्षेत्रफल ०-०-०-१ देखाइएको पाइयो । पुनरावेदन अदालतबाट वादी प्रतिवादीले सो जग्गामध्ये ८" आधा आधा अर्थात् ८" अर्थात् आधा आधा पाउने ठहर्‍याएको र सो गर्दासमेत प्रतिवादीको जग्गा ०-१-३-२^१/_२ मात्र हुने भई ट्रायल चेक स्वेस्ताभन्दा कम नै देखियो । पुनरावेदन अदालतको फैसलाउपर प्रतिवादीले चित्त बुझाई बसेको र हाल भूकम्पको कारण वादी प्रतिवादी दुवैको घर भत्किएकोबाट जग्गा मात्र कायम रहेको अवस्था छ भने नक्सा नं.५ को १'४" मध्ये आधा अर्थात् ८" इन्च अर्थात् आधा दाम जग्गा वादीको ठहर्दा नक्साअनुसार वादीको जग्गा ०-१-१-३ हुन आउँछ भने ट्रायल चेकमा देखिएको जग्गा ०-१-१-१-२ वा स्वेस्ताको जग्गाभन्दा बढी नै देखिन आउँछ । जहाँसम्म कि.नं.९०८ को ट्रायल चेक गर्दा उत्तर दक्षिण २० फिट देखाइएकोमा नक्सा नं.३ मा उत्तर दक्षिण १८ फिट मात्र देखाइएकोबाट २ फिट पुगेन भन्ने वादीतर्फका विद्वान् वरिष्ठ अधिवक्ताको जिकिर छ, नक्सा नं.२ पेटी भनी जनाए पनि लम्बाई चौडाई नखुलाइएकोबाट सो १८ फिटमा जोडिएको रहेछ भन्न मिलेन । पेटीको न्यूनतम पनि २ फिट जोड्दा वादीको उत्तर दक्षिण लम्बाई पुग्ने नै देखियो । यसरी हेर्दा वादीको जग्गा नपुगेको अवस्था नहुँदा र पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसलाउपर प्रतिवादीले चित्त बुझाएको अवस्थासमेत हुँदा उक्त फैसलालाई अन्यथा भन्न नमिल्ने ।

अतः वादीको कि.नं.९०८ र प्रतिवादीको कि.नं.९०७ का दुवै थरको जग्गाको बिचमा न.नं.५ को १'४" खाली जग्गा देखिएको र उक्त विवादित न.नं.५ को खाली जग्गाबिचको सिमाना देखिँदा खाली

जग्गा दुवै थरको सिमानाको भई बराबर हुने स्थितिको देखिएकोबाट सो विवादित खाली जग्गामा ८" पुनरावेदक वादीको र ८" प्रतिवादीको हुने भनी नक्सा नं.५ को जग्गाबाट भोगिरहेको देखिबाहेक २ इन्च थप गरी वादी प्रतिवादी दुवैको ८" ८" हुने गरी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट भएको मिति २०६८।३।२८ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : सुदिपकुमार भट्टराई

कम्प्युटर : मन्दिरा रानाभाट

इति संवत् २०७५ साल जेठ १७ गते रोज ५ शुभम् ।

इजलास नं. ६

१

मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा, ०६८-CI-१५६५, उत्प्रेषण / परमादेश, एमामुल हक अंसारी वि. सिकिन्दर महरासमेत

पुनरावेदन अदालत हेटौँडाबाट यिनै निवेदक भएको ०६७-WO-००७८ को निषेधाज्ञा मुद्दामा विपक्षी विद्यालयको रिक्त पदहरू कानूनले तोकिदिएको प्रक्रियाबाट मात्र पूर्ति गर्नुपर्ने हुनाले सो पदहरू पूर्ति गर्दा शिक्षा ऐन, २०२८, शिक्षा नियमावली, २०५९ तथा शिक्षा सेवा आयोग नियमावली, २०५७ को विपरीत हुने गरी रिक्त पदहरूमा नियुक्ति नगर्नु, गर्न नलगाउनु भनी निषेधाज्ञाको आदेश मिति २०६७।१।१५ मा जारी भएको देखिन्छ । उक्त आदेशले शिक्षा ऐन, नियमसमेतका प्रचलित कानूनविपरीत हुनेगरी शिक्षक नियुक्त गर्ने कार्यलाई सम्म रोक लगाएको देखिन्छ । सो आदेशले शिक्षा ऐन, नियमसमेतका प्रचलित कानूनबमोजिम शिक्षक नियुक्ति गर्ने कार्यलाई नै स्थगित गरेको होइन । अर्थात् प्रचलित कानूनअनुसार हुने गरी शिक्षक नियुक्ति गर्न पाउने नै देखिन्छ । सो आदेशले कानूनसम्मत शिक्षकको पदपूर्ति गर्न रोक नलगाएकोले शिक्षकको पद नै रिक्त राख्न पर्ने अवस्था देखिन

आएन । विद्यालयले प्रचलित कानूनअनुसारको सबै प्रक्रिया पूरा गरी शिक्षक नियुक्ति गर्न पाउने नै देखिन आउने ।

लिखित जवाफसाथ पेस भएको कागज प्रमाणहरूबाट विद्यालयले विज्ञापन गर्ने, विज्ञापन गाउँ विकास समिति, जिल्ला शिक्षा कार्यालयलगायत विभिन्न स्थानमा टाँस गर्ने, परीक्षा लिने जस्ता प्रचलित कानूनी प्रक्रिया पूरा गरेर नै शिक्षक नियुक्त गरेको भन्ने देखिन आएको छ । नियमावलीले तोकेको कानूनी प्रक्रिया पूरा गरी विज्ञापन गरी शिक्षक नियुक्तिका लागि योग्यता पुगेका व्यक्तिको दरखास्त आह्वान गरी नियमावलीको नियम २२ड को निर्दिष्ट कानूनी प्रक्रिया अवलम्बन गरी लिखित परीक्षासमेत लिई कानूनबमोजिम योग्यता पुगेका व्यक्तिलाई शिक्षक पदमा नियुक्त गर्नु पर्ने नै हुन्छ । यदि प्रचलित कानूनी प्रक्रिया पूरा नगरी विद्यालयमा शिक्षक नियुक्त गरेको भएमा सोलाई बदर गराउन शिक्षा नियमावली, २०५९ अनुसार नै कारबाही अगाडि बढाउनु पर्ने ।

शिक्षकको नियुक्ति प्रक्रिया नियमित अनियमित के हो भनी जाँचबुझ गर्ने र अनियमित तथा कानूनबमोजिम प्रक्रिया पूरा भएको नदेखिएमा जिल्ला शिक्षा अधिकारीले नै उक्त नियुक्ति बदर गरी पुनः नियुक्तिको प्रक्रिया अगाडि बढाउनु भनी आदेश दिन सक्ने अवस्थामा यी पुनरावेदक निवेदकको नियुक्ति प्रक्रियामा चित्त नबुझेको भए सर्वप्रथम जिल्ला शिक्षा अधिकारीसमक्ष नै उजुरी गर्नु पर्ने देखिन्छ । यसमा निवेदकले शिक्षा नियमावलीको उक्त कानूनी व्यवस्थाअनुसार जिल्ला शिक्षा अधिकारीसमक्ष उजुरी दिएको तथा जिल्ला शिक्षा अधिकारीबाट जाँचबुझ गराएको पाइँदैन । जिल्ला शिक्षा अधिकारीको अधिकारक्षेत्रको विषयमा सोतर्फ प्रवेश नगरी सिधै अदालतमा प्रवेश गर्न मिल्दैन । यस्तो अवस्थामा अदालतले कानूनबमोजिमका अन्य निकाय तथा अधिकारीको अधिकारक्षेत्रमा हस्तक्षेप गरी आदेश गर्न

पनि सक्दैन । त्यसैले प्रस्तुत मुद्दाबाट तथ्यमा प्रवेश गरी विपक्षी विद्यालयले नियुक्ति गरेका शिक्षक विजयकुमार दुवे, इयार महमद अन्सारी र मिराकुमारी सिंसमेतको नियुक्ति प्रचलित कानूनअनुसार भए नभएको भनी अदालतले हेर्न मिल्ने नदेखिएको हुँदा रिट निवेदन खारेज हुने गरी पुनरावेदन अदालतबाट भएको आदेश मिलेको नै देखिन आउने ।

अतः माथि विवेचित आधार र कारणहरूबाट विद्यालयबाट भएको शिक्षक नियुक्ति प्रक्रिया कानूनसम्मत भए नभएको जाँचबुझ गर्ने, जाँचबुझ गर्दा शिक्षक नियुक्ति कानूनसम्मत भएको नदेखिएमा पुनः नियुक्ति प्रक्रिया अगाडि बढाउनु भनी आदेश दिने अधिकार शिक्षा नियमावली, २०५९ ले जिल्ला शिक्षा अधिकारीलाई प्रदान गरेको देखिएकोमा यी पुनरावेदकले जिल्ला शिक्षा अधिकारीसमक्ष उजुरी नगरी पुनरावेदन अदालतमा उत्प्रेषणयुक्त परमादेशको आदेश जारी गरिपाउँ भनी निवेदन दिएको मिलेको नदेखिएकोले निवेदन खारेज हुने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत हेटौंडाबाट मिति २०६९।०१।२० मा भएको आदेश मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : यदुराज शर्मा

कम्प्युटर : मञ्जु खड्का

इति संवत् २०७४ साल पौष १४ गते रोज ६ शुभम् ।

- यसै लगाउको ०६८-CI-१४१६, उत्प्रेषण / परमादेश, एमामुल हक अंसारी वि. सिकिन्दर महरासमेत भएको मुद्दामा पनि यसैअनुसार फैसला भएको छ ।

२

मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा, ०७२-CI-२०३५, उत्प्रेषण / परमादेश, मुबारक मियाँ हजाम वि. वीरगन्ज उपमहानगरपालिका कार्यालय, पर्सासमेत

निवेदक मुबारक मियाँ हजाम वीरगन्ज उपमहानगरपालिका कार्यालयको स्थायी च्यामे पदमा

रही सेवा गरेको कुरालाई विपक्षी कार्यालयले स्वीकार गरेको देखिन्छ । निवेदकको स्थायी नियुक्ति मितिका सम्बन्धमा सम्म विवाद रहेको पाइयो । वीरगन्ज उपमहानगरपालिका कार्यालयले मिति २०६४।९।९ मा यी निवेदक मुबारक मिया हजामलाई च्यामे (सहायक स्तर प्रथम) पदमा नियुक्ति गरी परीक्षणकाल १ वर्ष तोकेको कुरा मिसिल संलग्न स्थायी नियुक्ति पत्रको प्रतिलिपिबाट देखिन्छ । यी निवेदकले निरोगिताको प्रमाणपत्रसमेत मिति २०६४।९।१० मा बनाएको मिसिलबाट देखिएको छ । मिति २०४१।२।१२ देखि स्थायी नियुक्ति पाई सेवा गरेको भए सोहीअनुसारको स्थायी नियुक्तिपत्र, कर्मचारी सञ्चय कोष कट्टा गरेको जस्ता प्रमाणपत्रहरू पेस गर्नु पर्ने थियो । तर त्यसप्रकारको प्रमाण पेस हुन आएको देखिएन । निजको नियुक्ति २०६४।९।९ मा भएको तथ्य कागज प्रमाणबाट समर्थित हुन आएको देखिँदा विपक्षी उपमहानगरपालिकाबाट भएको काम कारबाहीलाई बेरितको मान्न नमिल्ने ।

अतः माथि विवेचित आधार र कारणहरूसमेतबाट यी पुनरावेदकको स्थायी नियुक्ति मिति २०४१।०२।१२ मा भएको हो भन्ने तथ्य प्रमाणित भएको नदेखिएको विपक्षी वीरगन्ज उपमहानगरपालिका कार्यालयबाट निवेदकको स्थायी नियुक्ति मिति २०४१।२।१२ भएको नभई मिति २०६४।९।९ भएको हो भनी नियुक्तिपत्रको प्रतिलिपिसमेतका लिखित प्रमाणहरू पेस भएको देखिँदा तत्कालीन पुनरावेदन अदालत हेटौंडाबाट मिति २०७२।११।१९ मा रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्‍याई भएको आदेश मनासिब देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : लोकबहादुर हमाल

इति संवत् २०७४ साल फागुन २७ गते रोज १ शुभम् ।

३

मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा, ०७२-CR-०१९९, मानव बेचबिखन तथा

ओसार पसार, गोरीमाया स्याङ्तान वि. नेपाल सरकार प्रतिवादीले पीडितलाई साथमा लिएको भन्ने तथ्य प्रमाणित भएको अवस्थामा पीडितलाई गैरकानूनी कार्यको लागि लागेको होइन भनी प्रमाणित गर्ने भार प्रतिवादीमा रहने ।

प्रतिवादी ठाउँली लामा भन्ने गोरीमाया स्याङ्तानले अदालतमा बयान गर्दा कसुरमा इन्कार भए पनि अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष बयान गर्दा जाहेरवाली पीडित भैंसे (क) ले जाहेरीमा उल्लेख गरेको बेहोरासँग सिलसिलेवार रूपमा मेल खाने गरी पीडित मितिनीलाई म र मेरो श्रीमान् भई भारतको उडिसामा लिई गएकोमा श्रीमान्ले मितिनीलाई लिई के कता गए थाहा भएन भनी निजलाई उनीहरूले भारतमा लिई गएको कुरा स्वीकार गरी बयान गरेको पाइन्छ । निजको यो बयान स्वेच्छा विरुद्धको हो भनी प्रमाणित भएको अवस्था पनि छैन । घटना विवरण कागज गर्ने भैंसे (ग), भैंसे (घ), भैंसे (ङ), रामकुमारी स्याङ्तान, सानो पशुपति मोक्तानले कागज गर्दा २०५० माघ महिनामा यी जाहेरवाली पीडित भैंसे (क) आफ्नी मितिनी प्रतिवादी ठाउँली लामा भन्ने गोरीमाया स्याङ्तान र निजका श्रीमान् प्रतिवादी पासाङ दोङसँग गएकोमा १ वर्षपछि फर्की आएकी र बुझ्दा निज प्रतिवादीहरूले भारत बम्बैको वेश्यालयमा बिक्री गरिदिएकोमा भारतीय प्रहरीबाट उद्धार भई फिर्ता आएको बताएकी भनी बेहोरा लेखाएको देखिएको र मौकामा कागज गर्ने रामकुमारी स्याङ्तानले सुरु अदालतमा बकपत्र गर्दा मौकाको कागज बेहोरा पुष्टि हुने गरी बकी लेखाई दिएको देखिन्छ । यी प्रतिवादीले पीडितलाई विदेशमा लगी बेचबिखन गर्ने वा वेश्यावृत्तिमा लगाउन लागेको होइन तथा पीडितको अदालतद्वारा प्रमाणित बयानमा उल्लिखित कुरा झुट्टा हो भन्ने कुरालाई यी प्रतिवादीले अन्य स्वतन्त्र प्रमाणद्वारा पुष्टि गर्न नसकेको देखिँदा प्रतिवादीले अभियोग मागदाबीअनुसार जिउ मास्ने बेच्ने कार्य (नियन्त्रण) ऐन, २०४३ को दफा ४(क)

बमोजिम आरोपित कसुर गरेको पुष्टि हुन आउने।

मौकामा कागज गर्ने रामकुमारी स्याङ्तानले मौकाको भनाइलाई समर्थन गरी अदालतमा बकपत्र गरेको अवस्था देखिन्छ। पीडित जाहेरवालीले मौकामा अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष भएको बयान तत्कालीन जिउ मास्ने बेच्ने कार्य (नियन्त्रण) ऐन, २०४३ को दफा ६(२) बमोजिम सुरु अदालतबाट प्रमाणित भएको देखियो। जाहेरवाली (पीडित) को मृत्यु भइसकेको देखिँदा निजले सुरु अदालतमा उपस्थित भई बकपत्र नगरेको भन्ने आधारमा अदालतमा प्रमाणित भएको बयानलाई प्रमाणमा लिन नमिल्ने भनी भन्न मिलेन। मौकामा कागज गर्ने रामकुमारी स्याङ्तानले अदालतमा उपस्थित भई पीडितलाई यी प्रतिवादीले लिएर गएको कुरालाई उल्लेख हुने गरी बकपत्र गरिदिएकोसमेत देखिँदा निज प्रतिवादीले अदालतमा गरेको बयान विश्वासयोग्य नदेखिने।

प्रतिवादीले आरोपित कसुर गरेको तथ्य पुष्टि भएको देखिन आएकोले प्रतिवादीले पीडित जाहेरवाली भैंसे (क) लाई २०५० सालमा भारतको बम्बैमा लगी बिक्री गरेको देखिन आएकोले प्रतिवादीको हकमा जिउ मास्ने बेच्ने कार्य (नियन्त्रण) ऐन, २०४३ अनुसारको आपराधिक दायित्व र सजाय वहन गराउने गरी प्रतिवादी ठाउँली लामा भन्ने गोरीमाया स्याङ्तानलाई जिउ मास्ने बेच्ने कार्य (नियन्त्रण) ऐन, २०४३ को दफा ४(क) विरुद्धको कसुर अपराधमा उक्त ऐनको दफा ८(१) अनुसार दश वर्ष कैद तथा दफा (२) बमोजिम रु.३०,०००।- जरिवानाको सजाय हुने ठहर्‍याएको सुरु मकवानपुर जिल्ला अदालतको फैसला सदर हुने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत हेटौँडाबाट मिति २०७१/१२/१७ मा भएको फैसला मिलेको देखिँदा अन्यथा गरिरहनु नपर्ने।

अतः माथि विवेचित आधार प्रमाणहरूबाट प्रतिवादी गोरीमाया स्याङ्तानलाई अभियोग दाबीबमोजिम जिउ मास्ने बेच्ने कार्य नियन्त्रण ऐन,

२०४३ को दफा ४(क) को कसुर अपराधमा उक्त ऐनको दफा ८(१) अनुसार १०(दश) वर्ष कैद र जाहेरवालालाई रु.३०,०००।- मा बिक्री गरेको देखिन आएकोले सोही दफाको उपदफा ५ बमोजिम रु.३०,०००।- जरिवाना हुने ठहर्‍याई सुरु मकवानपुर जिल्ला अदालतबाट मिति २०७१/०३/०९ मा भएको फैसला सदर हुने ठहरी पुनरावेदन अदालत हेटौँडाबाट मिति २०७१/१२/१७ मा भएको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत : लोकबहादुर हमाल

कम्प्युटर : सिजन रेग्मी

इति संवत् २०७४ साल असोज १ गते रोज १ शुभम्।

४

मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत, ०७५-RC-००५६, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. बाबुलाल योजन

कसुर गरेकोमा स्वयं प्रतिवादी अदालतमा समेत साबित रहेको र निजका आमा बुबाले समेत सोही बेहोरालाई समर्थन हुने गरी उल्लेख गरिदिएको, जाहेरी दरखास्त बेहोरा, घटनास्थल तथा लास जाँच प्रकृति मुचुल्का, शव परीक्षण प्रतिवेदन, जाहेरवालाको बकपत्र, घटना विवरण कागजका र वस्तुस्थिति मुचुल्का मानिसहरूले अदालतसमक्ष गरेको बकपत्र बेहोरासमेतबाट प्रतिवादी बाबुलाल योजनले मृतक सार्की भन्ने ज्ञानलाल थिडलाई कर्तव्य गरी मारेको देखिँदा मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं.बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने ठहर गरी भएको फैसला मनासिब नै देखियो। साथै अ.बं.१८८ नं.बमोजिम राय व्यक्त गरेतर्फ विचार गर्दा यी प्रतिवादीलाई मृतकले ढुङ्गाले हिर्काएकोमा रिसइवीले हिर्काएको देखिएको, घातक हतियारको प्रयोग भएको पनि देखिएको, घटनामा साबित भई अदालतलाई सहयोग गरेको र निजको उमेर अवस्थालाई समेत हेर्दा अ.बं.१८८ नं.बमोजिम ८ (आठ) वर्ष कैद गर्ने गरी

भएको मिति २०७२।१०।११ को सिन्धुली जिल्ला अदालतको फैसलालाई साधक सदर गर्ने गरी मिति २०७३।५।१५ मा पुनरावेदन अदालत जनकपुरबाट भएको फैसला मनासिब नै देखिने ।

अतः उपर्युक्त विवेचित आधार, प्रमाणसमेतबाट प्रतिवादी बाबुलाल योजनको हकमा जनकपुर पुनरावेदन अदालतबाट यस अदालतमा साधक जाँचका लागि दर्ता हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा अ.बं.१८८ नं. बमोजिमको रायसमेत साधक सदर हुने ।

इजलास अधिकृतः प्रकाशदत्त भट्ट

कम्प्युटर : मञ्जु खड्का

इति संवत् २०७५ साल मंसिर २८ गते रोज ६ शुभम् ।

५

मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी., ०७२-CI-००५१, माना चामल, वेदन थापा वि. सिता थापा

वादी सिता थापा र प्रतिवादी वेदन थापाबिच विवाह भएको सम्बन्धमा विवाह दर्ता नभएको भए तापनि यी वादीले मिति २०६७।३।२ मा जिल्ला प्रशासन कार्यालय बागलुङबाट नेपाली नागरिकता प्रमाणपत्र प्राप्त गरेको पाइयो । उक्त नागरिकता प्रमाणपत्रमा पतिको नाममा प्रतिवादी वेदन थापाको नाम उल्लेख भएको देखिन्छ । यसैगरी वादीबाट पेस भएको छोरी सविता थापाको जन्मदर्ताको प्रमाण पत्रमा समेत बाबुको नाममा यी प्रतिवादी वेदन थापाको नाम उल्लेख भएको पाइयो । यी दुवै प्रमाणपत्रहरू हाल बदर नभई कायमै भएको पाइन्छ । प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा ६ (ग) मा अन्यथा प्रमाणित नभएसम्म कुनै अदालत वा सरकारी कार्यालयमा कानूनले राख्नु पर्ने स्याहा, स्रेस्ता वा कागज पत्रमा उल्लेख गरिएको कुराहरू सहि रूपमा उल्लेख गरिएका हुन् भनी अदालतले अनुमान गर्नेछ तथा ऐ. ऐनको दफा ६ (ङ) मा कुनै अदालत वा सरकारी कार्यालय वा अधिकारीबाट वा नेपाल

कानूनबमोजिम अधिकारप्राप्त व्यक्तिबाट प्रकाशित भएको, तयार गरिएको वा प्रमाणित गरिएको भनी जनिएको लिखत सो अदालत, कार्यालय, अधिकारी वा व्यक्तिबाट प्रकाशित भएको वा तयार प्रमाणित गरिएको हो भनी अदालतले अनुमान गर्ने छ भन्ने व्यवस्था भएकोले यी वादीले जिल्ला प्रशासन कार्यालय बागलुङबाट प्राप्त गरेको नागरिकता र पैयुँथन्थाप गा.वि.स.बाट सविता थापाको हकमा दिएको जन्मदर्ता प्रमाण पत्रलाई अमान्य गर्नसक्ने अवस्था रहेन । यी दुवै प्रमाण पत्रहरू प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा ६ बमोजिम अन्यथा प्रमाणित नभएसम्म प्रमाणमा ग्राह्य हुने ।

वादी सीता थापाले नागरिकता लिएको करिब तीन वर्षपछि र छोरीको जन्म दर्ता भएको ९ वर्षपछि मानाचामलमा नातातर्फ अदालतमा अ.बं. ७८ नं. बमोजिम बयान गर्दाको क्रममा मिति २०७०।५।३० मा मात्र यी पुनरावेदकले श्रीमती र छोरी होइन भनी जिकिर लिएको पाइयो । यदि आफ्नो छोरी नभएको भए आफूलाई बुबा भनी जन्मदर्ता भएको र श्रीमतीले आफूलाई पति भनी नागरिकता लिएको थाहा जानकारी हुनासाथ सो बदरतर्फ जानु पर्नेमा यी पुनरावेदकले सो गरेको पाइएन । नागरिकता र जन्मदर्ताको प्रमाण पत्र लिइएको यति लामो समयपछि यी वेदन थापाले लिएको जिकिर सफाहातले न्याय पाउन लिएको भन्ने कुनै आधार नदेखिने । वादी सीता थापासँग करणी लेनदेन नभएको र छोरी नजन्मिएको अवस्था भए लोम्ने वा छोरीको बाबु भनी यी वेदन थापालाई वादीहरूले भन्नु पर्ने कुनै कारण रहेभएको समेत पाइँदैन । त्यसैले वादीले प्राप्त गरेको नागरिकता र छोरीको जन्मदर्ता प्रमाणपत्र बदर गराउनेतर्फ लामो समयसम्म कुनै कारबाही नचलाई बसेको, प्रतिउत्तर पत्रमा डि.एन.ए. परीक्षणको माग गरेको नदेखिएको र यी पुनरावेदक / प्रतिवादीले दायर गरेको नाता जालसाजी मुद्दामा जालसाजी नठहर्ने गरी भएको पुनरावेदन अदालतको फैसला अन्तिम भइरहेको अवस्थामा हाल आएर

डि.एन.ए. परीक्षण नै नगरी मानाचामल पाउने गरी भएको फैसला त्रुटिपूर्ण भएकोले डि.एन.ए. परीक्षण गरिपाउँ भनी लिएको जिकिरको कुनै निर्णायक महत्त्व नरहने भएकोले पुनरावेदकको उक्त जिकिरसँग सहमत हुन सकिएन । पुनरावेदन अदालतबाट यी प्रत्यर्थी वादीहरूले यी पुनरावेदकबाट माना चामल खर्चबापत मासिक रु.१२,०००/- भराई पाउने ठहर्‍याई भएको फैसला मिलेको नै देखिन आउने ।

अतः माथि विवेचित आधार, कारण र प्रमाणहरूबाट सुरु बाग्लुङ जिल्ला अदालतबाट मिति २०७०/१०/८ मा वादीलाई प्रतिवादीले मासिक रु.८,०००/- मानाचामल भराई दिनुपर्ने ठहर्‍याई भएको फैसला केही उल्टी गरी यी प्रत्यर्थी / वादीलाई पुनरावेदक / प्रतिवादीले मासिक रु.१२,०००/- मानाचामलबापत भराई दिने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत बाग्लुङबाट मिति २०७१/१०/१४ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृतः यदुराज शर्मा

इति संवत् २०७५ साल आषाढ १ गते रोज ६ शुभम् ।

६

मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७२-CI-०६८६, हक सफा गरिपाउँ, सुकमाया विश्वकर्मा वि. श्रीमती उजेली वि.क.

पुनरावेदक र प्रत्यर्थी एकआपसमा ऐनअनुसारको हकवाला देखिए पनि पुनरावेदकले आफ्नो कि.नं. १९३ को घर जग्गाको यी प्रत्यर्थीहरूले क्रय बिक्रय गरेको कि.नं. १९३ को घर जग्गासँग सन्धिसर्पन परेको भनी लिएको दाबीलाई प्रत्यर्थीहरूले स्वीकार गरेको देखिन आएन । सन्धिसर्पन परे नपरेको भन्ने तथ्यका सम्बन्धमा नै मुख नमिली विवाद रहेभएको अवस्थामा सन्धिसर्पन परे नपरेको निकर्‍याँल गर्न स्थलगत रूपमा जग्गा हेर्ने, सोको बारेमा बुझ्ने, नापनक्सा गर्नेलगायत आवश्यक प्रमाणहरू बुझ्न जरूरी नै देखिन आयो । प्रमाण बुझी प्रमाणहरूको आधारमा

देखिन आउने तथ्यलाई कानूनी व्यवस्थासमेतका आधारमा व्याख्या विश्लेषण गरी निर्णय गर्ने कार्य अदालतको भएको र यस्तो अवस्थामा अदालतमा जान भनी सुनाइदिनु पर्ने भन्ने उपर्युक्तानुसारको कानूनी व्यवस्थासमेत भएकोले यस्तो अवस्थामा सम्बन्धित पक्षले अदालतमा जानु पर्ने नै हुन आउँछ । त्यसैले प्रमाणहरू बुझी प्रमाणको मूल्याङ्कन गरी निर्णय गर्ने अधिकार मालपोत कार्यालयको नभएकोले हकसफा हुने गरी मालपोत कार्यालय कास्कीबाट भएको निर्णय उल्टी गरी हकसफा गर्न मुलुकी ऐन, रजिस्ट्रेशनको महलको ३५ नं. को देहाय २ अनुसार ३५ दिनभित्र जिल्ला अदालत कास्कीमा जानु भनी पुनरावेदन अदालत पोखराबाट भएको फैसला कानूनसम्मत नै देखिने ।

अतः माथि विवेचित आधार र कारणहरूबाट विवादित कि.नं. १९२ को जग्गामा वादी सुकमाया वि.क.को माग दाबीअनुसार हकसफा हुने ठहर्‍याई मालपोत कार्यालय, कास्कीबाट मिति २०७१/३/१८ मा भएको निर्णय बदर गरी वादीलाई ३५ दिनभित्र फिराद लिई हक सफा गर्न कास्की जिल्ला अदालतमा जान सुनाइदिनु भनी पुनरावेदन अदालत पोखराबाट मिति २०७१/१२/१७ मा भएको फैसला मिलेको नै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृतः यदुराज शर्मा

इति संवत् २०७५ साल जेठ २८ गते रोज २ शुभम् ।

इजलास नं. ७

१

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई, ०७२-WO-०४३०, उत्प्रेषण, बुद्धकुमार श्रेष्ठ वि. प्रहरी प्रधान कार्यालय, नक्सालसमेत

निवेदकले बहुविवाह गरेकोमा सर्लाही जिल्ला

अदालतबाट १ वर्ष कैद र जरिवाना रु.५,०००।- हुने ठहरी फैसला भएको देखियो । निजलाई ठहर भएको कैद कारागारमा बसी भुक्तान भइसकेको भन्ने तथ्यमा विवाद देखिएन । प्रचलित प्रहरी नियमावली, २०७१ को नियम ११३(१)(छ) हेर्दा नैतिक पतन देखिने बाहेकका अन्य कुनै फौजदारी कसुरमा दोषी ठहर भई कैद सजाय तोकिएको प्रहरी कर्मचारीलाई सेवाबाट हटाउने कारबाही हुनेछ भन्ने स्पष्ट व्यवस्था गरेको पाइन्छ । प्रहरी ऐन, नियमावलीअनुसार निवेदकले आचरण पालना नगरेको भन्ने पुष्टि मिसिल संलग्न प्रमाण कागजबाट देखिन्छ । सर्लाही जिल्ला अदालतबाट फैसला भइसकेपश्चात् निवेदकले पुनरावेदन गरे तापनि सो अवधिभर आफ्नो सम्बन्धित कार्यालयमा सूचना जानकारी सम्पर्क केही नगरी बसेको र निजको स्थायी वतनमा सूचना पठाउँदासमेत निज सम्पर्क हुन नसकेको भन्ने देखियो । यस अवस्थामा नियमावलीअनुसार स्पष्टीकरण सोधिरहन पर्ने देखिएन । नियमावलीले नै त्यस्तो अवस्थामा कारबाही गर्न सक्ने भनी व्यवस्था गरेकै छ । निवेदकले यस सम्बन्धमा पुनरावेदन अदालतमा समेत रिट दिएको र सो तथ्य यस अदालतमा नखुलाएको देखिँदा निवेदक सफा हात लिई यस अदालतमा प्रवेश गरेको पनि नदेखिने ।

फौजदारी कसुरमा अदालतबाट कैद सजाय पाई थुनामा बसी कैद भुक्तान गरिसकेको व्यक्तिलाई प्रहरी संगठनबाट बर्खास्त गर्ने गरी भएको निर्णयहरू कानूनविपरीत देखिन आएन । अतः माथि विवेचित आधार प्रमाणबाट निवेदन जिकिरबमोजिमको आदेश जारी गर्नुपर्ने देखिएन । प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।
इजलास अधिकृत : विद्याराज पौडेल
इति संवत् २०७४ साल असार २२ गते रोज ५ शुभम् ।

२

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई, ०७३-WO-०६२३, उत्प्रेषण,

गिरीधारी लोध वि. तहसिलदार बाँके जिल्ला अदालत, नेपालगन्जसमेत

मुलुकी ऐन, दण्ड सजाय महलको ६१ नं. मा स्पष्ट रूपमा १५ दिनभित्र दिनुपर्ने उजुरी जहिलेसुकै लिने र त्यस्तो निवेदनमा कारबाही गर्दै जाने हो भने फैसला कार्यान्वयनको कार्य अनिश्चितता हुन गई वाञ्छित अवधिमा न्याय प्राप्त गर्न कठिनाई हुन जाने ।

निवेदकले कि.नं.४७० समेतको जग्गा प्रतिकड्डा रु.१ लाख ६० हजारमा खरिद बिक्री हुन्छ भन्ने कुनै आधिकारिक प्रमाण निवेदकले पेस गर्न सकेको पनि देखिँदैन । उक्त जग्गामा निकास बाटो नभएको भन्ने खुल्न आएको छ । यस अवस्थामा जायजात तायदात मुचुल्का र पञ्चकृते मूल्याङ्कन गैरकानूनी नदेखिँदा पुनरावेदन अदालत नेपालगन्जको मिति २०७३/९/७ को आदेश गैरकानूनी देखिन नआएको हुँदा रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत : विद्याराज पौडेल

कम्प्युटर : विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति संवत् २०७४ साल असार २२ गते रोज ५ शुभम् ।

३

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई, ०७२-WO-१११८, उत्प्रेषण, सन्तोष सिंह धामी वि. महानगरीय प्रहरी विमानस्थल सुरक्षा कार्यालय, गौचरसमेत

निवेदकलाई पहिलो पटक नसिहत गरी पटकपटक विभागीय कारबाही हुँदासमेत आफूलाई सुधार नगरी झन् प्रहरी आचरण विरुद्धका काम कारबाहीलाई पुनरावृत्ति गर्दै अत्यधिक रूपमा मादक पदार्थ सेवन गर्ने, कोही कसैलाई नसोधी ड्युटीमा आफूखुसी अनुपस्थित हुने जस्ता क्रियाकलापहरू गरी प्रहरी आचरणसम्बन्धी कुराहरूको बारम्बार उल्लङ्घन गर्ने र ड्युटीको समयमा मादक पदार्थ सेवन गरी अनुशासनहीन कार्य गरेको देखिँदा संगठनले मलाई सुधार गर्ने मौका दिएन भन्ने निवेदन बेहोरा

विश्वासलायक नदेखिने ।

विमानस्थलजस्तो अति संवेदनशील स्थानमा ड्युटी खटिएको अवस्थामा आफ्नो ड्युटीको कति पनि महत्त्व नदिई आफूखुसी ड्युटी छाडी कोही कसैलाई कुनै किसिमको जानकारीसमेत नदिई प्रहरी पोसाकमा नै बाहिर गई होटलजस्तो सार्वजनिक स्थलमा मादक पदार्थ सेवन गरी अचेत अवस्थामा ढली होटल सञ्चालकले नै ब्यारेकमा बुझाएको देखिएको हुँदा यी निवेदकको काम कारबाहीले नेपाल प्रहरीको गरिमामा आँच पुग्ने कार्य गरी गम्भीर लापरवाही गरेको मिसिल संलग्न प्रमाणबाट पुष्टि हुन्छ । निजलाई प्रहरी नियमावली, २०७१ को नियम ११३(१) बमोजिम कारबाही गरी सेवाबाट हटाउन मिल्ने नै देखिने ।

प्रहरी उपरीक्षकबाट मिति २०७२/७/१६ मा नोकरीबाट हटाउने गरी भएको निर्णयलाई सदर गरेको मिति २०७२/१२/२९ को निर्णय कानूनविपरीत देखिन आएन । अतः माथि विवेचित आधार, प्रमाणबाट निवेदन जिकिरबमोजिमको आदेश जारी गर्नुपर्ने देखिएन । रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत : विद्याराज पौडेल

कम्प्युटर : विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति संवत् २०७४ साल असार २२ गते रोज ५ शुभम् ।

४

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई, ०७०-CR-१४०४, जबरजस्ती करणी उद्योग, नेपाल सरकार वि. रमेश थापा

प्रतिवादी सुरु अनुसन्धान अधिकारीसमक्षको बयानबाटै कसुरमा इन्कार रहेको, तत्काल घटनास्थल पुगेकी जानुका रायमाझीलाई पीडितले कुनै कुरा नसुनाएको, स्वास्थ्य परीक्षण प्रतिवेदनमा पीडितको स्वास्थ्य सामान्य रहेको देखिन्छ । पीडित भनिएको परिवर्तित नाम दिपाकुमारीको मौकाको कागजमा सुरुवालभित्र हात छिराई गुप्ताङ्ग छान्न लागेको

भनी उल्लेख गरेका छन् । अदालतको बकपत्रमा सुरुवाल फुकाल्न लागेको भन्ने तथ्य उल्लेख भएको पाइन्छ । प्रतिवादीले जबरजस्ती गरेको, लुगा फुकालेको भन्ने जस्ता क्रियाकलापहरू गरेको भन्ने देखिँदैन । अतः पीडितको बकपत्रबाट पनि जबरजस्ती करणीको उद्योगको कसुर गर्नेसम्मको तहका कार्यहरू प्रतिवादीबाट भएको भन्ने पुष्टि हुन आएको नपाइने ।

उल्लिखित आधार कारणबाट प्रतिवादीको कसुर मुलुकी ऐन जबरजस्ती करणीको महलको ५ नं.बमोजिमको देखिन आएन । तसर्थ, पुनरावेदन अदालतबाट सुरु फैसला उल्टी भई प्रतिवादीले मुलुकी ऐन आशय करणीको महलको प्रतिकूलको कसुर गरेको देखिँदा सरकारी मुद्दासम्बन्धी ऐन, २०४९ को दफा २७ बमोजिम जाहेरवालाले सकार गरेमा पक्ष कायम गरी कानूनबमोजिम कारबाही किनारा हुने ठहर्‍याई भएको फैसला मनासिब नै देखियो । वादी नेपाल सरकारको अभियोग मागदाबीबमोजिम नै प्रतिवादीलाई सजाय गरिपाउँ भन्ने पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

अतः स्वास्थ्य परीक्षण प्रतिवेदन, प्रतिवादीको बयानसमेतबाट प्रतिवादीले आरोपित कसुर गरेको देखिन आएन । अभियोग दाबीबाट सफाई दिएको पुनरावेदन अदालत जनकपुरको मिति २०६९।९।४ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : कालिबहादुर साम्यु लिम्बू
इति संवत् २०७४ साल फागुन २२ गते रोज ३ शुभम् ।

५

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत, ०७२-WO-०६१७, उत्प्रेषण / परमादेश, तिलकराम खनाल वि. स्वास्थ्य सेवा विभाग, टेकुसमेत

निवेदकलाई प्रत्यर्थी पश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय स्वास्थ्य निर्देशनालय पोखराको मिति २०७२।८।२९ पत्रबाट खनदह स्वास्थ्य चौकी अर्घाखाँचीबाट

करहिया स्वास्थ्य चौकी रूपन्देहीमा सुरुवा गरेकोमा स्वास्थ्य सेवा विभागबाट मिति २०७२।७।२९ मा नै सो करहिया स्वास्थ्य चौकीमा नेत्रबहादुर रानालाई सुरुवा गरेको भन्ने देखिन्छ । पश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय स्वास्थ्य निर्देशनालयको सुरुवा निर्णय हुनभन्दा अगाडि स्वास्थ्य सेवा विभागबाट करहिया स्वास्थ्य चौकीमा अरु नै व्यक्तिलाई सुरुवा गरिसकेको भन्ने देखियो । यस अवस्थामा स्वास्थ्य सेवा विभागबाट भएको सो सुरुवा पश्चिमाञ्चल स्वास्थ्य निर्देशनालयले बदर गर्न सक्ने स्थिति भएन । अतः पछि आफूले गरेको सुरुवामा निवेदकलाई सोही जिल्लाको रिक्त रहेको स्थान कमरियामा सुरुवा हुने गरी संशोधनपत्र पठाएको सो संशोधन पत्रअनुसार सुरुवा सोही जिल्लामा नगरेको भए निवेदक साबिककै अर्घाखाँचीमा फर्की आउनु पर्ने स्थिति रहन जाने हुन्छ । प्रत्यर्थी कार्यालयले रूपन्देही जिल्लाकै अर्को स्वास्थ्य चौकी कमरियामा निवेदकलाई सुरुवा संशोधन गर्नुपर्ने स्थिति सिर्जना हुनुमा विपक्षीहरूको बदनियत रहेको पाइएन । निवेदककै हितमा प्रत्यर्थी कार्यालयले रूपन्देही जिल्लाकै अर्को स्वास्थ्य चौकी कमरियामा सुरुवा संशोधन गर्न गरेको कार्यमा कुनै कानूनी त्रुटि नदेखिनुका साथै न्यायोचित नै रहेको देखिँदा प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृतः गीता श्रेष्ठ
कम्प्युटर : उत्तरमान राई

इति संवत् २०७३ साल चैत्र ९ गते रोज ४ शुभम् ।

६

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत, ०७२-WO-०४९४, उत्प्रेषण / परमादेश, *तोमलाल गिरी वि. स्वास्थ्य सेवा विभाग, टेकुसमेत*

निवेदक तोमलाल गिरीको ल्या.अ. चौथो तहबाट ल्या.अ. पाँचौं तहमा स्तरवृद्धि भएको भन्ने मिति २०७०।३।२० को पश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय स्वास्थ्य

निर्देशनालयको पत्रबाट देखिरहेको अवस्थामा प्रा.स्वा. केन्द्रमा पाँचौं तहको दरबन्दी नै नभएको अवस्थामा निवेदकको स्तर वृद्धि भएपछि सोही स्थानमा सेवा गरिरहन पाउने अवस्था देखिन आएन । यस्तो अवस्थामा निवेदकको स्तरवृद्धिअनुसारको दरबन्दी रहेको स्थानमा सुरुवा गर्नुपर्ने नै देखियो । निज निवेदकलाई सुरुवा गरेको कार्यालयबाहेक अन्यत्र पनि दरबन्दी रहेको भनी निवेदकले भन्न नसकेको स्थितिमा निवेदकलाई पद र तहअनुसार सुरुवा गर्ने गरी प्रत्यर्थी पश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय स्वास्थ्य निर्देशनालयबाट भएको निर्णय गैरकानूनी देखिन आएन । अतः प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृतः- गीता श्रेष्ठ

कम्प्युटर : उत्तरमान राई

इति संवत् २०७३ साल चैत्र ९ गते रोज ४ शुभम् ।

७

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत, ०७३-WO-०५५३, उत्प्रेषण, *बसन्तनाथ भट्टराई वि. स्वास्थ्य सेवा विभाग, टेकुसमेत*

निवेदकलाई क्ष.कु.सु. निरीक्षक पद छैठौं तहमा जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय कास्कीमा विशेष पदस्थापनासम्म गरिएको भन्ने देखियो । सो पदको दरबन्दी सिर्जना गरी पदस्थापना भएको भन्ने लिखित जवाफबाट देखिन आउँदैन । अतः निवेदकको पदस्थापनासम्म विशेष पदस्थापना भएको देखिन्छ । यस अवस्थामा अन्यत्र सुरुवा भएको कार्यालयमा पनि विशेष पदस्थापना भएको पद नै हुनु पर्ने भन्ने तर्क मनासिब देखिन नआउने ।

विशेष पदस्थापना भएको स्थानबाट नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ को दफा २१(१) बमोजिम “कर्मचारीलाई देशको विभिन्न भौगोलिक क्षेत्रको अनुभव दिलाउने गरी अति दुर्गम, दुर्गम र सुगम क्षेत्रमा सुरुवा गरिनेछ” भन्ने व्यवस्थाअनुसारको

अनुभव दिलाउने उद्देश्यले एउटै सुविधाको स्थानमा सुरूवा गरेको र कास्कीबाट तनहुँ जिल्लाको सुरूवाबाट निवेदकको स्वास्थ्य परीक्षणलगायतको कार्यमा असर पर्न जाने पनि देखिन नआएको र अब दुई वर्षको अवधिसमेत पुगिसकेकोले निज निवेदकलाई सुरूवा गर्ने प्रत्यर्थीको मिति २०७३।७।२९ को निर्णय गैरकानूनी देखिन आएन । अतः प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत:- गीता श्रेष्ठ

कम्प्युटर : उत्तरमान राई

इति संवत् २०७३ साल चैत्र ९ गते रोज ४ शुभम् ।

८

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत, ०७२-WO-०६४०, उत्प्रेषण / परमादेश, सीताकुमारी हमाल वि. स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, रामशाहपथसमेत

मध्य-पश्चिमाञ्च क्षेत्रीय स्वास्थ्य निर्देशनालयले मिति २०७१।८।२९ को सुरूवा गर्ने निर्णय गरेकोमा स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ को दफा २१(३) “कर्मचारीलाई अति दुर्गम क्षेत्रमा कम्तीमा एक वर्ष वा दुर्गम क्षेत्रमा कम्तीमा दुई वर्ष पूरा नभई सामान्यतः सुरूवा गरिने छैन” भनी गरेको व्यवस्थाअनुसार सेवा अवधि पूरा नगरी प्रत्यर्थी जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय सुर्खेतले निवेदकलाई मिति २०७२।०९।२४ मा स्वास्थ्य चौकी विजौरी सुर्खेतमा सुरूवा गर्ने गरेको उक्त निर्णय कानूनअनुकूल रहेको नपाइने ।

निवेदकले सुरूवा माग नगरेको र मिति २०७२।९।२४ मा गरेको सुरूवा निर्णय माथि निवेदकको सुरूवा मिलान गरिपाउँ भन्ने निवेदनसमेत परिरहेको अवस्थामा निवेदकको दुर्गम स्थानमा अवधि नपुगी सुरूवा गर्नुपर्ने आधार नखोली प्रत्यर्थी जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय, सुर्खेतको मिति २०७२।०९।२४ को निर्णयलगायत सुरूवाको पत्रसमेत

कानूनअनुकूल नदेखिँदा उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरिदिएको छ । निवेदकलाई निर्देशनालयबाट मिति २०७१।८।२९ को निर्णयअनुसार सुरूवा गरिएको स्वास्थ्य चौकी उत्तरगंगा सुर्खेतबाट कानूनविपरीत अन्यत्र सुरूवा नगर्नु नगराउनु भनी विपक्षीहरूको नाउँमा परमादेशको आदेशसमेत जारी हुने ।

इजलास अधिकृत: गीता श्रेष्ठ

कम्प्युटर : उत्तरमान राई

इति संवत् २०७३ साल चैत्र ९ गते रोज ४ शुभम् ।

इजलास नं. ८

९

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई, ०६७-WO-०९२४, उत्प्रेषण / परमादेश, लालबहादुर राई वि. पुनरावेदन अदालत विराटनगरसमेत

निवेदन मागदाबीको शिक्षक पदमा घनश्याम नेपाल उम्मेदवार हुन पाउने, नपाउने सम्बन्धमा विपक्षी विद्यालयले विपक्षी शिक्षा कार्यालयलाई पत्राचार गर्दा तल्लो पदका स्थायी शिक्षकले आवेदन दिई माथिल्लो तहको प्रतिस्पर्धामा सहभागी हुन पाउने भनी विपक्षी शिक्षा कार्यालयले च.नं. १७४७ मिति २०६६/१२/१५ को पत्रबाट विपक्षी विद्यालयलाई जानकारी गराएको देखियो । यसरी घनश्याम नेपालले राहत कोटाको शिक्षक पदमा उम्मेदवार हुन विपक्षी शिक्षा कार्यालयबाट अनुमति प्राप्त गरी परीक्षामा सहभागी भई रिट निवेदकभन्दा बढी अंक प्राप्त गरी उक्त राहत कोटाको शिक्षक पदमा ६ महिनाको समयवधिको लागि नियुक्ति भएको देखिन्छ । निजहरूले परीक्षामा प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्कको सम्बन्धमा रिट निवेदकको कुनै प्रकारको दाबी विरोध रहेको पाइएन । अनियमित तवरबाट परीक्षा सञ्चालन भएको भनी यी रिट निवेदकले आफ्नो निवेदनमा कर्हिकतै उल्लेख गरेको

पनि देखिँदैन । परीक्षामा प्राप्त प्रामाङ्कमा कुनै विवाद नदेखिएको, परीक्षामा रिट निवेदकभन्दा विपक्षी घनश्याम नेपालले बढी अंक प्राप्त गरेको र निज घनश्याम नेपालको उम्मेदवारी शिक्षक सेवा आयोग नियमावली, २०५७ को नियम १० को प्रतिबन्धात्मक वाक्यांशको (२) अनुसारकै रहेको देखिँदा पुनरावेदन अदालत विराटनगरबाट मिति २०६७/१०/२४ मा भएको आदेशलाई अन्यथा मान्न मिल्ने नदेखिने ।

घनश्याम नेपालले राहत कोटाको मा.वि. तहको अस्थायी शिक्षक पदमा नियुक्त हुनुपूर्व निज कार्यरत सोही विद्यालयको प्रा.वि. तहको स्थायी पदबाट राजीनामा दिएको कुरामा विवाद छैन । घनश्याम नेपालले दिएको राजीनामालाई विपक्षी विद्यालयको व्यवस्थापन समितिको बैठकले अनुमोदन गरी सिफारिससहित स्वीकृतिका लागि विपक्षी शिक्षा कार्यालयमा पठाएकोमा सो राजीनामा स्वीकृत गर्ने दायित्व विपक्षी कार्यालयको रहने हुन्छ । विपक्षी शिक्षा कार्यालयले कानूनबमोजिम पूरा गर्नु पर्ने दायित्व पूरा गरेको वा नगरेको कारण सिर्जित परिणामको विषय निवेदकसँग सम्बन्धित विषय पनि होइन । यो विषय घनश्याम नेपाल र सम्बन्धित निकायबिचको विषय हो । यसर्थ राजीनामा स्वीकृत नगरी माथिल्लो पदको नियुक्ति लिन दिन मिल्दैन भन्ने रिट निवेदकको निवेदन जिकिर मनासिब नदेखिने ।

परीक्षामा रिट निवेदक वैकल्पिक उम्मेदवारको रूपमा सिफारिस भएको र निजले नियुक्ति पनि पाएको नदेखिँदा उक्त राहत अनुदान कोटाको पदमा नियुक्तिका लागि असाधारण क्षेत्राधिकार ग्रहण गरी प्रस्तुत रिट निवेदन दायर गर्ने हकदैया (Locus Standi) यी रिट निवेदकलाई भएकोसमेत नदेखिने ।

अतः माथि विवेचित आधार र कारणबाट पुनरावेदन अदालत विराटनगरको मिति २०६७/१०/२४ को आदेशले यी रिट निवेदकको कुनै प्रकारको हक अधिकारमा आघात पुगेको

देखिएन । निवेदन मागदाबीको पद अस्थायी प्रकृतिको पद भएको र सो पदमा हाल म्याद थप भएको भन्नेसमेत देखिन नआई प्रस्तुत विवादको औचित्यसमेत समाप्त भइसकेको देखिँदा निवेदन मागबमोजिमको आदेश जारी गरिरहन परेन । रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत : विकास श्रेष्ठ

इति संवत् २०७४ साल मंसिर ३ गते रोज १ शुभम् ।

२

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई, ०६८-CI-०८६३, जोत लगत कट्टा, सुनिल कासुला वि. नरसिं खास प्रजापति

प्रत्यर्थी वादीले सुरु भूमि सुधार कार्यालयमा दिएको निवेदनमा साबिक जग्गाधनी पञ्चलक्ष्मीले साँवा ब्याज बुझाई दरपिठसमेत गराई लिएको भन्ने बेहोरा उल्लेख गरेबाट विवादित जग्गा भोगबन्धकीको रहेछ भन्ने कुरा स्थापित हुने देखिएन ।

पुनरावेदक प्रतिवादीका धर्मपिता नारानभक्त कासुलाका नामको मिसिल संलग्न जोताहाको अस्थायी निस्साको प्रतिलिपि हेर्दा एउटा कितामा मात्र उल्लेख भएको नभई धेरै किता जग्गा रहेको देखिँदा मोही नै नभएको जग्गालाई मोही हो भनी जोताहा अस्थायी निस्सा लिएको रहेछ भन्न मिलेन । जोताहा अस्थायी निस्सा कार्यालयले दिने कुरा हो । जग्गाको १ नं. लगत र २ नं. अनुसूची दुरुस्त नभई जोताहा अस्थायी निस्सा प्राप्त गर्ने अवस्था रहँदैन । साबिक जग्गाधनी पञ्चलक्ष्मी श्रेष्ठकै पालामा बनेको जोताहाको अस्थायी निस्सालाई करिब ४० वर्षपछि आएर बदर हुनुपर्छ भन्न न्यायोचित हुने नदेखिने ।

तसर्थ माथि विवेचना गरिएको आधार प्रमाणबाट कि.नं.१६८ को जग्गाबाट नारानभक्त कासुला नामको मोही लगत कट्टा गर्ने ठहर गरेको भूमि सुधार कार्यालय भक्तपुरको मिति २०६४।१२।१० को निर्णय सदर गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६६।१।९ को फैसला नमिलेकोले उल्टी भई मोही

लगत कट्टा गरिपाउँ भन्ने वादी दाबी नपुग्ने ।

इजलास अधिकृत : गीता श्रेष्ठ

कम्प्युटर : अर्जुन पोखरेल

इति संवत् २०७४ साल माघ १० गते रोज ४ शुभम् ।

३

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा, ०६८-CI-१०५८ र ०६८-CI-०७५९, हक कायम, रत्नलाल गोसाई वि. शारदा लक्ष्मी दुवाल (गोसाई) र शारदा लक्ष्मी दुवाल (गोसाई) वि. रत्नलाल गोसाई

विवादित कि.नं. २१९ को जग्गाको संयुक्त दर्ताका सबै व्यक्तिलाई प्रतिवादी नबनाई एक जनालाई मात्र प्रतिवादी बनाएको र संयुक्त दर्तावालालाई बुझ्दै नबुझी फैसला गरेको कारण देखाई मुद्दा सुरु अदालतमा फिर्ता पठाएकोमा एकै विवादको लगाउको मुद्दामा संयुक्त दर्ताका व्यक्तिहरूको छुट्टै फिराद परेको र फैसला भएकोसमेत देखिँदा पुनरावेदन अदालत पाटनले आफैँले निर्णय नगरी सुरुमा फिर्ता पठाउने गरी गरेको फैसला मनासिब मान्न नसकिने ।

अतः माथि विवेचित आधार कारणबाट भक्तपुर जिल्ला अदालतमा फिर्ता पठाउने ठहर गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६८।७।७ को फैसला मिलेको नदेखिँदा बदर गरिदिएको छ । अब जे जो बुझ्नुपर्छ बुझी न्याय प्रशासन ऐन, २०७३ को दफा १४ समेतलाई मध्यनजर गरी कानूनबमोजिम मुद्दामा कारबाही किनारा गर्नु भनी उच्च अदालत पाटनमा पठाई दिने ।

इजलास अधिकृत : ढाकाराम पौडेल

इति संवत् २०७५ साल भदौ १३ गते रोज ४ शुभम् ।

- यसै लगाउको ०६८-CI-१०५७, हक कायम, रत्नलाल गोसाई वि. शारदा लक्ष्मी दुवाल (गोसाई) र शारदा लक्ष्मी दुवाल (गोसाई) वि. रत्नलाल गोसाईसमेत भएको मुद्दामा पनि यसैअनुसार फैसला भएको छ ।

४

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या. श्री प्रकाशमान सिंह राउत, ०७१-CR-०९९६, जबरजस्ती करणी, नेपाल सरकार वि. शिवे उराव

पीडितले मौकामा कागज गर्दा प्रतिवादी शिवे उरावले समाती तान्दै घटनास्थलमा लगेको र करणी गरी योनिमा वीर्य झारी भागेको हो भन्ने बेहोरा उल्लेख गरेको देखिन्छ । पीडितको स्वास्थ्य परीक्षणबाट निजको करणी भए नभएको भन्न नसकिने, कन्याजाली पुरानो च्यातिएको, शरीरमा घाउचोट नरहेको, योनिभित्र बाहिर शुक्रकीट छैन भन्ने बेहोरा उल्लेख गरेको पाइन्छ । प्रतिवादीले अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष बयान गर्दा पीडितलाई करणी गर्न लाँदै गरेको तर करणी गर्न नपाएको भनी बयान गरेको देखिन्छ । जाहेरवाला घटनाका प्रत्यक्षदर्शी नभएको र प्रत्यक्षदर्शी भनिएकी सरिता उरावले पीडितको हात समाएर प्रतिवादीले लाँदै गरेकोसम्म देखेको भनी अदालतसमक्ष बकपत्र गरेको देखिन्छ । जबरजस्ती करणीको प्रत्यक्ष प्रमाण स्वयं पीडित भए पनि पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण गर्ने विशेषज्ञले पीडितको शारीरिक अवस्था सामान्य रहेको करणी भएको वा नभएको भन्ने यकिन भन्न नसकिने र Vaginal Condition पनि ठिकै रहेको तथा निजको कन्याजाली (Hymen) पुरानो च्यातिएको, शुक्रकीट योनिभित्र फेला नपरेको भन्ने बेहोरा उल्लेख गरेको देखिन्छ । पीडित बोल्न नसक्ने भिन्न क्षमता भएको (differently able) व्यक्ति हुँदा निजका कुरालाई प्राप्त प्रमाणकै आधारमा सामञ्जस्य कायम गरी ग्रहण गर्नुपर्ने ।

प्रतिवादीले करणी गर्न लागेको भनी मौकाको बयानमा स्वीकार गरे पनि करणी गरिसकेको भनी स्वीकार गरेको देखिँदैन । पीडितको स्वास्थ्य परीक्षणबाट कन्याजाली पुरानो च्यातिएको र करणी भए नभएको भन्न नसकिने भनी उल्लेख भएको देखिन्छ । प्रत्यक्षदर्शीले पीडितलाई हातमा समाई तान्दै लगेको

देखेको भनी अदालतमा बकपत्र गरेको अवस्थालाई पूर्ण अपराध भएको भनी पुष्टि गर्ने प्रमाणको रूपमा ग्रहण गर्न सकिने अवस्था छैन । करणी गर्न लागेको अवस्थामा पीडितका बाबु आमा खोज्दै आएपछि मैले करणी गर्न नपाउँदै भागेको भनी प्रतिवादीले गरेको बयान उल्लिखित अन्य प्रमाणबाट समर्थित भएकोले प्रतिवादीले जबरजस्ती करणीको उद्योगसम्म गरेको ठहर गरी भएको फैसला अन्यथा नदेखिने ।

अतः माथि विवेचित आधार प्रमाणबाट मुलुकी ऐन, जबरजस्ती करणीको महलको ३(४) नं. को कसुरको उद्योग गरेकाले सोही महलको ५ नं. बमोजिम प्रतिवादी शिवे उरावलाई ३(तीन) वर्ष कैद हुने ठहर गरी भएको सुरू फैसलालाई सदर गरेको पुनरावेदन अदालत विराटनगरको मिति २०७०।०९।२४ को फैसला मनासिब हुँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत:- ढाकाराम पौडेल

कम्प्युटर : अर्जुन पोखरेल

इति संवत् २०७५ साल जेठ २५ गते रोज ६ शुभम् ।

५

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७२-WO-१०९४, उत्प्रेषण / परमादेश, *सर्वलाल राय यादव वि. शिक्षा मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत*

निवेदकको नागरिकताको प्रमाणपत्रका आधारमा जन्ममिति २०१०।०४।२२ कायम हुने तथ्यमा विवाद छैन । निजले भरेको वैयक्तिक विवरण (सिटरोल) मा पनि निजको जन्ममिति २०१०।०४।२२ भनी उल्लेख भएको पाइयो । तसर्थ शिक्षा नियमावलीको नियम १३१(१) बमोजिम उमेर गणना गर्दा रिट निवेदक मिति २०७०।४।२२ मा ६० वर्ष पुगेको भनी निर्णय गरिएकोलाई कानूनअनुकूल नै मान्नु पर्ने ।

निवेदकको सबै वैयक्तिक विवरणहरू शिक्षक

किताबखानामा अभिलेख रहेको देखिन्छ । रिट निवेदकले उमेर ढाँटेको भन्ने देखिँदैन । रिट निवेदकले छलछाम गरी वा अन्य कुनै तवरबाट बढी अवधि सेवामा रहने गरी उमेर ढाँटेको भन्ने देखिँदैन । शैक्षिक योग्यताको प्रमाणपत्रमा निजको जन्ममिति २०१२।०५।०३ लेखिएको हुँदा सोही आधारमा सेवामा रहन पाउने अपेक्षा राखेको पनि हुन्छ । निवेदकलाई सेवा निवृत्त हुने कुराको अग्रिम सूचना दिनुपर्ने थियो । तर त्यसो नगरी निवेदकलाई मिति २०७०।०४।२९ मा अवकाश पाउने भएकोले सेवा गरेबापत भुक्तानी लिएको रकम फिर्ता गर्नु भनी मिति २०७२।०४।२० मा पश्चात्दर्शी निर्णय र पत्राचार गरिएको देखियो । यसलाई मनासिब मान्न नमिल्ने ।

पारिश्रमिक रकम निवेदकले छलछाम गरी वा बेहोरा ढाँटी, झुक्याई लिएको भन्ने देखिँदैन । निजलाई सेवा निवृत्त भएको कुरा सूचित गर्ने कानूनी कर्तव्य भएका सरकारी निकायबाट यथासमयमा सूचित नगरेको कारणबाट अवकाश प्राप्त गर्ने मितिभन्दा केही बढी अवधि सेवामा रहेको र सो अवधिको नियमानुसार खाइपाई आएअनुसारको पारिश्रमिक भुक्तानी लिएकोलाई अनुचित र कानून प्रतिकूल मान्न नमिल्ने । तसर्थ बढी अवधि काम गरेबापतको रकम रिट निवेदकले पाउने औषधोपचार र बिरामी बिदाको रकमबाट कट्टा गर्ने गरी भएको विद्यालय शिक्षक किताबखानाको मिति २०७३।०२।०४ को निर्णय न्यायोचित नदेखिएकाले सो निर्णय र तदनुसार भएका काम कारबाहीसमेत उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरिदिएको छ । निवेदक सर्वलाल राय यादवले मिति २०७०।४।२२ मा अनिवार्य अवकाश पाउने भएकाले निवृत्तभरण प्रयोजनका लागि सोही मिति कायम गर्नु र सो मितिपछि गरेको सेवाबापत भुक्तानी लिएको पारिश्रमिकलगायतका रकम कट्टा नगर्नु, नगराउनु भनी विपक्षीहरूका नाउँमा परमादेशको आदेशसमेत जारी

हुने ।

इजलास अधिकृत:- गीता श्रेष्ठ

कम्प्युटर : अर्जुन पोखरेल

इति संवत् २०७५ साल वैशाख १६ गते रोज १ शुभम् ।

६

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या.

श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७३-WO-०४६८, उत्प्रेषण

/ परमादेश, कुमारी पुष्पलता तिवारी वि. पोखरा विश्वविद्यालय सेवा आयोगको कार्यालय, गौशाला रातोपुल

शिक्षक छनौट प्रक्रियामा स्पष्ट मापदण्ड निर्धारण गरिएकोमा निवेदिकाले न्यूनतम उत्तीर्ण अंक ल्याउन नसकी अनुत्तीर्ण भएको देखिन आयो । परीक्षा सञ्चालन तथा नतिजा प्रकाशन गर्दा कुनै कानूनी त्रुटि गरिएको वा कुनै प्रकारको पक्षपात, मोलाहिजा वा पूर्वाग्रह राखिएको भन्ने देखिन आएको छैन । यस अवस्थामा परीक्षा सञ्चालन र नतिजा प्रकाशन कार्यलाई अनुचित ठान्न मिल्ने नदेखिने ।

प्राविधिक सेवा प्रदान गर्ने कुरामा समावेशिताको नाममा अयोग्य र असक्षम व्यक्तिलाई पनि नियुक्ति गरी जिम्मेवारी दिनु पर्दछ भन्ने कुरासँग सहमत हुन सकिँदैन । निर्धारित न्यूनतम मापदण्ड पूरा नगरेका व्यक्तिलाई समावेशिताको निरपेक्ष मान्यताको आधारमा महत्त्वपूर्ण जिम्मेवारी सुम्पिई जनताको जिउ-ज्यान, स्वतन्त्रता, स्वास्थ्य र सम्पत्तिलगायतका संविधानद्वारा प्रत्याभूत हक अधिकारमा आघात पुग्ने अवस्था सिर्जना गर्नु वाञ्छनीय हुँदैन । समावेशी सिद्धान्तलाई सापेक्षिक रूपमा हेरिनु पर्ने । निवेदिका अन्तर्वार्तामा न्यूनतम अंक प्राप्त गर्न नसकी अनुत्तीर्ण भएको भन्ने देखिएको छ । परीक्षामा निज निवेदिकाको योग्यता उत्तीर्ण हुने स्थितिको थियो वा थिएन भन्ने कुरा अहिले न्यायिक निरूपणयोग्य विषय हुने पनि देखिँदैन । परीक्षा सञ्चालन प्रक्रियामा गम्भीर अनियमितता भएको वा पक्षपातपूर्ण तवरबाट परीक्षा

सञ्चालन र मूल्याङ्कन गरी निवेदिकालाई पूर्वाग्रह राखेर अनुत्तीर्ण घोषित गरिएको भन्ने पनि देखिएको छैन । यस अवस्थामा पोखरा विश्वविद्यालय शिक्षक कर्मचारीसम्बन्धी नियमावली, २०५५ को नियम ५ ग(५) बमोजिम महिला सिफारिस हुन नसकेको कारणबाट खुल्लाबाट पदपूर्ति गरेको भन्ने विपक्षीहरूको जिकिर मनासिब नै देखिने ।

अतः विवादित विज्ञापन तथा नतिजा प्रकाशनलगायतका काम कारबाही प्रक्रियासङ्गत तवरबाट भएको देखिएको, समावेशितासम्बन्धी सिद्धान्त वा मान्यता प्रतिकूल कार्य भएको भन्ने नदेखिएको र परीक्षामा उत्तीर्ण भएका योग्यताक्रमका व्यक्तिहरूलाई नियुक्त गरेकोसमेत पाइयो । यसरी सिफारिस भई नियुक्त भएका व्यक्तिहरूलाई निवेदनमा विपक्षी बनाएकोसमेत देखिन आएन । यस अवस्थामा निवेदिकाको मागबमोजिम आदेश जारी गर्नु उचित देखिएन । रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत : सोमराज काफ्ले

कम्प्युटर : अर्जुन पोखरेल

इति संवत् २०७५ साल असार ४ गते रोज २ शुभम् ।

इजलास नं. ९

१

मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा र मा.न्या.श्री टंकबहादुर मोक्तान, ०७५-WO-०७६९, उत्प्रेषण
/ परमादेश, विनोद कोइराला वि. मालपोत कार्यालय काभ्रेपलाञ्चोकसमेत

निजामती सेवा नियमावली, २०५० को नियम ३६(६) मा एक वर्ष वा सोभन्दा कम सेवा अवधि भएका कर्मचारीलाई निजले मागेको अवस्थामा बाहेक सरुवा गर्न पाइँदैन भन्ने र कर्मचारी समायोजन ऐन, २०७५ को दफा ८(५) मा समायोजनका लागि सूचना प्रकाशन भएको मितिले एक वर्षभित्र अनिवार्य अवकाश

हुने कर्मचारीलाई प्रदेश वा स्थानीय तहमा समायोजन गर्न पाइँदैन भन्ने उल्लेख गरेको देखिन्छ । यी रिट निवेदकलाई मालपोत कार्यालय, काभ्रेपलाञ्चोकबाट मालपोत कार्यालय, सिन्धुलीमा कामकाज गर्न खटाएको भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालयको च.नं. ७६७ मिति २०७५।७।२६ को पत्र निज कार्यरत मालपोत कार्यालय, काभ्रेपलाञ्चोकमा मिति २०७५।९।१९ मा मात्र दर्ता भएको देखिएकोले सो पत्र सो कार्यालयमा सोही मितिमा प्राप्त भएको मान्नुपर्ने हुन्छ । सो पत्र सोही मितिमा आफू कार्यरत कार्यालयले आफूलाई बुझाएको भन्ने निजको निवेदन बेहोरामा देखिन्छ । रिट निवेदक मिति २०७६।९।१९ मा अनिवार्य अवकाश हुने देखिने ।

रिट निवेदकलाई कामकाज गर्न खटाइएको पत्र निजले प्राप्त गर्दाको अवस्थामा निजको अनिवार्य अवकाश हुने उमेर एक वर्षभन्दा कम अवधिको देखिन्छ । अनिवार्य अवकाश हुन एक वर्ष सेवा अवधि बाँकी भएका कर्मचारीलाई निजको मागबेगर सो अवधिमा अन्यत्र सरुवा नगरिने भन्ने निजामती सेवा नियमावलीले स्पष्ट व्यवस्था गरेकै छ । अनिवार्य अवकाश हुनुभन्दा एक वर्षअगावै अर्थात् करिब तेह्र महिना अगावै सरुवा वा कामकाज गर्न खटाउनेसम्बन्धी निर्णय गर्ने, सो निर्णयबमोजिमको पत्रसमेत सोही निर्णय मितिमा तयार गर्ने तर त्यो पत्र तयार भएको करिब तीन महिनापछि अर्थात् अनिवार्य अवकाश हुन एक वर्ष बाँकी रहेको अवधिभित्र अर्थात् मिति २०७५।९।१९ मा मात्र बुझाएको देखिएकोले निजले आफ्नो सरुवा भएको जानकारी अनिवार्य अवकाश हुन एक वर्ष बाँकी रहेको अवधिभित्र मात्र पाएको देखिन्छ । यस्तो अवस्थामा निर्णय मिति होइन निजले पत्र पाएको मितिले मान्यता पाउने हुन्छ । यस्तो कार्यलाई निजामती सेवा नियमावली, २०५० को नियम ३६(६) मा भएको व्यवस्थाअनुकूल मान्न मिल्ने देखिँदैन । यसरी अनिवार्य अवकाश हुन बाँकी रहेको

एक वर्षको अवधिभित्र यी रिट निवेदकलाई मालपोत कार्यालय, काभ्रेपलाञ्चोकबाट मालपोत कार्यालय, सिन्धुलीमा कामकाज गर्न खटाइएको कार्यलाई कानूनसम्मत मान्न मिल्ने देखिन नआउने ।

रिट निवेदकले विद्यमान कानूनअनुसार मिति २०७५।९।१९ पछि अन्यत्र गई कामकाज गर्नुपर्छ भन्ने धारणा बनाएको हुँदैन । अवकाश हुन लागेका कर्मचारीहरूलाई अन्यत्र सरुवा गरेर निजहरूले दुःख एवम् हैरानी खेप्नु नपरोस् एवम् अवकाशपछिको जीवनका योजना बनाउन सहज एवम् सरल होस् भन्ने उद्देश्यले नै निजामती सेवा नियमावली, २०५० को नियम ३६(६) र कर्मचारी समायोजन ऐन, २०७५ को समायोजनसम्बन्धी व्यवस्था गरिएको हो । निज रिट निवेदकलाई सरुवाको जानकारी हुँदाका अवस्थामा निजको सेवा अवधि करिब ११ महिना १६ दिन मात्र बाँकी रहेको, निज हाल कार्यरत मालपोत कार्यालय, काभ्रेपलाञ्चोकमा बहाल रहिरहँदा कुनै अप्ठ्यारो स्थिति सिर्जना हुने अवस्था नदेखिएको, निजको सेवानिवृत्त हुन अब करिब २ महिना १२ दिन मात्र बाँकी रहेको, हाल कामकाज गर्न खटाइएको कार्यालयमा जान निजको मन्जुरी लिएको नदेखिएको र यति छोटो अवधिका लागि निजलाई अन्यत्र काम गर्न पठाउने राज्यको नीति रहेको नदेखिएको हुँदा मालपोत कार्यालय, काभ्रेपलाञ्चोकबाट मालपोत कार्यालय, सिन्धुलीमा कामकाज गर्न खटाएको भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालयको मिति २०७५।७।२६ को निर्णय, सोही मन्त्रालयको च.नं. ७६७ मिति २०७५।७।२६ को कामकाज गर्न खटाएकोसम्बन्धी पत्र र सोही मन्त्रालयले अन्यत्र सरुवा भएका / कामकाज गर्न खटाइएका कर्मचारीहरूको यथाशीघ्र रमाना दिने भनी भूमि व्यवस्थापन तथा अभिलेख विभागलाई लेखेको च.नं. ९७५ मिति २०७५।८।२४ को पत्र तथा भूमि व्यवस्थापन तथा अभिलेख विभागले सबै भूमिसुधार

तथा मालपोत कार्यालय र मालपोत कार्यालयहरूलाई रमाना दिने सम्बन्धमा लेखेको पत्र रिट निवेदकका हकमा उत्प्रेषणको आदेशले बदर हुने ठहर्छ । साथै विद्यमान कानूनी व्यवस्था प्रतिकूल हुनेगरी निज रिट निवेदकलाई अनिवार्य अवकाशको बाँकी सेवा अवधिभर निजको मन्जुरीबेगर निज हाल कार्यरत मालपोत कार्यालय, काभ्रेपलाञ्चोकबाट अन्यत्र सरुवा गर्ने, कामकाज गर्न खटाउने एवम् रमाना दिने कार्य नगर्नु नगराउनु भनी विपक्षीहरूका नाममा परमादेशको आदेशसमेत जारी हुने ।

इजलास अधिकृत : कुलप्रसाद दाहाल

कम्प्युटर : विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति संवत् २०७६ साल मंसिर १ गते रोज १ शुभम् ।

यसै लगाउका निम्न मुद्दाहरूमा पनि यसैअनुसार फैसला भएका छन् :

- ०७५-WO-११५३, उत्प्रेषण / परमादेश, विनोद कोइराला वि. भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय सिंहदरबार, काठमाडौंसमेत
- ०७५-MS-००२४, अदालतको अवहेलना विनोद कोइराला वि. भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय सिंहदरबार, काठमाडौंसमेत

२

मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा र मा.न्या.श्री कुमार रेग्मी, ०७४-CR-०९९२, ०७४-CR-०९३३, अपहरण तथा खुन डाँका, प्रेमसिंह भन्ने प्रेमबहादुर सुवेदी वि. नेपाल सरकार, नेपाल सरकार वि. प्रेमबहादुर सुवेदी

घटना विवरण कागज गर्ने गंगाप्रसाद यादवले वारदातस्थल मैले देखेको थिएँ, प्रहरीले कागजमा के लेखेको थियो मलाई थाहा भएन भनी अदालतमा बकपत्र गरे पनि घटना विवरण कागजमा भएको आफ्नो सहीछापलाई सनाखत गरिदिएको,

बरामदी मुचुल्काका विरुद्धबहादुर खत्री, चन्देश्वर साह र टेकबहादुर लामाले मेरो सामुन्नेमा कुनै सामान बरामद भएको होइन भनी बरामदी मुचुल्कामा भएको भनिएको आफ्नो सहीछापलाई नै इन्कार गरी अदालतमा बकपत्र गरेकोमा लास जाँच प्रकृति मुचुल्का र बरामदी मुचुल्काको काम तामेलमा बसेका प्र.ना.नि. चन्देश्वर ठाकुरले लासको अवस्था हेरेर मुचुल्का गरेको हुँ, कटुवा पेस्तोलको ट्रिगरसहितको केही भाग, पर्सा र कागजपत्र बरामद भएको भनी बरामदी र सो बरामदी मुचुल्कासमेत पुष्टि गरी बकपत्र गरेको देखिन्छ । सोबाट मौकाको भनाइ र कागजविपरीतको अदालतको बकपत्र भनाइ खण्डित भएको देखिन्छ । मिसिल संलग्न कागज प्रमाणविपरीतको प्रमाणरहितको प्रतिवादीको इन्कारी जिकिर पुष्टि हुन नसकेको अवस्थामा प्रतिवादीको घटना वारदातमा संलग्नता थिएन भनी भन्न सकिने अवस्था नदेखिने ।

मृतक श्रीप्रसाद साह सोनारलाई अपहरण गरी जिल्ला धनुषा, भरतपुर गा.वि.स. स्थित बालुवा खोलामा लगी गोली हानी कर्तव्य गरी मारेको कुरा घटनास्थल मुचुल्का, प्रतिवादीको अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्षको बयान, जाहेरी बेहोरा र जाहेरवालीको बकपत्रसमेतबाट पुष्टि भइरहेको देखिँदा सुरु धनुषा जिल्ला अदालतबाट अभियोग मागदाबीबमोजिम कसुरदार ठहर गर्ने गरी भएको उच्च अदालत जनकपुरबाट भएको फैसला उल्टी गरी सफाइ पाउँ भन्ने प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

अब, अभियोग दाबीबमोजिम बिगो रु.२,५८,०००।- भराई पाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरतर्फ हेर्दा, माग दाबीमा उल्लिखित नगद तथा सुन चाँदीका जिन्सीका सामानहरू मृतकको साँगाथमा रहेको भन्ने कुरा कर्हिँकतैबाट पुष्टि हुन आएको पाइँदैन वा यी प्रतिवादीले पोल गरेका अन्य प्रतिवादीहरूको घरबाट

केही कुनै मालवस्तु बरामद हुनसकेको भन्ने मिसिल संलग्न बरामदी मुचुल्काबाट देखिँदैन । फौजदारी कसुरमा अभियोग दाबी प्रमाणित गर्दा प्रतिव्यक्ति प्रतिप्रमाणबाट पुष्टि हुनुपर्दछ । मौकामा बयान गर्दा प्रतिवादीले जाहेरीमा उल्लिखित मालसामान आफूले लिए खाएको छैन भनी लेखाएको देखिन्छ । प्रमाणरहितको इन्कारिले, प्रमाणको भूमिका तबसम्म निर्वाह गर्न सक्दैन, जबसम्म अन्य संकलित प्रमाणबाट इन्कार अभियुक्तउपरको अभियोग प्रमाणित हुने अवस्था देखिँदैन । फौजदारी मुद्दामा प्रतिवादीउपरको कसुर विवादरहित तवरले प्रमाणित गर्ने भार वादी पक्षमा रहने कानूनी व्यवस्थाबमोजिम प्रतिवादीहरूले वारदातका क्रममा को-को भई के-कसरी, के-कुन तरिकाबाट वारदात घटाएको हो त्यो कुराको पुष्टि मिसिल कागज प्रमाणबाट देखिनु फौजदारी न्यायको रोहमा महत्वपूर्ण पक्ष रहने हुन्छ । फौजदारी न्याय प्रशासनमा सरकारी पक्षको कर्तव्य वारदातको बारेमा बयान गराउनु, म्याद थप्नु, अभियोग पत्र दायर गर्नु र बहस पैरवी गर्नुमा मात्र सीमित रहने हुँदैन, अभियोग दाबी लिइएका व्यक्तिहरूको उक्त अपराधमा के-कुन तरिकाले संलग्नता रहेको थियो, निजको भूमिका घटनामा के-कस्तो थियो, उक्त कुरा पुष्टि हुने दसी प्रमाण के-कस्ता छन् ? सोको यथार्थ विवरण मिसिलबाट देखिनुपर्ने हुन्छ । फौजदारी अभियोगको सँगै अभियुक्तको वैयक्तिक स्वतन्त्रता कुण्ठित हुन जान्छ र निरपराध व्यक्ति वा दोषी व्यक्ति नै किन नहोस् उसको निर्दोषिता वा दोषिताको प्रस्ट खाकासहित अभियोजन भएमा न्याय प्रशासन स्वच्छ र सशक्त हुन जाने कुरामा दुईमत रहँदैन । तसर्थ शंकारहित तवरबाट प्रतिवादीउपरको डाँका वारदाततर्फको अभियोग समर्थन प्रमाणबाट पुष्टि हुन नआएको स्थितिमा केवल अनुमानको आधारमा दोषी कायम गर्नु न्यायोचित एवं कानूनी राज्यको मान्य सिद्धान्तबमोजिम भएको मान्न नमिल्ने हुँदा यी प्रतिवादीलाई डाँकातर्फको कसुर ठहर

नगरेको सुरुको फैसला सदर गर्ने गरी उच्च अदालत जनकपुरबाट भएको फैसला उल्टी गरिपाउँ भन्ने पुनरावेदक वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्ने अवस्था देखिन नआउने ।

तसर्थ, पुनरावेदक प्रतिवादीलाई मुलुकी ऐन, अपहरण गर्ने तथा शरीर बन्धक लिनेको महलको १, ३ र ७ नं. को कसुरमा सोही महलको ३ नं. बमोजिम १०(दश) वर्ष कैद र रू.७५,०००।- (पचहत्तर हजार रूपैयाँ) जरिवाना र ऐ. को ७ नं. बमोजिम थप २ वर्ष कैद सजायसमेत हुने तथा मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १ नं.को कसुरमा ऐ. को १३(४) नं. बमोजिम जन्मकैदसमेत हुने ठहर्‍याई सुरु धनुषा जिल्ला अदालतबाट मिति २०७१।८।२९ मा भएको फैसला सदर गर्ने गरी उच्च अदालत जनकपुरबाट मिति २०७४।२।३ मा भएको फैसला सदर हुने ।

इजलास अधिकृत:- सोनी श्रेष्ठ

कम्प्युटर : विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति संवत् २०७६ साल कार्तिक ४ गते रोज २ शुभम् ।

३

मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा र मा.न्या.श्री कुमार रेग्मी, ०७२-CR-१६५५, ०७२-CR-१८७७, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. नन्दकुमार धोबीसमेत, नन्दकुमार धोबी वि. नेपाल सरकार

प्रतिवादी नन्दकुमार धोबीले मृतकसँग प्रेम सम्बन्धमा रही निजको अर्कै व्यक्तिसँग बिहे हुने थाहा पाएपछि निजलाई रातको समयमा प्रतिवादीका विश्वासका मान्छेहरूबाट फोन गरी बोलाई एकान्त ठाउँमा लगेको देखिन्छ । पूर्वचिनजान प्रेम सम्बन्धसमेतको फाइदा उठाई बेलुकाको समयमा प्रतिवादी नन्दकुमारले बोलाउँदा विश्वासमा आई अबेरसम्म प्रतिवादी नन्दकुमारसँग बसेको पाइएको छ । यसबिच यी मृतकले कराएको चिच्याएको वा अन्य प्रकारको कुनै आवाज नसुनिएको तथा प्रतिवादी नन्दकुमार र मृतक बसेको स्थान छेउछाउमा संघर्षको

कुनै प्रमाण नदेखिएबाट यी मृतक प्रतिवादीसँग स्वेच्छाले बसेको देखिन्छ । यही पूर्वप्रेमसम्बन्ध र विश्वासमा मृतक आएको अवस्थामा करणी गरी तत्पश्चात् कर्तव्य गरी मारेको भन्ने आरोप रहेकोमा मृतक र प्रतिवादी नन्दकुमार धोबीबिच पहिलेदेखिको प्रेम सम्बन्ध रहेको भन्ने विषयमा बयान, बकपत्र आदि मिसिल संलग्न प्रमाणबाट विवाद रहेको देखिँदैन । लास बरामद हुँदाको अवस्थामा मृतकको शरीरमा कुर्ता सलवार र भेस्ट लगाएको देखिन्छ । केन्द्रीय प्रहरी विधि विज्ञान प्रयोगशालाको मिति २०६६।०२।१९ को परीक्षण प्रतिवेदनमा मृतकको योनिबाट निकालिएको Swab मा वीर्य (Sperm) फेला नपरेको भनी उल्लेख भएको देखिन्छ । जबरजस्ती करणी देखिने कुनै तथ्ययुक्त प्रमाण लक्षण केही मिसिलबाट देखिँदैन । केवल मृतकको Hymen Rupture भएको भन्ने शव परीक्षण प्रतिवेदनलाई मात्र आधार मानेर प्रतिवादी नन्दकुमार धोबीले मृतकलाई मारुनुअघि जबरजस्ती करणी गरेको आरोप लगाइएको छ । महिलाहरूको कन्याजाली खेलकुद गर्दा, काम गर्दा, व्यायाम गर्दा वा कसैसँगको पूर्वशारीरिक सम्बन्धबाट लगायतका अरु कारणले पनि टुट्न सक्ने हुन्छ । पहिलेदेखि प्रेममा रहेको यी प्रतिवादीसँगको सहमतिमै पनि पहिले नै त्यस्तो शारीरिक सम्बन्ध हुन सक्ने परिस्थितिलाई नकार्न सकिँदैन । प्रतिवादी नन्दकुमारलाई शंकाकै भरमा जबरजस्ती करणी गरेको भनी निष्कर्षमा पुग्नु तथ्ययुक्त देखिँदैन । कोही पनि प्रत्यक्षदर्शी नभएको, शव परीक्षण प्रतिवेदनबाट पनि कुनै प्रमाण नदेखिएको र अन्य स्वतन्त्र प्रमाणहरूद्वारा समेत जबरजस्ती करणी भएको समर्थित नदेखिँदा केवल किटानी जाहेरी दरखास्त र अनुसन्धानको अपुष्ट बनाइलाई मात्र आधार लिएर निज प्रतिवादी नन्की भन्ने नन्दकुमार धोबीले नै मृतकलाई जबरजस्ती करणी गरेको भन्ने पुष्टि हुन सक्दैन । अतः प्रत्यक्ष वा परिस्थितिजन्य प्रमाणको अभावमा जबरजस्ती करणीतर्फ अभियोग

दाबी पुग्न नसकेको अवस्थामा क्षतिपूर्तिको सम्बन्धमा केही बोलिरहनु नपर्ने ।

प्रतिवादी र पीडितबिच कुनै प्रकारको रिसझवी वा झै-झगडा भएको देखिँदैन । प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादी नन्की भन्ने नन्दकुमार धोबीसँग पूर्व प्रेम सम्बन्ध रहेको भनिएको मृतकले अर्को व्यक्तिसँग विवाह गर्न लागेको थाहा पाएपछि एकान्तस्थलमा बोलाएको र मृतक पनि विश्वासमा परी घटनास्थलमा गएको देखिन्छ । मृतकलाई आफ्नै चुन्नीले घाँटी कसी कर्तव्य गरी मारिएको देखिन्छ । मिसिल संलग्न प्रमाणबाट प्रतिवादी नन्दकुमार धोबीले खाडलमा राखी माथिबाट बालुवा माटोले पुरेको र पछि घटनालाई दबाउन अरु मानिसहरूको सहयोग लिई लास रूखमा झुन्ड्याएको हो भनी अनुसन्धानको क्रममा साबिती बयान गरेको देखिन्छ । प्रतिवादीले अदालतसमक्ष बयान दिँदा दिउँसो इँटा भट्टामा काम गरेर राति आफू आफ्नै घरमा रहेको र सो रात मृतकसँग भेटघाट कुराकानी केही नभएको भन्ने जिकिर लिएको देखिन्छ । निजले भनेको इँटाभट्टाको नजिकै आँपको रूखमा मृतकको लास फेला परेको छ । अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्षको बयानमा अन्य प्रतिवादीहरूले नन्दकुमार धोबीले नै मारेको र अरु केहीले लासलाई आत्महत्या प्रकृतिको देखाउन केही भूमिका खेलेको देखिएको छ । प्रतिवादीले राजपति थारूले मृतकको फोन आएको भन्ने जानकारी प्रतिवादी नन्दकुमारलाई दिएको भन्ने देखिएको छ । यसरी आफूले प्रेम गरेको भनेकी मृतकले अर्को मानिससँग विवाह गर्न लागेको थाहा पाएर कुनै बहानामा अन्य चिनजानका व्यक्तिमार्फत भेट्न बोलाएर मृतकले लगाएको चुन्नीले घाँटी कसी हत्या गरेर लासलाई बालुवाले छोपी राखेको र घटना घटाइसकेपछि मृतक आफैँ झुण्डिएर आत्महत्या गरेजस्तो बनाउनको लागि रूखसम्म लगी झुन्ड्याउने कार्यमा प्रतिवादी नन्दकुमार धोबीको मृतकलाई मार्ने योजना (Mens Rea) थिएन भनी विश्वास गर्न सकिने देखिँदैन । मार्ने योजनाबारे

अन्य प्रतिवादीहरूलाई पूर्वजानकारी भएको वा मार्ने मतसल्लाहमा पसेको अवस्था देखिँदैन । प्रतिवादी नन्दकुमार धोबीले आफ्नो योजनालाई कार्यान्वयन गर्न एकान्तस्थलमा बोलाएर हत्या गरेकोमा आफू घटनास्थलमा नभई घरमा रहेको भनी जिकिर लिएको देखिन्छ । निजले आफू अन्यत्र रहेको भन्ने जिकिर पुष्टि गर्न आफ्नो साक्षीबाहेक अन्य कुनै वस्तुनिष्ठ प्रमाण पेस गर्न सकेको देखिएन । यस अवस्थामा Alibi को जिकिर यिनै प्रतिवादी विरुद्ध प्रमाण लाग्ने देखिन्छ । यसरी आफ्नो चिनजानको आफूले प्रेम गरेको भनिएको मृतकलाई भेट्न विश्वासमा लिई एकान्तमा लगी निजकै चुन्नीले घाँटी कसेर मारेको र उक्त हत्यालाई आत्महत्या देखाउन रूखमा लगी झुन्ड्याएको भन्ने आरोपलाई अन्यथा भन्ने अवस्था नदेखिने ।

प्रतिवादी नन्दकुमार धोबीको तर्फबाट उपस्थित विद्वान् वरिष्ठ अधिवक्ता श्री रजितभक्त प्रधानाङ्गले पहिलेदेखि प्रेममा रहेका यी प्रतिवादीलाई आफ्नो मृतक प्रेमिकाले अरुसँग विवाह गर्न लागेको कुरा असह्य भई आवेशमा घटना घटाएको हुनसक्ने तर्फसमेत विचार गर्नुपर्ने भनी ने.का.प.२०७१, अंक ९, भाग ५६, नि.नं.९२५० र ऐ. सालको अंक ११, भाग ५६, नि.नं.९२९३ तथा ने.का.प.२०७०, अंक ७, भाग ५५, नि.नं.९०३६ को व्याख्याहरूलाई आधार लिनुभएको छ । नि.नं.९२५० मा **“आवेशप्रेरित हत्यामा पीडितको कुनै कार्यबाट प्रतिवादी उत्तेजित भई आवेशमा आई आत्मनियन्त्रण गुमाई पीडितको कार्यको प्रतिक्रियाको रूपमा तत्कालीन अवस्थामा नै पीडितउपर हमला गरेको र सोही कारणबाट पीडितको मृत्यु भएको हुन्छ”** भन्ने, नि.नं.९२९३ मा **“मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको महलको १४ नं. भनेको आंशिक प्रतिरक्षाको जिकिर हो । यो प्रतिरक्षा प्रतिवादीले नउठाएसम्म अदालतले यसमा प्रवेश गर्न नमिल्ने हुँदा जिकिर प्रतिवादीबाट त्यसको प्रमाणसहित आउनुपर्ने”** र नि.नं.९०३६ मा **“एक**

पक्षले अर्को पक्षको कुनै खास व्यक्तिलाई मार्ने गरी पूर्वरिसइवीका साथ योजना नबनाएको वारदातलाई ज्यानसम्बन्धीको १३ नं. द्वारा परिभाषित गरिएको नियतवश वा मनसायपूर्वक गरिएको हत्याको संज्ञा दिन मिल्ने नभई ज्यानसम्बन्धीको १४ नं. अन्तर्गतको वारदात स्पष्ट हुने” भन्ने निर्णयधार देखिन्छ । प्रस्तुत मुद्दामा आत्मनियन्त्रण गुमाउनेसम्मको परिस्थिति सिर्जना भएको देखिँदैन । यसमा प्रतिवादीको आफ्नो बयान तथा पुनरावेदनमा समेत आवेशप्रेरित विषयका जिकिर नलिएको अवस्था देखिने ।

प्रतिवादी अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष साबिती भए पनि अदालतमा बयान गर्दा आफू घटनास्थलमा नभई आफ्नै घरमा थिएँ भनी बयान गरेका छन् । आफू अन्यत्र रहेको भन्ने जिकिर लिए पनि त्यसलाई खम्बिर गर्न कुनै प्रमाण पेस गर्न नसकेकोबाट त्यस्तो अपुष्ट बयान निजकै विरुद्ध प्रमाण लाग्ने अवस्था देखिन्छ । बुझिएका मानिस दिपकजंग शाहले अदालतमा बकपत्र गर्दासमेत मृतकका प्रतिवादी नन्की भन्ने नन्दकुमार धोबीसँग पहिलेदेखि उठबस सम्बन्ध भएको र घटनाको साँझ इँट्टाभट्टातिर गएको भनी किटानी गरिदिएको अवस्था छ । अनुसन्धानमा साबित भएका प्रतिवादी नन्की भन्ने नन्दकुमार धोबीसँगै हिँडेकी यी मृतकबिच प्रेम सम्बन्ध रहेको, मृतकले अर्को व्यक्तिसँग विवाह गर्न लागेको थाहा पाएपछि मृतकलाई एकान्तस्थलमा बोलाई मृतकको आफ्नै चुन्नीले घाँटी कसी कर्तव्य गरी मारेको परिस्थितिजन्य प्रमाणहरूबाट पुष्टि भइरहेको छ । यस अवस्थामा प्रतिवादी नन्की भन्ने नन्दकुमार धोबीको कानून व्यवसायीबाट पेस भएको नजिर आकर्षित हुने देखिँदैन । आवेशप्रेरित हत्याको विधिशास्त्रीय मान्यता भनेको कुनै पुरानो दुश्मनी, झै-झगडा वा पूर्वरिसइवी नभएको र तत्काल उठेको रिसमा केही गरेमा कसैको ज्यान गएको अवस्था हो । त्यसमा तत्काल फेला परेको

चीजवस्तुले प्रहार गरिएको हुन्छ र यसरी उठेको रिस अर्को परिस्थिति उत्पन्न भएमा साम्य पनि हुन्छ । मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १४ नं. मा उल्लेख भएको कानूनी व्यवस्था हेर्दा आवेशप्रेरित हत्या हुनको लागि विना कुनै मनसाय वा पूर्वतयारी तत्काल उठेको रिसमा केही गर्दा कसैको ज्यान गएको हुनुपर्दछ । यस अवस्थामा यी प्रतिवादी नन्दकुमार धोबीले मृतकलाई मारेको कार्य मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) अन्तर्गत सजाय हुने अपराध गरेको पुष्टि हुन आउने ।

प्रतिवादीहरूमध्ये सुवास वर्मा र कोइली भन्ने शिवकुमार धोबीका हकमा हेर्दा, अदालतमा बयान गर्दा निजहरू आरोपित कसुरमा पूर्णतया इन्कार रहेको पाइन्छ । अदालतको बयानमा यी प्रतिवादीहरूले आफूहरू वारदात भएको समयमा गाउँमा नै नरहेको भनी अन्यत्रको जिकिर (alibi) लिई आफूहरू पूर्ण रूपले निर्दोष रहेको भन्ने जिकिर लिएको भए तापनि उक्त जिकिर पुष्टि गर्ने कुनै आधार र प्रमाण पेस गर्न सकेको देखिँदैन । प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २७ ले **“जसले जिकिर लिन्छ सोको पुष्टि गर्ने जिम्मेवारी पनि निजको नै रहन्छ”** भन्ने व्यवस्था गरेको छ । विना कुनै ठोस प्रमाण निजहरूको भनाइलाई विश्वसनीय प्रमाणमा लिन सकिएन । मिसिल संलग्न जाहेरी दरखास्त, अनुसन्धानमा भएको बयानसमेतका प्रमाणबाट मृतकलाई मार्ने कार्यमा यिनीहरूको संलग्नता नभए पनि हत्यापछि साथीलाई अपराधबाट बचाउने मनसाय राखी लासलाई दबाउने कार्यमा निजहरूको पनि संलग्नता पुष्टि हुन्छ । मृतकलाई मार्नमा प्रतिवादीहरूको पनि सहयोग र भूमिका थियो वा मतसल्लाहमा पसेको भन्ने कुरा मिसिल संलग्न अन्य प्रमाणबाट नखुलेको र हत्याको बखत यिनीहरू वारदातस्थलमा रहेको पनि प्रमाणित नहुँदा केवल प्रहरीको बयानका आधारमा मात्र यी

प्रतिवादीहरूलाई अरु किसिमसँग मतसल्लाहमा पसी हत्या हुँदा वारदातस्थलमा उपस्थित रहेको भनी मान्न सकिएन । मृतकको मृत्यु भइसकेपछि कसुरदारलाई बचाउन मृतकको लास झुन्ड्याउने कुरामासम्म यी प्रतिवादीहरूको सहभागिता र संलग्नता रहे भएको भन्ने देखिएको आधारमा निजहरूलाई ज्यानसम्बन्धी महलको २५ नं. बमोजिम रु.२०१- (बीस) जनही जरिवाना गरेको मिलेकै देखियो । निज प्रतिवादीहरूलाई अभियोग मागदाबीअनुसार हुनुपर्छ भन्ने विद्वान् उपन्यायाधिवक्ताज्यूको बहस जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

त्यसैगरी प्रतिवादीहरू राजपति थारू र जमुना वि.क.को सम्बन्धमा हेर्दा यिनीहरूले प्रतिवादीमध्येको नन्दकुमार धोबीलाई निज मृतकको फोन आएको कुरा जानकारीसम्म गराई दिएको भन्ने देखिन आएको छ । एकै स्थानका बासिन्दाहरूबिच चिनजान रहेको र एकको फोनबारे अर्काको जानकारी दिएकै कारण र आधारमा आपराधिक सोच, मनसाय र कार्यमा यिनीहरूको संलग्नता थियो भनी विश्वास गर्न सकिँदैन । फोनको जानकारी दिएपछिको घटनाको सम्बन्धमा यी प्रतिवादीहरूलाई जानकारी रहेको भन्ने मिसिलबाट देखिन आएन । प्रतिवादी नन्दकुमार धोबीले मृतकलाई मार्ने मनसाय राखेको यी प्रतिवादीहरूलाई पूर्वजानकारी थियो भनी अभियोजन पक्षले प्रमाणित गर्न सकेको देखिँदैन । केवल फोन आएको जानकारी दिएकै कारणबाट यी प्रतिवादीहरूलाई फौजदारी दायित्व बोकाउन मिलेन । अतः प्रतिवादीहरूले सफाइ पाउने गरी भएको फैसला मिलेकै देखियो । ज्यान मरिसकेको चाल पाई कसुरदारलाई दबाउने वा भगाउने कुनै कार्य गरेको नदेखिँदा ज्यानसम्बन्धी महलको २५ नं. को कसुरमा यी प्रतिवादीहरूलाई सजाय हुनुपर्नेमा सफाइ दिइयो भन्ने विद्वान् उपन्यायाधिवक्ताको भनाइसँग पनि सहमत हुनसक्ने अवस्था नदेखिने ।

तसर्थ, उल्लेख भई विवेचना भएको आधार प्रमाणबाट प्रतिवादी नन्की भन्ने नन्दकुमार धोबीलाई ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने र प्रतिवादी सुवास वर्मा र शिवकुमार धोबीलाई ऐ. महलको २५ नं.ले जनही रु.२०१- (बीस) जरिवाना हुने तथा प्रतिवादीहरू राजपति थारु र जमुना वि.क.लाई अभियोग मागदाबीबाट सफाइ पाउने गरी भएको सुरु अदालतको फैसला सदर गर्ने गरी भएको पुनरावेदन अदालत नेपालगन्जको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । प्रतिवादी नन्की भन्ने नन्दकुमार धोबीले मृतकलाई जबरजस्ती करणी गरेको पुष्टि हुन सकेको नदेखिँदा मुलुकी ऐन, जबरजस्ती करणीको ३(५) नं.बमोजिम निज प्रतिवादीलाई सजाय हुने गरी भएको हदसम्म पुनरावेदन अदालतको फैसला केही उल्टी हुने ठहर्छ । अरुमा वादी प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने ।

तत्कालीन मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. मा रहेको मुख्य ज्यानमारालाई सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय हुने व्यवस्थाको सन्दर्भमा प्रस्तुत मुद्दामा नन्की भन्ने नन्दकुमार धोबीलाई ऐ. महलको १३(३) नं.बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने गरी सुरु बाँके जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला सदर हुने गरी पुनरावेदन अदालत नेपालगन्जबाट भएको फैसला मिलेको देखिन आए पनि मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ दफा ४० को उपदफा (२), फौजदारी कसुर (सजाय निर्धारण तथा कार्यान्वयन) ऐन, २०७४ को दफा ५ र केही नेपाल कानूनलाई संशोधन, एकीकरण, समायोजन र खारेज गर्ने ऐन, २०७४ को दफा ३९ को उपदफा (२) को खण्ड (ख) मा रहेको व्यवस्था तथा उक्त ऐनहरू २०७५।५।१ गतेदेखि र संशोधित व्यवस्था मिति २०७६।१।२ देखि लागू भइसकेको सन्दर्भमा प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदक प्रतिवादी नन्की भन्ने नन्दकुमार

धोबीलाई सर्वस्वको सजाय नहुने भई निजलाई जन्मकैद सजायसम्म हुने ।

इजलास अधिकृत:- सोनी श्रेष्ठ

कम्प्युटर: विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति संवत् २०७६ साल कार्तिक ४ गते रोज २ शुभम् ।

४

मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा र मा.न्या.श्री कुमार रेग्मी, ०७५-WH-०१३८, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, महेन्द्रप्रसाद कानु वि. बारा जिल्ला अदालत, कलैया बारासमेत

सुरु बारा जिल्ला अदालतबाट मिति २०६५।३।१५ मा भएको फैसलाबमोजिम मुद्दा मुलतबी रहेका फरार प्रतिवादीहरूमध्येका उपेन्द्रमुखिया विनको हकमा मिति २०६८।१।२२ मा र अन्य फरार प्रतिवादीहरू महेन्द्रसाह कानु, रामजनमप्रसाद साह कानु, मनोज पाण्डे र जयलाल ठाकुर लोहारका हकमा मिति २०७०।१।११ मा सुरु अदालतको आदेशले मुद्दा मुलतबीबाट जागेको पाइन्छ । एकै घटना वा वारदातमा समान आधार, कारण वा प्रमाण भएका प्रतिवादीहरूमध्येका जीवन मुखिया विन र धनमन्तीदेवी कुर्मीउपर मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. को कसुर ठहर भई सजायसमेत भई पुनरावेदन तह र सर्वोच्च अदालतबाट समेत सदर भई मुद्दा अन्तिम भई बसेको छ । एउटै वारदातका समान अवस्थाका यी प्रतिवादीहरूमध्येका राजेन्द्रप्रसाद साह कानुले गाउँ विकास समिति सचिव रहेका जाहेरवालाका बाबु मृतक नागेन्द्रप्रसाद जैसवाललाई गाउँ विकास समितिको रकम माग्दा नदिएको रिसइवीको कारण वारदात गराउन मुख्य भई वचन दिएका र अन्य प्रतिवादीहरू महेन्द्रप्रसाद कानु, रामजनम प्रसाद कानु, मनोज पाण्डे, जयलाल लोहार, उपेन्द्रमुखिया विनसमेतले बचन मानी लाठी, फराठा, दविया र र गडासासमेतले प्रहार गरी कर्तव्य गरी मारेको भन्ने मिसिल संलग्न

फैसलाहरूबाट देखिन आउँछ। निवेदक मौकामा फरार रहेको देखिने।

सम्मानित बारा जिल्ला अदालतबाट मिति २०६२।०३।१६ मा “यसमा प्रतिवादी मनोज पाण्डे, राजेन्द्रप्रसाद साह कानु, महेन्द्रसाह कानु, रामजनमप्रसाद साह कानु, जयलाल ठाकुर लोहार र उपेन्द्र वीनका नाउँको ७० दिने तामेली म्याद पुर्जो हेर्दा म्याद घर दैलोमा टाँस गरेपछि एकप्रति गाउँ विकास समिति भवनको सूचना पाटीमा टाँस गरेको भन्ने उल्लेख नहुनुको साथै सम्बन्धित वडाका कम्तीमा २ जना साक्षी रोहवरमा राख्नु पर्नेमा सो राखिएकोसमेत नदेखिँदा त्यस्तो म्यादलाई मुलुकी ऐन, अ.बं.११० को रीत पुगी तामेल भएको भनी मान्न मिलेन, उक्त म्याद बदर गरिदिएको छ। अब पुनः निज प्रतिवादीहरूका नाउँमा ७० दिने म्यादी पुर्जो जारी गरी अदालतका तामेलदारमार्फत तामेल गराई नियमानुसार पेस गर्नु भन्ने आदेश भएको देखियो। मुलुकी ऐन, अ.बं.११० नं. को व्यवस्थालाई मध्यनजर गर्दा, निवेदकसमेतको नाउँमा जारी भएको म्याद सम्मानित अदालतकै तामेलदारमार्फत तामेल हुन पर्नेमा सो आदेशबमोजिम नगरी पुनः जारी भएको म्याद जिल्ला प्रहरी कार्यालय बारामार्फत नै तामेल भएकोले उक्त म्याद रीतपूर्वकको नभएको भनी लिएको निवेदकको निवेदन जिकिर मनासिब देखिन नआउने।

बन्दीप्रत्यक्षीकरणको संवैधानिक, कानूनी र सैद्धान्तिक आधार के हो भन्ने अर्को प्रश्नका सम्बन्धमा विचार गर्दा, मौलिक हकको प्रचलनको लागि वा अर्को उपचारको व्यवस्था नभएको वा अर्को उपचारको व्यवस्था भए पनि त्यस्तो उपचार अपर्याप्त वा प्रभावहीन देखिएको अन्य कुनै कानूनी हकको प्रचलनका लागि असाधारण अधिकार क्षेत्रअन्तर्गत नेपालको संविधानको धारा १३३(२) बमोजिम सर्वोच्च अदालतमा र धारा १४४(१) बमोजिम उच्च अदालतमा बन्दीप्रत्यक्षीकरणलगायतका रिट

निवेदनको र धारा १५१(१) मा जिल्ला अदालतलाई समेत बन्दीप्रत्यक्षीकरण रिट निवेदनको सुनुवाइ गर्ने संवैधानिक व्यवस्था भएको देखिन्छ। मुलुकी देवानी संहिता, २०७४ को दफा २६(१) मा गिरफ्तार भएको वा थुनिएको व्यक्ति आफैँले वा निजको तर्फबाट जोसुकैले बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेशको लागि सर्वोच्च अदालत, उच्च अदालत वा जिल्ला अदालतमा उजुरी दिई नागरिक अधिकार प्रचलनका लागि उपचार प्राप्त गर्न सक्ने कानूनी व्यवस्था भएको देखिने।

निवेदक रामदेव यादव वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत भएको (ने. का.प.२०६८, पृष्ठ १२९८, अंक ८, नि.नं. ८६६५) बन्दीप्रत्यक्षीकरणको रिट निवेदनमा यस अदालतको पूर्ण इजलासबाट **“साधारण क्षेत्राधिकार र असाधारण क्षेत्राधिकार समानान्तर क्षेत्राधिकार होइनन् र असाधारण क्षेत्राधिकारले साधारण क्षेत्राधिकारलाई अनादर गर्ने, सीमित तुल्याउने, नियन्त्रण गर्ने, प्रतिस्थापन गर्ने वा कुनै किसिमबाट निस्तेज तुल्याउने मक्सद हुन सक्दैन”** भनी, निवेदक राम कार्की वि. पुनरावेदन अदालत पाटनसमेत भएको (ने. का.प.२०५१, पृष्ठ २२०, अंक ३, नि.नं. ४८८९) बन्दीप्रत्यक्षीकरणको रिट निवेदनमा यस अदालतबाट **“अधिकारप्राप्त अदालतबाट मुद्दाको कारबाहीको सिलसिलामा न्यायिक थुनामा रहेको निवेदकको थुनालाई गैरकानूनी भन्न नसकिने भएकोले यस्तो अवस्थामा यस अदालतको असाधारण क्षेत्राधिकार प्रयोग गरी बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गर्न नमिल्ने”** भनी र निवेदक विजयरज तुलाधर वि. काठमाडौँ जिल्ला अदालतसमेत भएको (ने. का.प.२०७५, पृष्ठ १८०९, अंक १०, नि.नं. १०१०८) बन्दीप्रत्यक्षीकरणको रिट निवेदनमा यस अदालतको पूर्ण इजलासबाट समेत यसै सम्बन्धमा सिद्धान्त प्रतिपादन भएको देखिन्छ। यसैगरी निवेदक चेतनारायण खरेल वि. ३ नं. क्षेत्र कर कार्यालय, काठमाडौँसमेत

भएको (ने.का.प.२०५० अङ्क १० नि.नं.४८१२) बन्दीप्रत्यक्षीकरणको रिट निवेदनमा **“कानूनबमोजिम अधिकारप्राप्त निकायबाट कारबाहीको सिलसिलामा थुनामा परेकोलाई अनधिकृत कारबाही भन्न मिलेन”** भनी र निवेदक मिलन लामा वि. जिल्ला कारागार कार्यालय, रामेछापसमेत भएको (ने.का.प.२०७० अङ्क ५ नि.नं.९००९) बन्दीप्रत्यक्षीकरणको रिट निवेदनमा **“व्यक्तिलाई थुनामा राख्नको लागि कुनै न कुनै फौजदारी कसुर प्रमाणित भई सजाय तोकिएकै हुनुपर्दछ वा कानूनले थुनामा राख्न सक्ने भन्ने स्पष्ट व्यवस्था गरेकै हुनुपर्छ”** भनी सिद्धान्त प्रतिपादन भएको देखिन्छ। उक्त सिद्धान्तहरू प्रस्तुत रिट निवेदनका सन्दर्भमा समेत आकर्षित हुने देखिने।

साधारण अधिकार क्षेत्रान्तर्गतको कानूनी उपचार अपर्याप्त वा प्रभावहीन देखिएको अवस्थामा मात्र असाधारण अधिकार क्षेत्र आकर्षित हुन सक्ने भन्ने उल्लिखित संवैधानिक व्यवस्था र यस अदालतबाट प्रतिपादित उल्लिखित सिद्धान्तहरूसमेतका आधारमा रिट निवेदकउपर लगाइएको कसुरका सम्बन्धमा संविधानबमोजिम स्थापित अदालतबाट भएको फैसलालाई असाधारण अधिकार क्षेत्र ग्रहण गरी हस्तक्षेप गर्न र संविधानबमोजिम गठित अदालतबाट भएको फैसलाअनुसार कैदमा रहेका रिट निवेदकको कैदलाई गैरकानूनी थुना भन्न मिल्ने नदेखिने।

निवेदकको मागबमोजिमको बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी हुनु पर्ने हो वा होइन भन्ने अन्तिम प्रश्नको सम्बन्धमा विचार गर्दा, सुरु बारा जिल्ला अदालतले यी निवेदकलाई साबिक मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम जन्मकैदको सजाय हुने गरी गरेको फैसलाउपर रिट निवेदकले सोको पुनरावेदन सुन्ने साबिक पुनरावेदन अदालत हेटौँडामा पुनरावेदन गरेकोमा सो अदालतबाट सुरु अदालतको फैसलालाई नै सदर गरी फैसला भएको र पुनरावेदन अदालत हेटौँडाको फैसलाउपर सर्वोच्च अदालतामा साधक जाँचको लागि पेस हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदन अदालत हेटौँडाको

फैसलालाई सदर गर्दै निवेदकलाई जन्मकैद हुने ठहरी फैसला भएपछि बन्दीप्रत्यक्षीकरणको रिट निवेदनबाट कैदमुक्त हुन उपचारको बाटो रोजेको देखिन्छ। नियमित अदालतहरूबाट कानूनी प्रक्रिया पूरा गरी फैसला अन्तिम भएको अवस्थामा सो फैसलाअनुसार जन्मकैदको सजाय भोगिरहेका रिट निवेदकको संवैधानिक एवम् कानूनी हक अधिकारहरू हनन् भएको भनी अर्थ गर्न मिल्दैन। संविधानबमोजिम स्थापित अदालतबाट भएका सजाय एवम् फैसलालाई रिट निवेदनको माध्यमबाट बदर गर्दै जाने हो भने वा निस्क्रिय बनाउँदै जाने हो भने सो कार्य फैसला अन्तिमताको सिद्धान्तविपरीत हुन जान्छ। कुनै कसुरका सम्बन्धमा प्रचलित कानूनले उपचारको व्यवस्था गरिरहेको अवस्थामा रिट क्षेत्र आकर्षित हुन सक्दैन। बन्दीप्रत्यक्षीकरणलगायतका रिट निवेदन वैकल्पिक उपचारको लागि प्रयोग हुने गर्दछ। साधारण अधिकार क्षेत्रान्तर्गतको फैसलालाई पुनरावेदकीय अधिकारजस्तो गरी असाधारण अधिकारक्षेत्रको माध्यमबाट चुनौती दिन मिल्दैन। असाधारण अधिकार क्षेत्र साधारण अधिकार क्षेत्रको विकल्प हुन सक्दैन। साधारण अधिकार क्षेत्रलाई असाधारण अधिकार क्षेत्रबाट हस्तक्षेप गर्न थालियो भने साधारण अधिकार क्षेत्रको औचित्य नै समाप्त हुन जान्छ। यसरी सक्षम अदालतबाट भएको फैसला यथावत् रहेको र सो फैसला कार्यान्वयनको लागि यी रिट निवेदक कैदमा रहेको हुँदा निवेदकको निवेदन जिकिर तथा निवेदकतर्फका कानून व्यवसायीहरूको बहस जिकिरसँग सहमत हुन नसकेको हुँदा बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी हुने अवस्था नदेखिने।

अतः कर्तव्य ज्यानजस्तो जघन्य अपराधमा सक्षम अदालतहरूबाट रीतपूर्वकको कानूनी प्रक्रिया पूरा गरी यी निवेदकलाई जन्मकैदको सजाय ठहर गरी फैसला कार्यान्वयनको क्रममा थुनामा राखेको देखिँदा विपक्षीहरूले म निवेदकउपर कानूनी रूपमा रीतपूर्वकको म्याद तामेल नगरी प्रतिवाद गर्ने मौकासमेत नदिई गैरकानूनी थुनामा राखेकोले संविधानले व्यवस्था गरेको

नागरिकको मौलिक हकहरूको उपयोग गर्नसमेतबाट म निवेदकलाई वञ्चित गरेको हुँदा बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेशद्वारा गैरकानूनी थुनाबाट मुक्त गरिपाउँ भनी लिएको निवेदकको निवेदन जिकिर निरर्थक देखिन आएकोले निवेदकको उक्त रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत: सीता अधिकारी

कम्प्युटर : विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति संवत् २०७६ साल भाद्र ४ गते रोज ४ शुभम् ।

- ०७५-WO-०९९३, उत्प्रेषण / परमादेश, महेन्द्रप्रसाद कानु वि. बारा जिल्ला अदालत, कलैया, बारा भएको निवेदनमा पनि यसै प्रकृतिको आदेश भएको छ ।

इजलास नं. १०

१

मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७४-RC-००७४, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. चक्रबहादुर योन्जन तामाङ जाहेरी दरखास्त, वस्तुस्थिति मुचुल्का, लास जाँच प्रतिवेदन शव परीक्षण प्रतिवेदनसमेतका मिसिल संलग्न प्रमाणहरूबाट धनबहादुर तामाङ र रविमाया तामाङको मृत्यु कर्तव्यबाट भएको कुरा स्थापित हुन आएको र कर्तव्यबाट मृत्यु भएको कुरामा कुनै विवादसमेत रहेको पाइँदैन । अब को कस्का कारण कस्को कर्तव्यबाट निजहरूको मृत्यु भएको रहेछ भनी विचार गर्दा प्रतिवादी चक्रबहादुर तामाङले आफ्नो दिदी रक्तस्राव भई मरेकोमा मृतक रविमाया तामाङले भेद गरेको कारणबाट निजको मृत्यु भएको भन्ने विश्वास गरेको र मृतक रविमायाले भेद गरी मारेको भन्ने अन्धविश्वासी कुरामा पूर्ण विश्वास गरी पूर्वाग्रहबाट ग्रसित भई दिदी मारेको कारण भनी पूर्वरिसइवी लिई बसेको अवस्था देखिन्छ । प्रतिवादी चक्रबहादुर तामाङले धनबहादुर तामाङ र रविमाया तामाङलाई बदलाको दृष्टिकोणबाट ज्यानै लिने मनसायबाट अभिप्रेरित भई पूर्णरूपले तयारी गरी झारफुकको लागि आफ्नै

घरमा बोलाई झारफुक गरी बाहिर निस्कँदा धनबहादुर तामाङलाई धारिलो हतियार प्रयोग गरी काटी भागी गएको देखिन्छ । जुन कुरालाई घटनास्थल प्रकृतिबाट तथा लास प्रकृति मुचुल्का, सब परीक्षण प्रतिवेदनबाट समेत समर्पित भएको देखिन्छ भने मृतककै घरमा गई रविमाया तामाङलाई समेत धारिलो हतियार प्रयोग गरी मारेको अवस्था देखिने ।

जुन कुरालाई प्रत्यक्ष किटान गरी परेको जाहेरी दरखास्त तथा प्रतिवादीकै आमा सुनमाया तामाङले प्रत्यक्ष किटान गरी धनबहादुर तामाङलाई झारफुकको बहानामा घरमै बोलाई झारफुक गराइसकेपछि बाहिर आँगनमा निस्केको बेला धनबहादुरमाथि हतियार प्रयोग गरी रगताम्य पारी ढालेको र दौडँदै गई रविमायालाई निजकै घरमा कर्तव्य गरी मारेको भनी लेखाइदिएको देखिन्छ भने प्रतिवादीकै श्रीमती आरती तामाङले समेत आफ्नो श्रीमान् चक्रबहादुर तामाङले गरेको भनी खुलाई गरिदिएको कागजसमेतबाट प्रतिवादी चक्रबहादुर तामाङले कर्तव्य गरी मारेको भन्ने कुरा स्थापित हुन आएको देखिन्छ । जुन कुरालाई शव परीक्षण प्रतिवेदनबाट समेत समर्थित हुन आएको र बुझिएका मानिसहरूको कथनबाट समेत प्रतिवादी चक्रबहादुर तामाङकै कारण कर्तव्यबाट धनबहादुर तामाङ र रविमाया तामाङको मृत्यु भएको देखिन आयो । आफ्नो भाउजूलाई भेद गरेको भेद गरी मारेको र आफ्नो श्रीमतीलाई भेद गरी बिरामी बनाएको भन्ने अन्धविश्वासबाट ग्रसित भई सोही कारणबाट रिसइवी राखी योजनाबद्ध तरिकाले जोखिमी हतियार प्रयोग गरी कर्तव्य गरी मारेको कुरा मिसिल संलग्न तथ्यगत प्रमाणहरू तथा परिस्थितिजन्य प्रमाणहरूबाट समेत स्थापित हुन आएको देखिने ।

वस्तुस्थिति मुचुल्कामा कागज गर्ने मानिसहरूको कथन, लासजाँच प्रतिवेदन, शव परीक्षण प्रतिवेदनसमेतबाट मृतकहरू धनबहादुर तामाङ र रविमाया तामाङको मृत्यु कर्तव्यबाट भएको कुरामा विवाद देखिँदैन । यी मृतकहरूलाई यी प्रतिवादीले आफ्नो भाउजूलाई मृतक रविमायाले भेद गरी मारेको

र आफ्नो श्रीमतीलाई समेत निजले नै बिरामी बनाई दिएको भन्ने चरम अन्धविश्वासबाट निजहरूलाई पूर्वरिसइवी लिई योजनाबद्ध तरिकाले कर्तव्य गरी मारेको कुरा मिसिल संलग्न कागज प्रमाणहरूबाट देखिन आउने।

अतः विवेचित आधार प्रमाणहरूबाट यी प्रतिवादी चक्रबहादुर तामाङलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १ नं. को विपरीत कसुरमा ऐ. १३(१) नं.बमोजिम सर्वश्वसहित जन्मकैद हुने ठहर्‍याई गरेको सुरु उदयपुर जिल्ला अदालतको मिति २०६८।१।१९ को फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत राजविराजको मिति २०७३।५।२९ को फैसला मिलेकै देखिँदा साधक सदर हुने।

इजलास अधिकृत: डिल्लीराम प्रसाई

कम्प्युटर: चन्द्रावती तिमल्सेना

इति संवत् २०७४ साल चैत ८ गते रोज ५ शुभम्।

२

मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७४-WO-०४८३, उत्प्रेषण / परमादेश, रत्नेश्वरप्रसाद शर्मा वि. नेपाल सरकार, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबार काठमाडौंसमेत

मिति २०७४।१।०३, २०७४।६।२ र मिति २०७४।१।१९ को निर्णयहरूमा कुनै बदनियतको भावना (malafide intention) राखी निर्णय भएको भन्ने अवस्थासमेत विद्यमान नदेखिँदा अरु जातजातिहरूको बारेमा तोकिएको मापदण्डअनुसारको प्रक्रिया पूरा गरी सरकारबाट निर्णय भई अल्पसंख्यकको सूचीमा राजपत्रमा सूचना प्रकाशन भएको र निर्णय गर्दा कुनै कानूनी त्रुटि वा क्षेत्राधिकारात्मक त्रुटि वा प्रक्रियागत त्रुटि भएको वा गैरकानूनी निर्णय भएको भन्ने पनि नदेखिँदा भूमिहार जाति उक्त निर्णयमा अल्पसंख्यकको सूचीमा नपरेकै कारण र आधारले मात्र मिति २०७४।१।०३, २०७४।६।२ र मिति २०७४।१।१९ को निर्णयहरू उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरिपाउँ भन्ने रिट निवेदन जिकिर मनासिब तथा

कानूनसङ्गत नदेखिँदा दाबी पुग्ने अवस्था देखिएन। रिट निवेदन मागदाबी खारेज हुने।

नेपालमा सरकारी स्तरबाट भएको २०६८ सालको जनगणनाको तथ्याङ्क हेर्दा नेपालको कूल जनसंख्या २,६४,९४,५०४ रहेको देखिन्छ। रिट निवेदकले आफ्नो तर्फबाट पेस गरेको आफ्नो जातिहरूको सामाजिक संस्था ब्रह्मर्षी समाजको सर्वेक्षणमा भूमिहार जातिको जनसंख्या ६८,००० रहेको भन्ने उल्लेख गरिएको देखिन्छ। सरकारी तथ्याङ्क नेपाल सरकारको २०६८ सालको जनगणनामा भूमिहार जातिको जनसंख्याका बारेमा कुनै तथ्याङ्क संकलन भएको भन्ने प्रत्यर्थीतर्फबाट कागजात पेस भएको छैन। २०६८ सालको जनगणनामा भूमिहार जातिको संख्यालाई छुट्टै नै गणना गरिएको भन्ने सरकारी तथ्याङ्क र आँकडाबाट देखिन आएन। रिट निवेदकको जातिगत संस्था ब्रह्मर्षी समाजले गरेको सर्वेक्षणलाई आधार मानिएको खण्डमा भूमिहार जातिको संख्या ६८ हजार रहेको भन्ने देखिन्छ। जुन कुरालाई विपक्षीहरूले तथ्यगत वस्तुनिष्ठ प्रमाण तथा तथ्याङ्क पेस गरी अन्यथा भन्नसकेको अवस्था नदेखिने।

नेपालको २०६८ सालको जनगणनाअनुसार जातीय विवरणमा उल्लेख भएका कूल जनसंख्याको ०.५% भन्दा कम जनसंख्या रहेका जातीय समूहमा (दलितबाहेक) लाई अल्पसंख्यकको रूपमा तोकेको भनी गृह मन्त्रालयको निर्णयअनुसार मिति २०७४।१।०३ मा राजपत्रमा सूचना प्रकाशित भएको देखिन्छ। भूमिहार जातिको जनसंख्याको तथ्याङ्क ६८००० रहेको भनी भूमिहार जातिको जातिगत सामाजिक संस्था ब्रह्मर्षी समाजको सर्वेक्षणलाई आधार मानी निवेदकले दाबी गरेकोलाई आधिकारिक मान्ने हो भने भूमिहार जाति अल्पसंख्यक जातिको रूपमा पर्ने देखिन्छ। जबकि सरकारी तथ्याङ्क नेपाल सरकारको २०६८ सालको जनगणनामा भूमिहार जातिको जनसंख्याका बारेमा कुनै तथ्याङ्क संकलन भएको प्रत्यर्थी तर्फबाट पेस भएको छैन। उक्त संख्या

नेपालको कुल जनसंख्याको ०.५% भन्दा कम रहेको भन्ने देखिन्छ। उक्त डाटाअनुसार निजहरूको नेपालको सम्पूर्ण जनसंख्याको ०.५% को भित्र पर्ने भएकोले नेपाल सरकारको प्रचलित कानूनी व्यवस्था र मापदण्डअनुसार भूमिहार जाति अल्पसंख्यक समुदायभित्र पर्ने देखिन्छ। २०६८ सालपछि हालसम्म नयाँ राष्ट्रिय जनगणना भएको छैन। सामान्यतया प्रत्येक १०/१० वर्ष जनगणना हुने गरेको छ। अब आगामी जनगणना २०७८ सालसम्ममा हुने भने देखिने।

भूमिहार जाति तराइको विभिन्न जातिमध्ये अलग मूल्य र पहिचान बोकेको छुट्टै जाति हो। यो जाति आफू ब्राह्मण होइन भन्ने दाबी गरेको र कुनै जाति समुदायको बारेमा आफूले आफ्नो छुट्टै पहिचान कायम गर्न र गणना गर्न माग गरेको छ। जसलाई हाम्रो नेपालको संविधानले पहिचान खुल्ने गरी आफ्नो जातजाति, धर्म, समुदाय र सभ्यताको संरक्षण गर्न पाउने संवैधानिक हक नै रहेको देखिन्छ। भूमिहार जातिलाई ब्राह्मण जाति वा अन्य कुनै जातिसँग मिसाएर गणना गरिएमा प्राकृतिक रूपमा रहेको भूमिहार जातिको जातिगत पहिचान अस्तित्व र सभ्यता नै लोप हुने सम्भावना रहने।

विपक्षीहरूले २०४८, २०५८ र २०६८ सालको जनगणनामा अरू जात जाति र समूहको अलग अलग गणना गरेजस्तै भूमिहार ब्राह्मणबाहेक भूमिहार जातिको छुट्टै संख्यागत विवरण देखिने गरी गणना गर्न नसकिएको बारेमा कुनै न्यायोचित कारण देखाउन सकेको छैन। २०४८ सालको जनगणनामा ६० जातजाति, २०५८ सालमा १०० जातजाति र २०६८ सालको जनगणनामा १२५ जातजातिको संख्यात्मक विवरण राखी जनगणना गरिएको हो भने विपक्षीको लिखित जवाफमा उल्लेख भएकोमा यी भूमिहार जातिको जनसंख्याको अलग गणना गर्न सकिने अवस्था हुँदा र भूमिहार जातिलाई ब्राह्मण जाति वा अन्य कुनै जातिसँग मिसाएर गणना गरिएको खण्डमा प्राकृतिक रूपमा रहेको भूमिहार जातिको जातिगत

पहिचान अस्तित्व र सभ्यता विस्तारै लोप हुन जाने सम्भावना पनि रहने तथा नेपालको संविधानको धारा ३२(३) ले भाषा तथा संस्कृतिको हकअन्तर्गत नेपालमा बसोवास गर्ने प्रत्येक नेपाली समुदायलाई आफ्नो भाषा, लिपि, संस्कृति, सांस्कृतिक सभ्यता र सम्पदाको संवर्धन र संरक्षण गर्ने हक हुनेछ भनी मौलिक हककै रूपमा संरक्षण गरेको देखिँदा विपक्षीहरूले जनगणनामा समान रूपमा पालना गर्न पर्ने कानूनबमोजिमको उक्त कर्तव्य र दायित्व पूरा गरेको भन्ने नदेखिँदा निवेदन मागदाबीबमोजिम आगामी जनगणनामा भूमिहार ब्राह्मणबाहेक भूमिहार जातिको छुट्टै जनसंख्याको विवरण देखिने गरी गणना गरी जनगणना गर्नका लागि उचित व्यवस्था गरी सोहीअनुसार विवरण खुल्ने कार्यक्रमहरू बनाई जनगणना गर्न उचित प्रबन्ध गर्न नेपाल सरकार र विपक्षीहरूको नाममा परमादेश जारी हुने ठहर्छ। साथै भूमिहार ब्राह्मणबाहेक भूमिहार जातिले तोकिएको मापदण्डअनुसारको कानूनको विधि र प्रक्रिया गरे अन्य जातिहरूको समान मापदण्डसरह अल्पसंख्यक जातिको रूपमा परिभाषित गर्नका लागि उचित व्यवस्था गरी सोहीअनुसार विवरण खुल्ने फर्महरू बनाई जनगणना गर्न उचित प्रबन्ध गर्नसमेत निर्देशनात्मक आदेश जारी हुने।

इजलास अधिकृत: रामाकान्त यादव

कम्प्युटर: मन्जिता ढुंगाना

इति संवत् २०७६ साल जेठ २३ गते रोज ५ शुभम्।

३

मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत, मा. न्या. श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७६-WH-००७४, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, माधव गौतमको हकमा सञ्जिव गौतम वि. माननीय गृह मन्त्री, गृह मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौंसमेत

बन्दी निवेदकलाई मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ को दफा ११८ बमोजिमको अभद्र व्यवहार गरेको मुद्दामा मिति २०७६।५।१७ मा इलाका प्रहरी कार्यालय बसन्तपुर, तेहथुमबाट पक्राउ गरी सो मुद्दामा अनुसन्धानका लागि दिन १० (दश) को म्याद थप

गरिएको बेहोरा विपक्षी जिल्ला प्रशासन कार्यालय तेह्रथुमले पेस गरेको लिखित जवाफ तथा सोसाथ संलग्न विभिन्न पत्रहरूको छायाँप्रतिबाट देखिन आउँछ । निज निवेदकले अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष गरेको बयानमा मिति २०७६।५।१७ गते काम विशेषले संखुवासभाबाट तेह्रथुम आउँदै गर्दा तेह्रथुमस्थित लालिगुराँस न.पा.वडा नं.९ टुटे देउराली भन्ने ठाउँबाट प्रहरीले पक्राउ गरी ल्याएको हो । प्रहरी प्रतिवेदनमा उल्लेख भएअनुसार डिउटीमा रहेका प्रहरी कर्मचारीसँग वादविवाद तथा गालीगलौज गरी अभद्र व्यवहार गरेको छैन भनी कसुरमा इन्कार रही बयान गरेको पाइन्छ । जिल्ला प्रशासन कार्यालय तेह्रथुमका मुद्दा हेर्ने अधिकारीबाट मिति २०७६।५।२६ मा भएको आदेशमा यी बन्दी निवेदक माधव गौतमसँग रु.३५,०००।- (पैंतिस हजार रूपैयाँ) नगद वा सो बराबरको जमानत दिएर लिई तारेखमा राख्नु र दिन नसके थुनामा राखी मुद्दाको पुर्षक्ष गर्नु भनी उल्लेख भएको देखिन्छ । उक्त आदेशमा यी बन्दीले के कुन कानूनको उल्लङ्घन गरी के कुन कसुरमा मुद्दा पुर्षक्ष गर्नु परेको हो भनी वस्तुनिष्ठ औचित्यपूर्ण आधार कारण केही पनि खुलाएको पाइँदैन । बन्दी निवेदकले मुद्दा हेर्ने अधिकारीसमक्ष गरेको बयानमा आफूले गस्तीमा रहेको प्रहरी टोलीमाथि सार्वजनिक स्थानमा अभद्र व्यवहार गरेको छैन भनी बयान गरेको र सो बयानको सम्बन्धमा विपक्षीबाट पेस भएको लिखित जवाफमा निवेदकले गस्तीमा रहेको प्रहरी टोलीमाथि यो बेहोराको गाली गलौज गरी अभद्र व्यवहार गरेको भनी तथ्ययुक्त आधार र प्रमाण प्रस्तुत गर्न सकेको नदेखिने ।

विपक्षी जिल्ला प्रहरी कार्यालय संखुवासभाको लिखित जवाफबाट बन्दी निवेदक माधव गौतमसमेत भएको संगठित रूपमा अवैध हातहतियार ओसार पसार तथा सञ्चय, अवैध हातहतियार विष्फोटक पदार्थ ओसार पसार तथा सञ्चय र आगजनी गरेको ३ थान मुद्दामा संखुवासभा जिल्ला अदालतमा उपस्थित गराइएकोमा सो जिल्ला अदालतबाट मिति २०७६।०५।१६ मा भएको थुनछेक आदेशबाट

निज निवेदक साधारण तारेखमा छुटी गएको हो भनी उल्लेख भएको समेत देखिन्छ । बन्दी निवेदकलाई मिति २०७६।०५।१६ मा संखुवासभा जिल्ला अदालतबाट साधारण तारेखमा छाड्ने आदेश भएको र त्यसको लगत्तै भोलिपल्ट मिति २०७६।५।१७ गते तेह्रथुम जिल्लामा अभद्र व्यवहार मुद्दामा पक्राउ गरिएको देखिएबाट संखुवासभा जिल्ला अदालतबाट तारेखमा छाडे पनि प्रवृत्त भावनाबाट पुनः पक्राउ गरी निरन्तररूपमा थुनामा राखेको देखियो । राज्यले कुनै नागरिकप्रति प्रवृत्त धारणा राखेर व्यवहार गर्नु हुँदैन । पर्याप्त आधार र कारणबिना सार्वजनिक दायित्वको जिम्मेवारी निर्वाह गर्नुपर्ने पदाधिकारीबाट प्रवृत्त धारणा राखी कुनै पनि नागरिकलाई थुनामा राखियो भने राज्य संयन्त्रप्रति नै नागरिकको आस्था र विश्वास नै डगमगाउन पुग्दछ । कानूनबमोजिम बाहेक कुनै पनि नागरिकलाई वैयक्तिक स्वतन्त्रताको अधिकारको उपभोग गर्नबाट वञ्चित गर्न नमिल्ने ।

यसै सन्दर्भमा अनिल शर्मा भन्ने पप्पुदेव भूमिहार यादव विरुद्ध नेपाल सरकार गृह मन्त्रालय काठमाडौं भएको बन्दीप्रत्यक्षीकरण मुद्दा (ने.का.प. २०७१, अंक ४, नि.नं.९१४५) मा “कानूनबमोजिम बाहेक वा कानूनको उचित प्रक्रिया पूरा नगरी कसैको पनि वैयक्तिक स्वतन्त्रतामा अडकुश लगाउन वा अपहरण गर्न पाइँदैन । वैयक्तिक स्वतन्त्रताले कानूनी औचित्यता पुष्टि हुन नसक्ने प्रकृतिका थुना, गिरफ्तारी तथा गैरकानूनी रूपमा शक्तिको प्रयोग गर्नबाट सुरक्षित राख्दछ । कसैले कसैलाई निजको वैयक्तिक स्वतन्त्रता सीमित गरेमा वा त्यस्तो स्वतन्त्रताको प्रयोग गर्नबाट वञ्चित गरेमा वा कुनै पनि व्यक्तिलाई गैरकानूनी रूपमा बदनियत वा प्रवृत्त भावना लिई निजको वैयक्तिक स्वतन्त्रताको अपहरण गरेमा गैरकानूनी बन्दीको अवस्था सिर्जना हुन जान्छ । कानूनको उचित प्रक्रिया पूरा नगरी कसैको पनि वैयक्तिक स्वतन्त्रता हनन गर्न पाइँदैन । व्यक्तिको यस्तो सारभूत अधिकारबाट वञ्चित गर्दा कानूनले तोकेको उचित प्रक्रियाको अनिवार्यरूपमा अनुशरण गर्नुपर्ने हुन्छ । यदि कुनै

व्यक्तिलाई गैरकानूनीरूपमा वा कानूनको उचित प्रयोगबिना वैयक्तिक स्वतन्त्रताको उपयोग गर्नबाट वञ्चित गर्ने गरी नियन्त्रणमा राखिएको छ भने त्यस्तो अवस्थामा बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गरी थुनामुक्त गरी दिनुपर्ने अवस्था हुन्छ” भनी सिद्धान्त प्रतिपादन भएको र सो सिद्धान्त प्रस्तुत मुद्दामा आकर्षित हुने।

तसर्थ विवेचित आधार, कारण र प्रतिपादित सिद्धान्तका आधारमा निवेदकलाई मिति २०७६।५।१६ मा संखुवासभा जिल्ला अदालतबाट साधारण तारेखमा छाड्ने आदेश भएको र त्यसको लगत्तै भोलिपल्ट मिति २०७६।५।१७ गते तेहथुम जिल्लामा अभद्र व्यवहारको आरोपमा प्रवृत्त भावनाले पक्राउ गरी निरन्तर हिरासतमा राखेको र सोही प्रवृत्त भावनाको कारबाहीको निरन्तरताअन्तर्गत मिति २०७६।५।२६ मा जिल्ला प्रशासन कार्यालय तेहथुमबाट रु.३५,०००।- धरौट माग गर्ने गैरकानूनी आदेश भएको देखिएको तथा धरौट रकम नबुझाएको गैरकानूनी आदेशको कारण निवेदकलाई थुनामा राख्ने कार्यलाई कानूनसम्मत मान्न मिलेन। अतः निवेदकलाई प्रवृत्त भावना राखी गैरकानूनी रूपमा थुनामा राखेको देखिएकाले बन्दी निवेदक माधव गौतमलाई थुनाबाट मुक्त गरिदिनु भनी विपक्षीहरूको नाममा बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी हुने।

इजलास अधिकृत: मुना अधिकारी ढकाल

कम्प्युटर: मन्जिता ढुंगाना

इति संवत् २०७६ साल कार्तिक ५ गते रोज ३ शुभम्।

४

मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७५-CR-०४८४, जबरजस्ती करणी, नेपाल सरकार वि. परिवर्तित नाम बेनी-१ को छोरा परिवर्तित नाम पर्वत-१

प्रतिवादीलाई हाडनातामा समेत सजाय गर्नुपर्नेमा सो नगरेको भन्ने पुनरावेदन जिकिर सम्बन्धमा विचार गर्दा, ७ पुस्ताभित्रको हाडनातामा करणी गर्ने प्रतिवादीलाई कारबाही गरिपाउँ भनी

पीडितकी आमाले जाहेरी दरखास्त दिई निजले पीडित र प्रतिवादीबिच ५ पुस्ताको नाता सम्बन्ध खुलाई मौकामा कागज गरेको पाइन्छ। हाडनातातर्फ जाहेरवालीको सोही भनाइका आधारमा अभियोग दाबी लिएको देखिन्छ। प्रतिवादी भने पीडितसँग हाडनाता पर्ने कुरामा इन्कार रहेको पाइन्छ। प्रतिवादीका साक्षी नन्दबहादुर घर्तीसमेतले जाहेरवालीले खुलाएको नाता सम्बन्धभित्रको पुस्तामा पीडित र प्रतिवादी पर्दैनन् भनी बकपत्र गरेको देखिन्छ। जाहेरवालीले नाता सम्बन्धको पुस्तेवारी टोल छिमेकका अग्रज सासू ससुरालगायतबाट सुनी थाहा पाएको भनी मौकामा कागज गरे पनि सोलाई पुष्टि गरी अदालतमा बकपत्र गर्न सकेको पाइँदैन। वादीका साक्षी मिठु घर्तीले मौकामा गरेको निजहरूको नाता सम्बन्धको कागजको बेहोरा आफ्नो नभएको भनी अदालतमा बकपत्र गरेको देखिन्छ। यस्तो अवस्थामा पीडित र प्रतिवादीबिचको नाता सम्बन्ध आधिकारिक प्रमाणद्वारा समर्थित भएको मिसिल संलग्न कागजातबाट नपाइने।

तसर्थ, पीडित र प्रतिवादीबिचको उल्लिखित नाता सम्बन्धको पुस्तेवारी विश्वसनीय र स्वतन्त्र प्रमाणद्वारा पुष्टि हुन सकेको देखिएन। स्वतन्त्र र वस्तुनिष्ठ प्रमाणको अभावमा अभियोग मागदाबीबमोजिम प्रतिवादीलाई सजाय गर्न फौजदारी न्यायको सिद्धान्तले नमिल्ने हुँदा प्रतिवादी परिवर्तित नाम पर्वत-१ लाई जबरजस्ती करणीको महलको ३(४) र ३क नं. बमोजिम कैद सजाय हुने तथा क्षतिपूर्ति भराउने र हाडनातातर्फको अभियोग दाबी पुग्न नसक्ने भनी सुरु जिल्ला अदालतले गरेको फैसला सदर ठहर्‍याएको उच्च अदालत पोखराको फैसलालाई अन्यथा भन्न मिलेन। प्रतिवादीलाई हाडनातातर्फसमेत सजाय हुनुपर्ने भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्ने नदेखिने।

अतः विवेचित तथ्य, प्रमाण र कानूनी आधार कारणसमेतबाट प्रतिवादी परिवर्तित नाम पर्वत-१ लाई साबिक मुलुकी ऐन, जबरजस्ती करणीको महलको ३(४) नं. बमोजिम ५ वर्ष कैद ऐ. ३क नं. बमोजिम थप

५ वर्ष कैद गरी जम्मा १० वर्ष कैद र प्रतिवादीबाट पीडितलाई रु.२५,०००।- क्षतिपूर्ति भराउने र हाडनातातर्फको अभियोग दाबी पुन नसक्ने भनी सुरु स्याङ्जा जिल्ला अदालतको मिति २०७४।३।२६ को फैसला सदर ठहर्‍याएको उच्च अदालत पोखराको मिति २०७५।२।११ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: मेघनाथ चापागाँई

कम्प्युटर: मन्जिता ढुंगाना

इति संवत् २०७६ साल असार ११ गते रोज ४ शुभम्।

५

मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत र मा.न्या.श्री टंकबहादुर मोक्तान, ०७३-CR-१७७०, ०७४-CR-०७१२, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. मोहनसिंह कुँवर, मोहनसिंह कुँवर वि. नेपाल सरकार

जाहेरवालाले प्रतिवादी मोहनसिंह कुँवरउपर किटानी जाहेरी दिई सोलाई समर्थन गर्ने गरी अदालतमा बकपत्र गरेको, प्रतिवादीले हामीबिच वादविवाद भई समातासमात हुँदा मृतकलाई ढुंगाले टाउकोमा हानेको भनी अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष साबित रहेको, मौकामा बुझिएका देवेन्द्र कुँवर, अरविन्द सिंह कुँवर, पशुपतिदेवी कुँवरसमेतले जाहेरी बेहोरालाई समर्थन गरी कागज गरिदिएका र सोही बेहोरालाई समर्थन गरी अदालतमा बकपत्र गरिदिएको देखिन्छ। त्यस्तै घटनास्थल मुचुल्कामा रगतजस्तो लागेको ढुङ्गा फेला परेको उल्लेख रहेको, मृतकको लास प्रकृति हेर्दा टाउकोको बिच भागमा अन्दाजी ४ इन्च गहिरो घाउ देखिएको र पोष्टमार्टम रिपोर्टमा मृत्युको कारण Blunt Force Injury to Head उल्लेख भई मृतक धनसिंह कुँवरको मृत्यु टाउकोमा धार नभएको वस्तुले चोट लागी हुन आएबाट प्रतिवादी मोहनसिंह कुँवरको कर्तव्यबाट मृतक धनसिंह कुँवरको मृत्यु भएको देखिन आउने।

प्रतिवादी मोहनसिंह कुँवरउपर मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको महलको १ र १३(३) नं.बमोजिमको

कसुर अपराधमा सोही ऐन, महलको १३(३) नं.बमोजिम सजाय गरिपाउँ भनी पुनरावेदक वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन दाबी तथा अनुसन्धान तहकिकातको समयमा यातना दिई कुटपिट गरी बाध्य पारी तयार गरिएको बयान कागज आफैँमा पूर्ण हुन सक्ने स्थिति रहँदैन, त्यसो हो भने सम्मानित अदालतसमक्ष पुनः बयान बकपत्रलगायतका न्यायिक प्रक्रिया निरर्थक हुन जाने हुँदा उच्च अदालत दिपायल, महेन्द्रनगर इजलासबाट मलाई १०(दश) वर्ष कैद गर्ने गरी भएको फैसला बदर गरी सफाई पाउँ भन्ने पुनरावेदक प्रतिवादी मोहनसिंह कुँवरको पुनरावेदन जिकिरतर्फ विचार गर्दा, मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको १४ नं. मा “ज्यान मार्नाको मनसाय रहेनछ, लुकी चोरीकन हानेको पनि रहेनछ, उसै मौकामा उठेको कुनै कुरामा रिस थाम्न नसकी जोखिमी हतियारले हानेको वा विष खुवाएकोमा बाहेक साधारण लाठा, ढुङ्गा, लात मुक्का इत्यादि हान्दा सोही चोटपीरले ऐनका म्यादभिन्न ज्यान मरेमा दश वर्ष कैद गर्नुपर्छ।” भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको पाइन्छ। प्रस्तुत मुद्दामा मृतक र प्रतिवादीबिच ज्यान लिनुपर्नेसम्मको कुनै पूर्वरिसइवी रहेको देखिन आउँदैन। मृतकलाई लुकी चोरी हानेको नदेखिएको र रक्सी खाएको अवस्थामा उत्तेजित भई उसै मौकामा उठेको तत्कालको रिससम्म थाम्न नसकी ढुङ्गाले हानेको देखिन आएबाट प्रतिवादीउपर मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको महलको १ र १३(३) नं. बमोजिमको कसुरमा ऐ.को १३(३) नं.बमोजिम सजाय गरिपाउँ भन्ने पुनरावेदक वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन सकिएन। त्यसैगरी प्रतिवादीउपर परेको किटानी जाहेरी र सोलाई समर्थन गरी जाहेरवालाले अदालतमा गरेको बकपत्र, प्रतिवादीले अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष कसुरमा साबित रही गरेको बयान, घटना विवरण कागज गरेका मानिसहरूको बयान कागज र अदालतमा गरेको बकपत्र, पोष्टमार्टमको रिपोर्टसमेतका सबुद प्रमाणहरू यी पुनरावेदक प्रतिवादी विरुद्ध एक अर्कासँग जोडिई

मालाकार रूपमा रहेको देखिँदा प्रतिवादीको कर्तव्यबाट नै मृतकको मृत्यु हुन गएको भन्ने तथ्य स्थापित हुन गएको अवस्थामा कसुरमा इन्कार रही अदालतमा गरेको बयानका आधारमा मात्र यी प्रतिवादीले सफाइ पाउनु पर्छ भन्ने प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिरसँग पनि सहमत हुन नसकिने ।

अतः उल्लिखित आधार, अवस्था र प्रमाणबाट मृतक र यी पुनरावेदक प्रतिवादीबिच ज्यान मार्ने मनसाय रहे भएको नदेखिएको अवस्थामा सँगै बसी रक्सी खाँदा विवाद भई यी पुनरावेदक प्रतिवादीले मृतकलाई ढुङ्गाले टाउकोमा हानी सोही कारणबाट उपचार हुँदाहुँदै धनसिंह कुँवरको मृत्यु भएको देखिँदै प्रस्तुत वारदात मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १४ नं. अन्तर्गतको कसुर भएको हुँदा यी पुनरावेदक प्रतिवादी मोहनसिंह कुँवरलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १ र १४ नं. बमोजिम १०(दश) वर्षको कैदको सजाय हुने ठहर्‍याई उच्च अदालत दिपायल, महेन्द्रनगर इजलासबाट मिति २०७३।१।१८ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृतः गगनदेव महतो

कम्प्युटरः मन्जिता ढुंगाना

इति संवत् २०७६ साल वैशाख ३१ गते रोज ३ शुभम् ।

इजलास नं. ११

१

मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल र मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी., ०६७-CR-०६७२, ०६७-CR-११८९, ०७२-CR-०६२६, ०७४-RC-०१११, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. शियाशरण राय यादवसमेत, शियाशरण राय यादवसमेत वि. नेपाल सरकार, नेपाल सरकार वि. राम विनोद राय

भाला जस्तो सामान्य हतियार मात्र लिई वारदातमा उपस्थित भएको हदसम्मको कसुरको

कार्यमा यी प्रतिवादी रामविनोद रायलाई अभियोग दाबीबमोजिम मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. अनुसार नै कसुरदार ठहर गरी सजाय गर्न न्यायोचित र कानूनसम्मत नहुने हुँदा यी प्रतिवादीलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १७ (१) नं.बमोजिम १० वर्ष कैद हुने ठहर्छ भन्ने सुरु सर्लाही जिल्ला अदालतको मिति २०७०।१०।२८ गतेको फैसला सदर गर्ने गरेको पुनरावेदन अदालत जनकपुरको फैसला मिलेकै देखिन आउने ।

वारदात हुँदा घटनास्थलतर्फ प्रतिवादी सत्यनारायण रायको साथमा गई अपराध हुँदा मौजुद रहेका अर्थात् ज्यानै लिने र ज्यान गुमाउने जस्तो गम्भीर अपराध हुँदा घटनाको यथार्थता बुझेका र देखेका यी प्रतिवादीहरू शियाशरण राय र श्रीदेव रायको कसुर प्रतिको भूमिका विद्यमान कानूनको के कस्तो कसुर र दायराभित्र पर्ने हुन्छ भन्ने सन्दर्भमा हेर्दा, यी प्रतिवादी शियाशरण राय तथा श्रीदेव रायको मृतक हरिनारायण रायबिच मार्नुपर्नेसम्मको पूर्वरिसइवी रहेको भन्ने र मृतकलाई चोट प्रहार गरेको वा मार्नमा वचन दिएको भन्ने तथ्ययुक्त सबुद प्रमाण मिसिलबाट नदेखिनुले यी प्रतिवादीसमेतको चोट प्रहारबाट मृतकको मृत्यु भएको भन्ने नदेखिएको यस्तो स्थितिमा यी दुई प्रतिवादीलाई अभियोगदाबी मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. अनुसार नै कसुरदार ठहर गरी सजाय गर्न न्यायोचित र कानूनसङ्गत नहुने हुँदा प्रतिवादी शियाशरण राय र श्रीदेव राय वारदात हुँदा घटनास्थलमा उपस्थितसम्म भएको देखिँदा सो वारदातमा भएको उपस्थिति र घटनालाई नजिकबाट हेरी बुझिरहेको जस्तो भूमिकाको आधारमा आधारमा निजहरूले मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १७(३) नं. अनुसारको कसुर गरेको पुष्टि भएकोले निजहरूलाई तजबिज कैद वर्ष १ (एक) हुने ठहर्छ भन्ने सुरु सर्लाही जिल्ला अदालतको मिति २०६५।०८।१० र २०६६।०९।०८ गतेको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालतको मिति

२०६६।११।२६ गतेको फैसला मिलेकै देखिने ।

प्रतिवादी सियाशरण राय तथा श्रीदेव रायले १/१ वर्ष कैद हुने ठहर्‍याएको सुरुको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत जनकपुरको फैसला बदर गरी पूर्णरूपमा सफाइ पाउँ भनी लिएको जिकिरतर्फ हेर्दा, यी पुनरावेदक प्रतिवादीहरूले Alibi को जिकिर लिई निजहरूले लिएको सो जिकिरलाई निजहरूका साक्षीहरूबाट पुष्टि गराउने प्रयाससम्म गरेको देखिन्छ तापनि, सहअभियुक्त सत्यनारायण रायले गरेको मौकाको बयान र जाहेरी दरखास्तसमेतबाट वारदातस्थलमा निजहरूको उपस्थिति रहे भएकै देखिन आएकोले निजहरूको जिकिर तथा साक्षीहरूको बकपत्र खण्डित भएको स्थिति विद्यमान छ । यद्यपि, निज प्रतिवादीहरूसमेत उपर मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं.बमोजिम सजाय गरिपाउँ भन्ने अभियोग मागदाबी रहेको छ । मिसिल संलग्न कागजातहरूबाट निज प्रतिवादीहरूको वारदातस्थलमा उपस्थितिसम्म रहेको पुष्टि भएको छ तर निजहरूले के कस्तो चोट छोडेको हो भन्ने कुरा प्रमाणबाट पुष्टि हुन सकेको स्थिति विद्यमान नहुँदा यी पुनरावेदक / प्रतिवादीका हकमा मत सल्लाहमा पसेको भन्ने आधारमा मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १७(३) नं.बमोजिमको कसुर कायम गरी एक / एक वर्ष कैद सजाय गर्ने गरेको सुरु सर्लाही जिल्ला अदालतको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत जनकपुरको फैसला मिलेकै देखिने ।

अतः उल्लिखित आधार कारणबाट प्रतिवादीहरू सियाशरण राय र श्रीदेव रायलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १७(३) नं.बमोजिम १ / १ वर्ष कैद गर्ने गरेको सुरु सर्लाही जिल्ला अदालतको क्रमशः मिति २०६५।०८।१० र २०६६।०१।०८ गतेको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत जनकपुरको मिति २०६६।११।२६ गतेको र प्रतिवादी रामविनोद रायको हकमा मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १७(१) नं.बमोजिम १० वर्ष कैद हुने

ठहर्‍याई भएको सुरु सर्लाही जिल्ला अदालतको मिति २०७०।१०।२८ गतेको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत जनकपुरको मिति २०७२।०१।०२ गते फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

प्रतिवादी सत्यनारायण राय तथा रामविजय रायको हकमा साधकको रोहमा विचार गर्दा, किटानी जाहेरी दरखास्त, सहअभियुक्त सत्यनारायण रायले छोरा राम विजयले सानो बच्चरो लिई गएको हामी प्रतिवादीहरूको कुटपिटबाट हरिनारायण सख्त घाइते भएको भनी अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष गरेको बयान र मौकामा कागज गर्ने सूर्यदेव रायसमेतका व्यक्तिहरूको कागजबाट यी प्रतिवादी वारदातको दिन वारदात स्थलमा नै भएको निज बच्चरो लिई गएको र सो बच्चरोले हरिनारायण रायको टाउकोमा प्रहार गरेको भन्ने कुरा पुष्टि भएको अवस्था छ । मिति २०६२।०१।२४ को मौकाको प्रहरी सञ्चार जाहेरीमा हरिनारायणलाई धारिलो हतियार बच्चरोसमेतले हानी घाइते बनाएकोमा उपचार गराउन ल्याउँदा मृत्यु भएको भन्ने उल्लेख भएको, मृतकको लासजाँच हुँदा टाउकोको दायाँ निधारको तालुको भागमा आधा इन्च लम्बाइ चौडाइको काटेको चोट र टाउकोको बाँयातर्फको कानको जोर्नीको भागमा समेत काटिएको २ इन्च लम्बाइ चौडाइको चोट भन्ने उल्लेख भएको, मृतकलाई धारिलो हतियारसमेतले हानी काटी सख्त घाइते बनाएको भन्नेसमेतको बेहोराको घटनास्थल मुचुल्का रहेको र मिसिल संलग्न कागजातबाट निज प्रतिवादी रामविजय रायले धारिलो हतियार (बच्चरो) ले मृतक हरिनारायण रायलाई टाउकोमा प्रहार गरेको, टाउकोमा लागेको चोट र रक्तश्रावको कारणले हरिनारायण रायको मृत्यु भएको देखिँदा प्रतिवादी रामविजय रायले मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १ नं. र १३(३) नं. विपरीतको कसुर गरेको देखिन आएकोले प्रतिवादीद्वय सत्यनारायण राय र रामविजय रायको हकमा मुलुकी ऐन ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम जन्मकैदको सजाय हुने ठहर्‍याई

सुरु सर्लाही जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला सदर गर्ने गरी भएको पुनरावेदन अदालत जनकपुरबाट भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सो फैसलाको साधकसमेत सदर हुने।

इजलास अधिकृत: ताराप्रसाद डाँगी

फैसला लेखनमा सहयोग गर्ने इजलास अधिकृत: धनसिंह गिरी

कम्प्युटर: चन्द्रा तिमल्सेना

इति संवत् २०७६ साल असार २ गते रोज २ शुभम्।

२

मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल र मा.न्या. श्री तेजबहादुर के.सी., ०७५-WH-०१२९, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, गीता खरेल वि. नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौंसमेत

रिट निवेदक घनश्याम श्रेष्ठको हकमा २०७५।१२।११ गते जरूरी पक्राउ पुर्जी स्वीकृतिको अनुमति लिई सोही दिन निज अभियुक्तलाई पक्राउ गरिएको र मिति २०७५।१२।१० गतेबाट लागू हुने गरी मिति २०७५।१२।१७ गते सोही मुद्दाको अनुसन्धानको सिलसिलामा संगठित अपराध निवारण ऐन, २०७० को दफा १४ बमोजिम दिन ११(एघार) म्याद थप भएका अभियुक्त देवकुमार साँवा (लिम्बू) सँग मिलान हुने गरी पहिलो पटक दिन ५ (पाँच), ऐ. १५ गतेबाट लागू हुने गरी दोस्रो पटक मिलान म्याद दिन ३ (तीन) र ऐ. १८ गतेबाट लागू हुने गरी पाँचौ पटक दिन ८ (आठ) को म्याद थपको अनुमति सुनसरी जिल्ला अदालतबाट लिएको तथा यस अदालतको मिति २०७६।१।१४ गतेको आदेशले जिल्ला प्रहरी कार्यालय सुनसरीले यस अदालतमा पठाएको प्रमाण मिसिलसमेत हेर्दा छैठौँ पटक दिन १०(दश) आधार र कारणसहित म्याद थप भई निज प्रतिवादीले हातहतियार खरखजाना अभियोगमा जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालयमा बयान गरी प्रतिवादीउपर हातहतियार खरखजाना (संगठित अपराध) कसुर मुद्दामा प्रहरी हिरासतमा राखी अनुसन्धान कार्य जारी रहेको अवस्थामा प्रवृत्त भावना लिई कानूनविपरीत थुनामा राखेको भन्ने निवेदन

मागबमोजिम गैरकानूनी थुना भन्ने अवस्था देखिएन।

कानूनी अधिकार प्रयोग गरी कानूनबमोजिम पालना गर्नु पर्ने कार्यविधि पालना गरी बन्दीलाई हातहतियार खरखजाना (संगठित अपराध) मुद्दामा अनुसन्धानको लागि थुनामा राखिएको अवस्थामा सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०७४ को नियम ३७(क) र (ख) को अवस्था आकर्षित हुने अवस्था देखिएन। अतः निवेदन मागबमोजिम बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गर्न मिलेन। रिट निवेदन खारेज हुने।

इजलास अधिकृत: जनकसिंह बोहरा

कम्प्युटर: चन्द्रा तिमल्सेना

इति संवत् २०७६ साल वैशाख ११ गते रोज ४ शुभम्।

यसै लगाउका निम्न मुद्दाहरूमा पनि यसैअनुसार फैसला भएका छन्:

- ०७५-WH-०१२८, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, विनोद श्रेष्ठ वि. नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौंसमेत
- ०७५-WH-०१५३, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, सुनिता प्रधान (गुरुङ) वि. नेपाल सरकार, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबार, काठमाडौंसमेत
- ०७५-WH-०१३०, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, संजिव गौतम वि. नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौंसमेत

इजलास नं. १२

१

मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी. र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७२-CR-११०० र ०७२-CR-११९५, जबरजस्ती करणी, नेपाल सरकार वि. सुमन थापा र समन थापा वि. नेपाल सरकार

वयस्क विवाहित महिलाले आफूलाई कसैले जबरजस्ती करणी गन्यो भनी किटानी जाहेरी दिनुको अतिरिक्त अदालतमा समेत सोसँग मिलान हुने गरी

बकपत्र गरे पनि सो तथ्य घटनास्थलका निर्जीव एवं पीडित एवं प्रतिवादीको शारीरिक परीक्षण जस्ता भौतिक प्रमाणहरूबाट पुष्टि हुन नितान्त जरूरी हुन जाने । पीडिता अरूले व्यवस्था मिलाइदिएको अपरिचित प्रतिवादी व्यक्तिसँगको मोटरसाइकलमा चढेर जानु, अनि निज प्रतिवादीले जङ्गलको छेउ सडकमा मोटर साइकल रोकी जङ्गलतर्फ जान भनी गरेको आग्रह स्वीकारी गई स्वेच्छा एवं मन्जुरीले करणी लिनु दिनु गरेपछि उक्त स्थानमा गए आएको कसैले देखेको कारणले उक्त कार्यलाई जबरजस्ती करणीको संज्ञा दिनु तथ्य, प्रमाण एवं कानूनको रोहमा मिल्ने नदेखिने । जबरजस्ती करणी गरेको केही प्रमाण नदेखिएको भन्ने पीडितको शारीरिक एवं योनि परीक्षणको प्रतिवेदनले जबरजस्ती करणी भए गरेको प्रत्यक्ष एवं भौतिक प्रमाणबाट समर्थित हुन नसक्दा पीडित र प्रतिवादीबिच खुसीराजीले नै करणी भए गरेको पुष्टि हुन्छ । पीडितको किटानी जाहेरी दरखास्त एवं सोलाई समर्थन गर्ने गरी निजले अदालतमा उपस्थित भई गरेको बकपत्रलाई अन्य भौतिक सबुद प्रमाणले समर्थन र पुष्टि नगरेको हुँदा पुनरावेदन अदालत बागलुङबाट प्रतिवादीलाई कसुरदार ठहर गरी गरेको फैसला मिलेको नदेखिने ।

तसर्थ, माथि विवेचित आधार प्रमाणबाट कसुरदार ठहर गरी प्रतिवादी सुमन थापालाई जबरजस्ती करणीको महलको ३ नं. को देहाय (५) बमोजिम ५ वर्ष कैद हुने र ऐ. महलको १० नं. बमोजिम प्रतिवादीबाट पीडितले रु.३०,०००।- क्षतिपूर्ति भरी पाउने ठहर्नाई पुनरावेदन अदालत, बागलुङबाट मिति २०७२/६/१३ मा भएको फैसला मिलेको नदेखिँदा उल्टी भई प्रतिवादीले अभियोग दाबीबाट सफाई पाउने ।

इजलास अधिकृत: नगेन्द्रकेशरी पोखरेल

कम्प्युटर : विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति संवत् २०७४ साल जेठ १९ गते रोज ६ शुभम् ।

२

मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी. र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०६९-WO-०५२६, उत्प्रेषण,

पृथ्वीराज जोशी वि. जिल्ला शिक्षा कार्यालय, बाजुरासमेतसमेत

निवेदकले सेवा प्रवेश गर्दा पेस गरेका प्रमाणपत्रहरू नक्कली भएको भनी उजुरी परी छानबिनको क्रममा रहेको भन्ने कुरा विपक्षीहरूको लिखित जवाफबाट देखिए तापनि यसरी निवेदकले पेस गरेका प्रमाणपत्र नक्कली हुन् भनी परेको उजुरीको सम्बन्धमा सम्बन्धित निकायले आवश्यक छानबिन गरी निर्णय गर्ने कुरा र निवेदकले उमेर हदका कारण अनिवार्य अवकाश पाउँदा शिक्षक सेवा आयोग नियमावली, २०५७ (संशोधनसहित) को नियम ३९ को बढुवासम्बन्धी विशेष व्यवस्था फरकफरक विषयहरू हुन् । एकातिर कुनै पनि तहको श्रेणीमा शिक्षक पदमा स्थायी नियुक्ति भई सेवारत शिक्षकले निजले पेस गरेका आवश्यक शैक्षिक योग्यताका प्रमाणपत्रहरू नक्कली हुन् भनी उजुरी परी छानबिनको प्रक्रियामा रहेको अवस्थामा त्यस्तो छानबिनको निर्णय नभएसम्म त्यस्तो शिक्षकलाई शिक्षक सेवा आयोग नियमावली, २०५७ (संशोधनसहित) को नियम ३९ बमोजिम विशेष बढुवा गर्न नमिल्ने भनी कानूनले रोक लगाएको देखिँदैन भने अर्कोतिर रिट निवेदक विरुद्ध कुनै कारबाही भई निर्णय भएकोले कानूनतः बढुवा नभएको हो भनी विपक्षीहरूले आफ्नो लिखित जवाफमा भन्न सकेको अवस्था छैन । निवेदकको शैक्षिक योग्यताको प्रमाणपत्र नक्कली हो भनी सम्बन्धित निकायबाट पुष्टि नभएसम्म साथै निज विरुद्ध कारबाही भई कुनै सजायको भागीदार नभएसम्म अवकाश हुँदा नियमानुसार निजलाई स्वतः एक तह बढुवा पाउने निजको कानूनी अधिकारबाट निजलाई वञ्चित गर्न मिल्दैन । यस्तो अवस्थामा रिट निवेदकका प्रमाणपत्रहरू छानबिनको क्रममा रहेको भन्ने आधारमा निजले शिक्षक सेवा आयोग नियमावली, २०५७ (संशोधनसहित) को दफा ३९ बमोजिम विशेष बढुवा हुन पाउने कानूनी अधिकारबाट वञ्चित गर्नु न्यायसम्मत देखिन नआउने ।

अतः रिट निवेदकले नि.मा.वि. तृतीय तहको श्रेणीमा स्थायी नियुक्ति भई सोही तहको श्रेणीबाट

उमेर हदको कारण निवृत्तभरण पाउने गरी अनिवार्य अवकाश हुँदा शिक्षक सेवा आयोग नियमावली, २०५७ (संशोधनसहित) को नियम ३९ बमोजिम एकतह माथिल्लो श्रेणीमा बढुवा गरी अवकाश दिनुपर्नेमा सो नगरी नि.मा.वि. तृतीय तहको श्रेणीबाट नै अवकाश दिने गरी जिल्ला शिक्षा कार्यालय बाजुराको मिति २०६९।४।११ को निर्णय कानूनविपरीत भएको देखिँदा उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर हुने ठहर्छ । साथै रिट निवेदकलाई शिक्षक सेवा आयोग नियमावली, २०५७ को नियम ३९ बमोजिम एकतहको श्रेणीमा बढुवा दिई अनिवार्य अवकाश दिनु भनी विपक्षीहरूको नाममा परमादेशको आदेशसमेत जारी हुने ।

इजलास अधिकृत: उदवीर नेपाली

इति संवत् २०७४ साल पुस १२ गते रोज १ शुभम् ।

३

मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी. र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७०-CR-११९३, आगोलागी ज्यान मार्ने उद्योग, भिमबहादुर कुँवर वि. नेपाल सरकार

पुनरावेदक / प्रतिवादी छमसिंह भन्ने भिमबहादुर कुँवरले आफूलाई रु.२,००,०००।- दिने भनी आफूसँगै लगी जाहेरवाला विरेन्द्र श्रेष्ठको घरमा मिति २०६८/११/२८ मारए.३० गते गरी दुई दिन आगो लगाएको हो भन्ने कुरा सहप्रतिवादी मीरा परियारले अनुसन्धान र अदालतको बयानमा लेखाइदिएको पाइन्छ । निजको अदालतको र अनुसन्धानको बयानमा लेखाइदिएको घटनाक्रमसहितको तथ्य परस्पर समर्थित हुन आएको छ । साथै निजलाई गाउँ समाजका मानिसहरूले सोध्दासमेत सोही कुरा बताएको भन्ने जाहेरी दरखास्त र मौकामा बुझिएका मानिसहरूको मौकाको भनाइ र सोहीअनुरूपको अदालतको भनाइबाट समर्थित हुन आएको छ । प्रत्यक्ष रूपमा वारदातमा आफैँ संलग्न भएकी यी सहप्रतिवादी मीरा परियारले गाउँ समाजमा र अनुसन्धानको क्रममा व्यक्त गरेको कुरालाई अदालतमा समेत समर्थन गरिदिएको अवस्थामा सहअभियुक्तको पोललाई अन्यथा मान्नुपर्ने अवस्था मिसिलमा रहेको देखिँदैन । आफूले समेत

कसुरलाई स्वीकारी गरिएको सहअभियुक्तको पोललाई अन्यथा नदेखिएको अवस्थामा प्रमाणको रूपमा ग्रहण गर्न मिल्ने नै देखिने । प्रतिवादी छमसिंह भन्ने भिमबहादुर कुँवरले आफूलाई प्रतिवादीमध्येको मीरा परियारले पोल गरी लेखाउनुपर्ने विश्वसनीय आधार दिन नसकेको र केबल उधारो नदिएको कारणले पोल गरे भनी लिएको प्रतिवादी छमसिंह भन्ने भिमबहादुरको जिकिर भरपर्दो र ग्रहणयोग्य देखिँदैन । मीरा परियारको बयान बेहोराबाट निज मीरा परियारलाई मिति २०६८/११/२८ गते बेलुका ७:०० बजेतिर रु.५० दिई यी पुनरावेदक / प्रतिवादी छमसिंह भन्ने भिमबहादुर कुँवरले मडितेल किन्न पठाएको भन्ने देखिन्छ । रु.५० मा मडितेल किन्न आफ्नो पसलमा सोही समयमा मीरा परियार आएको भन्ने कुरा उक्त मडितेल किनेको पसलका पसलवाला सन्तबहादुर सहानीले घटना विवरण कागज गरिदिएको र सोही कुरालाई समर्थन गर्दै निजले अदालतमा बकपत्रमा समेत गरिदिएको पाइन्छ । साथै निजले मडितेल किनेर लगेको बोटललाई समेत अदालतमा सनाखत गरेको भनी बकपत्रमा लेखाइदिएका छन् । उक्त मडितेल कुनै अर्को प्रयोजनको लागि लिन पठाएको भन्ने कुरा यी पुनरावेदक / प्रतिवादीले भन्न सकेको नपाइने ।

पुनरावेदक / प्रतिवादीले सहप्रतिवादी मीरा परियारले उधारो नदिएको रिसले आफूलाई पोल गरेको भनेपनि सो कुरालाई विश्वासयोग्य मान्न सकिने गरी आधार कारण प्रस्तुत गर्न सकेको पाइँदैन । कुनै पनि व्यक्तिले उधारो नदिएको जस्तो साधारण कुराको रिस पोख्न आफूसमेत आगो लगाउने जस्तो आपराधिक क्रियामा संलग्न थिए भनी नभए नगरेको कुरा लेखाए होलान् भनी मान्न मिल्ने पनि देखिँदैन । उल्लिखित आधार र कारणहरूबाट यी पुनरावेदक / प्रतिवादी छमसिंह भन्ने भिमबहादुर कुँवरको समेत जाहेरवाला विरेन्द्र श्रेष्ठको घरमा आगो लगाउने कसुरमा संलग्नता रहेको भन्ने तथ्य स्थापित हुन आएको छ । त्यसैले पुनरावेदन अदालतबाट यी पुनरावेदक / प्रतिवादी छमसिंह भन्ने भिमबहादुर कुँवरलाई मुलुकी ऐन आगो

लगाउनेको महलको १ नं.को कसुरमा सोही महलको ५ नं.बमोजिम ४ वर्ष कैद सजाय गर्ने गरी भएको फैसला मिलेकै देखिन आउने ।

मौकामा गरिएको घटनास्थल प्रकृति मुचुल्का र प्रतिवादीको साक्षीले रु.१०,०००।- सम्मको धनमाल नोक्सान भएको भनी बकपत्र गरिदिएको कुरालाई आधार मान्दा उक्त घरको खापावाल ढोका जली नष्ट भएको, तल्लो भागको संगार जलेको, माथिल्लो भागको दलिन क्षति भएकोसम्म देखिँदा हालको चलनचल्तीको मूल्यलाई विचार गर्दा रु.२०,०००।- बीस हजारसम्म नोक्सानी हुन गएको भनी पुनरावेदन अदालतले कायम गरेको बिगो मनासिब नै देखिन आयो । त्यसैले जाहेरवालाले पुनरावेदक / प्रतिवादी र अर्को प्रतिवादी मीरा परियारबाट हानि नोक्सानीको बिगोबापत रु.२०,०००।- दामासाहीले भराई पाउने ठहर्‍याएको पनि मिलेकै देखिने ।

अतः माथि विवेचित आधार र प्रमाणहरूबाट सुरु बागलुङ जिल्ला अदालतबाट यी पुनरावेदक / प्रतिवादी छमसिंह भन्ने भिमबहादुर कुँवरलाई मुलुकी ऐन, आगो लगाउनेको १ नं. बमोजिमको कसुरमा ऐ.महलको ५ नं.बमोजिम ४ वर्ष कैद सजाय हुने ठहर्‍याई बिगो नभराएको हदसम्म सुरु बागलुङ जिल्ला अदालतबाट मिति २०६९/०८/०५ मा भएको फैसला केही उल्टी गरी यी पुनरावेदक / प्रतिवादीलाई ४ वर्ष कैद र नोक्सान गरेको बिगो रु.२०,०००।- जाहेरवालाले यी पुनरावेदक / प्रतिवादी छमसिंह भन्ने भिमबहादुर कुँवरसमेतबाट दामासाहीका दरले भराई लिन पाउने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत बागलुङबाट मिति २०७०/०८/२४ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : यदुराज शर्मा

कम्प्युटर : सिजन रेग्मी

इति संवत् २०७४ साल मङ्सिर १० गते रोज १ शुभम् ।

४

मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी. र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७३-सी-०५५३, निर्णय दर्ता बदर,

दिपा सुनारसमेत वि. प्रकाश बुढाथोकीसमेत

प्रत्यर्थी वादी प्रकाश बुढाथोकी एवं वीरबहादुर बुढाथोकीले मिति २०६३/५/२३ को अंश भरपाइबाट सो लिखतमा भएबमोजिमको सम्पत्ति अंशबापत प्राप्त गरेको भन्ने देखिएको र निजहरूले सोबाहेक अन्य सम्पत्ति अंशबापत प्राप्त गरेको भन्ने पनि देखिँदैन । निजहरूको सो अंशलाई अदालतका उपर्युक्त फैसलाहरूले समेत मान्यता दिई सुरक्षित रूपमा कायम गरेको देखिन्छ । रीतपूर्वक रजिस्ट्रेसन भई अंश भरपाइबाट अंश जस्तो नैसर्गिक हकका रूपमा प्राप्त सम्पत्ति निज दर्तावालाहरूको थाहा जानकारी विना दाखिल खारेजको निर्णय भई अन्य व्यक्तिको नाममा गएको देखिन्छ । यस स्थितिमा पूर्ववत् भएका अदालतका फैसलाको अन्तिमताको (Finality of Judgement) सिद्धान्त प्रस्तुत मुद्दामा आकर्षित हुन सक्ने र सान्दर्भिक रहेको अवस्था देखिँदैन । प्रत्यर्थी वादी प्रकाश बुढाथोकी र प्रतिवादी टेकबहादुर बुढाथोकी भएको अंश मुद्दा र फैसला बदर मुद्दाबाट पनि मिति २०६३/५/२३ को भरपाइ लिखत जीवित र क्रियाशील भएको देखिन्छ । सो फैसलाउपर चुनौती नभई अन्तिम भएर रहेको छ । यसरी अदालतबाट भएका फैसलाले मिति २०६३/५/२३ को अंश भरपाइलाई नैसर्गिक हकको रूपमा स्वीकार गरिरहेको स्थितिमा सोही अंश भरपाइका जग्गाहरू अंश प्राप्त गरेका व्यक्तिहरू वीरबहादुर र प्रकाश बुढाथोकीलाई कुनै थाहा जानकारी नदिई एकाएक अन्य व्यक्तिको नाममा दाखिल खारेज हुने गरी भएको निर्णय बदर गरिपाउँ भनी परेको फिराद फैसलाको अन्तिमताको नाममा खारेज हुन सक्ने देखिन नआउने ।

प्रत्यर्थी वादी प्रकाश बुढाथोकी र टेकबहादुर बुढाथोकीबिच चलेको अंश मुद्दा र फैसला बदर मुद्दाले मिति २०६३/५/२३ को अंश भरपाइलाई कुनै असर वा निष्क्रिय बनाएको देखिँदैन । सोही लिखतबमोजिमका जग्गाहरू प्रकाश बुढाथोकीसमेत विरुद्ध दिपा सुनारसमेत भएको फैसला बदर मुद्दा (०६९-CP-००४४) मा उल्लेख भएका पनि छन् । सो फैसलाले

पनि “मिति २०६३/५/२३ गते मालपोत कार्यालय चाबहिल काठमाडौँबाट अंश बुझेको भरपाई मिसिल संलग्न देखिँदा पहिले नै अंशबन्डा भइसकेको व्यक्तिले सो मितिपछिको फैसला र त्यसबाट सिर्जना भएको दायित्वमा यी वादीको हकमा कुनै असर पर्ने नदेखिँदा फिराद दाबीबमोजिम फैसला बदर गर्न मिलेन” भनी उल्लेख भएको देखिन्छ। यसरी अदालतको फैसलाले नै हक सुरक्षित गरी रहेको जग्गामा उनाउ तवरबाट भएको निर्णयका सम्बन्धमा परेको फिराद दाबीलाई मुलुकी ऐन अ.बं.७३ नं.बमोजिम एका मुद्दाको रूप विचार गरी परेको फिराद भन्न सकिने अवस्था नरहने।

मिति २०६३/५/२३ गते प्रतिवादी टेकबहादुर बुढाथोकी र निजका भाइहरू वादी प्रकाश बुढाथोकी र वीरबहादुर बुढाथोकीबिच मालपोत कार्यालय, काठमाडौँमा भएको अंश बन्डाको कागज र सो बन्डाबाट दाबीका रूकुम जिल्ला विजयश्वरी गा.वि.स. वडा नं. ५ का कि.नं. २०९१ र २३३३ का जग्गाहरू वादी वीरबहादुर बुढाथोकीका नाममा अंश भागमा परेको र कि.नं. २६६७ का जग्गा वादी प्रकाश बुढाथोकीका नाममा अंश भागमा परेको कुरा मिसिल संलग्न अंश भरपाईबाट स्पष्टरूपले देखिन्छ। एकाको अंश भागमा परेको जग्गालाई निजको मन्जुरीबेगर अरूले आफ्नो लेनदेन व्यवहार मिलाउने मनसायले जग्गा लेनदेन लिलाम नामसारी गर्न पाउने वा सक्ने कुरा पनि कानूनसम्मत देखिएन। उक्त अंश भरपाईको कागजलाई अन्यथा प्रमाणित नगर्दासम्म सो बन्डाबमोजिम वीरबहादुर बुढाथोकीले प्राप्त गरेको कि.नं.२०९१, २३३३ र प्रकाश बुढाथोकीले प्राप्त गरेको कि.नं. २६६७ का जग्गाहरू निजहरूका होइनन् भन्न मिल्ने नदेखिने।

पुनरावेदकले प्रतिवादीमध्येका टेकबहादुर बुढाथोकीलाई रकम दिएको, निजले सो रकम फिर्ता नगरेको भन्ने देखिएकोले प्रतिवादी टेकबहादुर बुढाथोकीले पुनरावेदक प्रतिवादीहरूसँग लिएको ऋण धनका सम्बन्धमा निजको जिम्मेवारी हुने भएकोले निजको हकको सम्पत्ति यी पुनरावेदक प्रतिवादीहरूले

प्रचलित कानूनबमोजिम पक्रन र असुलउपर गर्न गराउन सक्ने नै हुन्छ। निजको हकभोग प्रमाणको हदसम्मको सम्पत्तिबाट पुनरावेदकले असुलउपर गर्नसक्ने नै देखिँदा प्रत्यर्थी वादीहरूले मिति २०६३/५/२३ को अंश भरपाई लिखतबाट प्राप्त गरेको सम्पत्तिमा यी पुनरावेदकहरूको हक सिर्जना हुन सक्ने नदेखिने।

तसर्थ, उल्लिखित आधार प्रमाणहरूबाट सुरु रूकुम जिल्ला अदालतबाट मिति २०७१/७/१६ मा भएको फैसला केही उल्टी भई वादीहरूले मिति २०६३/५/२३ मा अंश भरपाईबाट प्राप्त गरेको कि.नं. २०९१, २३३३ पूरै र कि.नं. २६६७ को पश्चिमतर्फका जग्गाहरू मालपोत कार्यालय रूकुमबाट मिति २०६९/९/६ मा भएको दाखिल खारेज निर्णय बदर भई प्रत्यर्थी वादीहरूका नाममा दाखिल खारेज नामसारी हुने र साथै सो हदभन्दा बढीमा पुनरावेदकहरूको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत तुलसीपुरबाट मिति २०७३।२।३२ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत (उपसचिव): चिन्तामणि शर्मा
कम्प्युटर : अभिषेककुमार राय
इति संवत् २०७५ साल कार्तिक १३ गते रोज ३ शुभम्।

५

मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी. र मा.न्या.श्री उम्बरबहादुर शाही, ०७१-WO-०४१९, उत्प्रेषण, रूक्माङ्गत अधिकारी वि. जिल्ला शिक्षा कार्यालय, नवलपरासीसमेत

निवेदकले सेवा प्रवेश गर्दा पेस गरेको शैक्षिक प्रमाणपत्रमा किटिएको जन्ममिति सन् ५ नोभेम्बर १९५४ तदनुसार, वि.सं. २०११ कार्तिक २० भएको देखिन्छ। यसैगरी निजले सेवा प्रवेश गर्दा भरेको वैयक्तिक नोकरी विवरण (सिटरोल) मा सन् ५ नोभेम्बर १९५४ तदनुसार, वि.सं. २०११ कार्तिक २० भएको देखियो। निवेदकले सेवा प्रवेश गर्दा पेस गरेको नागरिकताअनुसारको जन्ममिति २०४१/०४/२४ मा ३१ वर्ष भएको भनी नागरिकतामा उल्लेख भएको देखिन आउँछ। निवेदकको नागरिकताअनुसार

निजको जन्ममिति २०१०/०४/२४ मा भएको खुल्न आएको देखिँदा निज निवेदकको साठी वर्ष पुग्ने मिति २०७०/०४/२३ हुन आएको देखियो । तसर्थ निवेदक रुक्माङ्गत अधिकारीको अनिवार्य अवकाश हुने मिति निजको नागरिकताअनुसार जन्ममिति २०१०/०४/२४ भएकोले जुन उमेरबाट निज पहिले अवकाश हुन्छ सोही आधारमा उमेर गणना गर्नुपर्ने कानूनी व्यवस्था भएको देखिँदा निवेदक रुक्माङ्गत अधिकारी मिति २०७०/०४/२३ मा अनिवार्य अवकाश हुने देखिन आउने ।

विद्यालय शिक्षक किताबखानामा राखिने व्यवस्था भएको र उक्त नियमावली नियम १२६(२) (घ) मा भएको कानूनी व्यवस्थाअनुसार, निवेदक शिक्षक रुक्माङ्गत अधिकारीलाई उमेरको कारणबाट अनिवार्य अवकाश पाउने भनी अवकाश पाउने मिति समेत खुलाई छ महिना अगावै जानकारी गराएको देखिन नआउने ।

निवेदकले मिति २०७०/०४/२३ देखि मिति २०७१/०७/१९ सम्म १ वर्ष २ महिना २५ दिन बढी समय कार्यरत रही महाराजा नि.मा.वि. हान्तीखोर, नवलपरासीमा सेवा गरेको देखिन आएको हुँदा जिल्ला शिक्षा कार्यालय, नवलपरासीको च.नं.१३१८ मिति २०७१/०७/१४ को अनिवार्य अवकाश पत्र शिक्षा ऐन तथा शिक्षा नियमावलीमा भएका कानूनी व्यवस्था प्रतिपादित सिद्धान्त र श्रमसम्बन्धी विधिशास्त्रीय दृष्टिकोणबाट समेत न्यायसङ्गत देखिन नआउने ।

अतः माथि विवेचित आधार, कारण र प्रमाणहरूसमेतबाट अगाडिको मिति अर्थात् मिति २०७०/०४/२३ गतेबाट निवेदकलाई अनिवार्य अवकाश हुने भनी जिल्ला शिक्षा कार्यालय, नवलपरासीको च.नं. १३१८ मिति २०७१/०७/१४ को पत्र र सोको आधारमा भएको पत्राचार र काम कारबाहीहरू त्रुटिपूर्ण भएको देखिँदा उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरिदिएको छ । अब निवेदकको मागबमोजिम मिति २०७१/०७/१९ सम्म निवेदक हाजिर भई काम काज गरेको देखिएकोले मिति

२०७०/०४/२३ देखि निवेदकको अनिवार्य अवकाश हुने भए पनि उक्त अवकाश मितिदेखि मिति २०७१/०७/१९ सम्मको निवेदकले खाई पाई आएको तलब निवेदकले फिर्ता गर्नु नपर्ने र अवकाश भएको मिति २०७०/०४/२३ को अन्तिम महिनाको तलब मानी मिति २०७०/०४/२३ देखि हालसम्म हुन आउने निवृत्तिभरण रकम एकमुस्ट र त्यसपछि मासिक निवृत्तिभरण नियमित रूपमा दिनु दिलाउनुको साथै निवेदक रुक्माङ्गत अधिकारीको पेन्सन पट्टा बनाइदिनु भनी विद्यालय शिक्षक किताबखाना ताहाचल काठमाडौंको नाममा परमादेशको आदेश जारी हुने ।

इजलास अधिकृत:- लोकबहादुर हमाल

इति संवत् २०७४ साल माघ ९ गते रोज ३ शुभम् ।

इजलास नं. १३

१

मा.न्या. श्री पुरुषोत्तम भण्डारी र मा.न्या. श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७५-WO-०२५४, उत्प्रेषण/परमादेश, रन्जना केसरी वि. नेपाल सरकार सिंहदरबार, काठमाडौंसमेत

विपक्षी त्रिभुवन विश्वविद्यालय इन्जिनियरिङ अध्ययन संस्थान पुल्चोकको लिखित जवाफबाट रिट निवेदकले मेकानिकल इन्जिनियरिङ अध्ययनका लागि अनिवार्य रूपमा आफ्नो नेपाली नागरिकता पेस गर्नु पर्ने देखिन आयो । अब रिट निवेदकले आफ्नो नेपाली नागरिकता पेस नगरेकै कारण निवेदकले उच्च शिक्षा हासिल गर्न पाउने संविधान प्रदत्त शिक्षासम्बन्धी मौलिक हकबाट वञ्चित हुनु पर्ने हो त भनी हेर्नु पर्ने हुन आउँछ । नेपालको संविधानको धारा ३१ ले मौलिक हकको रूपमा शिक्षासम्बन्धी हकको व्यवस्था गरेको छ । धारा ३१ मा शिक्षासम्बन्धी हकअन्तर्गत उपधारा (१) मा "प्रत्येक नागरिकलाई आधारभूत शिक्षामा पहुँचको हक हुनेछ" भन्ने व्यवस्था गरेको पाइन्छ । रिट निवेदक नेपाली नागरिकको छोरी भएको कुरामा विवाद रहेको देखिँदैन । रिट निवेदकले उच्च शिक्षाको लागि विपक्षी इन्जिनियरिङ अध्ययन संस्थान पुल्चोक भर्ना

हुनका लागि सम्मानित अदालतबाट अन्तरिम आदेश भएपश्चात रोक नलगाएको भन्ने कुरा विपक्षीमध्येका त्रिभुवन विश्वविद्यालयसमेतको लिखित जवाफबाट देखियो । अध्ययन गरिरहको विद्यार्थीलाई नेपाली नागरिकता नै नबनेको कारणबाट शिक्षा जस्तो नैसर्गिक हकबाट वञ्चित गर्नु संविधानतः मिल्ने नदेखिने ।

शिक्षा हरेक व्यक्तिको लागि आधारभूत आवश्यकता हो । यो स्वतन्त्रता र रोजगारीलगायतको आर्थिक एवं आत्मसशक्तीकरण (Self-empowerment) को लागि समेत जरूरी छ । नेपालसमेत सदस्य भएका अन्तर्राष्ट्रिय मानव अधिकारसम्बन्धी आलेखहरू जस्तै: मानव अधिकारसम्बन्धी घोषणापत्र, १९४८ को धारा २६ (१), आर्थिक सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकारसम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय अनुबन्ध, १९६६ को धारा १३ ले शिक्षाको हकलाई मान्यता दिएको छ । त्यसको अतिरिक्त नेपालसमेत सदस्य भएको United Nations Educational Scientific and Cultural Organization (UNESCO) युनेस्कोको विधान, १९४५ ले पनि यो हकलाई सबैको मानव अधिकारको रूपमा स्पष्ट मान्यता दिएको पाइने ।

जहाँसम्म विद्यार्थीले विश्वविद्यालयमा भर्ना हुनका लागि नेपाली नागरिकताको प्रमाणपत्र पेस गर्नु पर्ने भनी निकालिएको सूचनाका सम्बन्धमा विचार गर्दा उक्त सूचनामा के कुन ऐन, कानूनअनुसार नेपाली नागरिकता अनिवार्य गरिएको हो सो उल्लेख गर्न सकेको पाइँदैन । कानूनले स्पष्ट रूपमा रोक नलगाएको विषयमा विपक्षी इन्जिनियरिङ अध्ययन संस्थानद्वारा विद्यार्थी भर्नाको सर्त बनाई विद्यार्थीको शिक्षा आर्जन गर्ने संवैधानिक हकमा प्रतिकूल असर पर्ने गरी सर्त बनाइनुलाई औचित्यपूर्ण मान्न नसकिने ।

विपक्षी त्रिभुवन विश्वविद्यालयको लिखित जवाफबाट समेत नागरिकताको कारणले निवेदक हाल भर्ना गर्न नरोकिएको र भर्ना भइसकेपछि नियमित प्रक्रियामा जाने भएकोले यसअन्तर्गतका क्याम्पसहरूको हकमा कुनै आदेश जारी गर्न मिल्ने

होइन भनी लिखित जवाफ रहेको देखिँदा निजको भर्ना रद्द नगर्नु भनी विपक्षी नं.४, ५, ६ र ७ को नाममा परमादेशसमेत जारी हुने ।

रिट निवेदकले नेपाली नागरिकताको प्रमाणपत्र पाउनका लागि सिफारिस गरिपाउँ भनी विराटनगर महानगरपालिकाको वडा कार्यालयमा र नागरिकताको प्रमाणपत्र पाउँ भनी जिल्ला प्रशासन कार्यालय, मोरङसमक्ष निवेदन दिएको कुरा मिसिल संलग्न रहेको नागरिकताको प्रमाणपत्र पाउँ भन्ने अनुसूची-१ को फारामबाट देखिँदा र निजको बाबु आमासमेत नेपाली नागरिक भएको कुरा निवेदकले रिट निवेदन साथ पेस गरेको जिल्ला प्रशासन कार्यालय मोरङबाट जारी गरिएको नेपाली नागरिकताको प्रमाणपत्रको प्रतिलिपिबाट देखिँदा निवेदकलाई नागरिकताको लागि आवश्यक कानूनी प्रक्रिया अवलम्बन गरी ऐन कानूनको रीत पुऱ्याई नागरिकता माग्न आएका बखत ऐन कानूनले दिन मिल्ने भए आवश्यक छानबिन गरी जे जो बुझ्नु पर्ने भए बुझी नेपाली नागरिकता दिनु भनी विपक्षी नं.२, ३ का हकमा परमादेशसमेत जारी हुने ।
इजलास अधिकृत: नारायण सापकोटा
कम्प्युटर: चन्द्रा तिमल्सेना
इति संवत् २०७६ साल कार्तिक २८ गते रोज ५ शुभम् ।

२

मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी र मा.न्या.श्री डम्बरबहादुर शाही, ०७३-CI-०६७४, निर्माणाधीन घर हटाई चलन चलाई पाउँ, धनमाया चिमरिया वि. गंगाबहादुर कार्की

यसमा जिल्ला झापा, मेचीनगर नगरपालिका, वडा नं.४ कि.नं. ४९४ को ०-४-१० जग्गा फिरादिको र कि.नं. ७८२ को जग्गा प्रतिवादीको भएकोमा विवाद रहेको देखिँदैन । मिसिल संलग्न जिल्ला अदालतबाट मिति २०७०।०४।१९ मा भई आएको नक्सा मुचुल्का हेर्दा, न.नं.२, ३, ४, ५, ७, ९ र १५ को घर जग्गा वादी गंगाबहादुर कार्कीको नाम दर्तामा रहेको कि.नं. ४९४ मा पर्ने देखिन्छ भने न.नं.६, ८, १०, ११ र १३ को घर जग्गा प्रतिवादी धनमाया चिमरियाको नाम

दर्तामा रहेको कि.नं. ७८२ मा पर्ने देखिन्छ। वादीको नाम दर्तामा रहेको कि.नं. ४९४ को जग्गामा पर्ने न.नं. ४, ५, ७ र ९ को जग्गा प्रतिवादीको भोगमा रहेको देखियो। न.नं. ६, ८, १० र १३ मा उल्लिखित घरजग्गाबाट प्रतिवादीको नाम दर्तामा रहेको कि.नं. ७८२ को जग्गा क्षेत्रफल ०-२-० पुगिरहेको देखिन्छ। न.नं. ५ मा कच्ची घर देखिन्छ भने न.नं. ७ र ९ मा पक्की घर रहेको देखिने।

मिसिल संलग्न कागज प्रमाण हेर्दा वादीले मेची नगर नगरपालिकामा प्रतिवादीले आफ्नो जग्गा खिचोला गरी घर निर्माण गर्न लागेकोले निर्माण कार्य रोक्का राखिपाउँ भनी मिति २०६९।१०।१७ मा नै निवेदन दिएकोमा जिल्ला अदालतबाट मिति २०७०।०४।१९ मा नक्सा मुचुल्का हुँदासमेत वादीको नाम दर्तामा रहेको कि.नं. ४९४ का न.नं. ४, ५, ७ र ९ का जग्गामा प्रतिवादीले नै भोग गरिरहेको देखिन आयो। तसर्थ, न.नं.४ को जग्गामा खिचोला मेटाई वादीले चलनसमेत चलाई पाउने ठहर्ने गरी पुनरावेदन अदालत इलामबाट भएको फैसला मिलेकै देखिन आउने।

अतः उपर्युक्त आधार र कारणसमेतबाट जिल्ला अदालतबाट मिति २०७०।०४।१९ मा भई आएको नक्सा मुचुल्काको न.नं.४ को जग्गामा वादीले खिचोला मेटाई चलनसमेत चलाई पाउने र न.नं.५, ७ र ९ नं. मा बनेका स्थायी संरचना पाताल भएका बखत कानूनबमोजिम वादीले चलन चलाई पाउने ठहर्ने गरी पुनरावेदन अदालतबाट भएको फैसला केही उल्टी गरी न.नं.४ को जग्गामा खिचोला मेटाई वादीले

चलनसमेत चलाई पाउने र न.नं.५, ७ र ९ नं.मा बनेको ग्वाली तथा घरको भागको हकमा न.नं.५, ७ र ९ मा भएका संरचनाहरू हटाई प्रतिवादीबाट भएको खिचोला मेटाई वादीले तत्काल जग्गा चलनसमेत चलाई पाउने ठहर्ने गरी पुनरावेदन अदालत इलामबाट मिति २०७२।८।१५ मा भएको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: कृति थापा

कम्प्युटर : देविना खतिवडा

इति संवत् २०७५ साल असोज २ गते रोज ३ शुभम्।

३

मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी र मा.न्या.डा.श्री मनोजकुमार शर्मा, ०७३-WO-०१९५, परमादेश, शोभालक्ष्मी थाँजु वि. नापी विभागको कार्यालय, मीनभवन, काठमाडौंसमेत

तत्कालीन लुम्बिनी अञ्चलाधीशको कार्यालय बुटवलबाट निवेदकको लम्बाइ २३८ र चौडाइ २९ फिट जग्गा किताकाट दर्ता गरी ज.ध. स्वेस्ता पुर्जा तयार गरी पठाई दिन भनी तत्कालीन भूमि प्रशासन कार्यालय रूपन्देहीलाई पठाइएको पत्र र यसै सम्मानित अदालतमा दायर गरेको रिट निवेदन २०५० सालको रि.प.ई.नं.६० मा निवेदकलाई राजीनामा दर्ताबमोजिमको ०-१-१७ जग्गा दिन भनी जिल्ला प्रशासन कार्यालय रूपन्देही र मा.पो.का. रूपन्देहीसमेतका नाममा परमादेशको आदेश जारी हुने ठहर्छ भनी यसै सम्मानित स.अ.को पूर्ण इजलासबाट मिति २०५०।२।७ गते फैसलाको आधारमा निवेदकको कि.नं. १३० मा ज.वि. ०१-१७ जग्गा रहेकोमा विवाद रहेन। मिति २०२८ सालमा सभै नापी हुँदा उक्त निवेदकको घर जग्गालगायत आसपासका जग्गाहरू एकै प्लटमा ब्लक नापी भई कि.नं. १२० को प्लटभित्र कायम भएको सरकारी कार्यालयलाई आवश्यक पर्ने जति जग्गा नाप नक्सा किताकाट गरी छुट्टयाई बाँकी रहेको जग्गा साबिकमा जो जसको दर्ता तिरो भोगमा छ उसैको नाममा किताकाट दर्ता गरिदिने भन्ने निर्णयअनुसार तत्कालीन लुम्बिनी अञ्चलाधीशको

कार्यालय बुटवलबाट निवेदकको लम्बाइ २३८ र चौडाइ २९ फिट जग्गा कित्ताकाट दर्ता गरी ज.ध. स्वेस्ता पुर्जा तयार गरी पठाई दिनु भन्ने निर्णयबमोजिम निवेदकको नाममा ज.वि. ०-१-१० कित्ताकाट भएको र यसै सम्मानित स.अ.को पूर्ण इजलासबाट मिति २०५०।२।७ गतेको फैसलाबमोजिम निवेदकको कि.नं.१३० को ज.वि. ०-१-१० सँग जोडिएको पश्चिमपट्टिको कि.नं.१३१ को ज.वि.०-०-४ निवेदकको नाममा आएको र बाँकी नपुग ०-०-३ जग्गा प्राप्त गर्न सकेको देखिँदैन। निवेदकको कि.नं. १३० को जाग्गाको लम्बाइ २३८ र चौडाइ २९ फिट हुनु पर्नेमा उत्तर दक्षिण चौडाइ २२ फिट भएको तथा कित्ता नम्बर १२९ को उत्तर दक्षिण २३ फिट हुनुपर्नेमा २८ फिट कायम हुने गरी भएको कित्ताकाट र सोही आधारमा कायम हुन पुगेको नक्सा एवं जनिएको बेहोरा, नक्सा, वितरण गरिएका स्वेस्ता पुर्जा एवं सोहीबमोजिम भए गरेका निर्णय पत्राचारलगायतका कार्य र नक्सा सुधारको लागि प्रत्यर्थी कार्यालयमा निवेदकले दिएको निवेदनउपर हालसम्म कुनै कारबाही भई टुङ्गो लाउन सकेको अवस्था नदेखिने।

यस अदालतको पूर्ण इजलासबाट २०५० सालको रि.प.इ.नं ६० को रिटमा आदेश हुँदा निवेदकको राजीनामा दर्ताबमोजिमको ०-१-१० जग्गा निवेदकलाई दिनु भनी जिल्ला प्रशासन कार्यालय रूपन्देही र मालपोत कार्यालय रूपन्देहीसमेतका नाममा परमादेशको आदेश जारी हुने ठहरी २०५०।२।७ मा फैसला भई अन्तिम रहेको देखिन्छ। निवेदकको जे जति जग्गा थियो सोहीअनुसार क्षेत्रफल पुग्ने गरी निवेदकलाई जग्गा फिर्ता गर्ने निर्णयअनुसार जग्गा फिर्ता गर्नु पर्ने दायित्व विपक्षीहरूको रहेको विषयमा कुनै विवाद रहेको देखिँदैन। त्यो कार्य पूरा गर्नु

पर्ने कर्तव्य एवं दायित्व पनि भएकाले निर्णयअनुसार साबिकबमोजिम जग्गा फिर्ता पाउनु पर्ने अधिकार निवेदकको पनि हो। व्यक्तिको जग्गा जुन रीतसँगै जुन प्रयोजनको लागि जे जति क्षेत्रफल लिई एकै पल्ट गराइएको थियो सो प्रयोजनको लागि प्रयोग नभएको अवस्थामा सोहीअनुसार फिर्ता दिने निर्णय भइसके पछि पनि फिर्ता नपाउनु र फिर्ता गर्न नसक्नुलाई कुनै पनि दृष्टिकोणबाट औचित्यपूर्ण मान्न सकिँदैन। अतः लोक कल्याणकारी प्रजातान्त्रिक सरकारको भूमिका तथा आदेश पूर्ण भएको मान्न सकिँदैन। त्यसमा पनि सर्वोच्च अदालतबाट परमादेशको आदेश जारी भएकोमा २५ वर्षसम्म पनि सम्बन्धित निकायहरूबाट उक्त कार्यले पूर्णता नपाउनु कानूनी राज्यको अवधारणा आदर्शभन्दा बाहिरी हुन जान्छ। अदालत पनि राज्यकै अङ्गभित्र रहेको र अदालतको फैसला आदेश सबैले पालना गर्नु पर्ने संवैधानिक व्यवस्था रहेकोमा सोअनुसारको भूमिका निर्वाह नभएको कारणबाट नागरिकले न्यायको अनुभूति गर्न नपाउनु कानूनी राज्यको उपहास हुने।

न्यायको अनुभूति दिनु राज्यको कर्तव्य हो भने न्याय माग गर्ने नागरिकको अधिकार पनि हो। तसर्थ जग्गा फिर्ता दिने निर्णय तथा यस अदालतको आदेशअनुसार कर्तव्य निर्वाह गर्नुपर्ने दायित्व विपक्षीहरूको रहेकोमा र निवेदकले संविधान, कानून र औचित्यताको दृष्टिकोणसमेतबाट जग्गा पूर्णरूपले फिर्ता पाउनु पर्ने अवस्था देखिएबाट निवेदन मागबमोजिम आधार र कारण बुझ्नु पर्ने बुझी तुरुन्त निकास दिनु भनी विपक्षीहरूको नाममा परमादेशको आदेश जारी हुने।

इजलास अधिकृत : सदिक्षा नेपाल

इति संवत् २०७६ साल मङ्सिर २२ गते रोज १ शुभम्।